

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI ALİ MƏHKƏMƏSİNİN BÜLLETENİ

Baş redaktor:
R.Y.Rzayev

Baş redaktorun
müavini:
Ş.Y.Yusifov

Redaksiya heyəti:
H.A.Mirzəyev
T.Ş.Mahmudov
B.H.Əsədov
Z.M.Quliyev
Ə.M.Rüstəmov
V.Ə.İbayev
H.Q.Nəsibov
Ə.A.Kərimov

Məsul katib:
A.M.Məmmədli

Redaksiyanın ünvanı:

Az 1025, Bakı şəhəri,
Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.14
1193-cü məhəllə
Tel: 493-18-37
Faks: 493-18-37

www.supremecourt.gov.az

MÜNDƏRİCAT

Ulu Öndərin xatirəsi Ali Məhkəmədə yad edilmişdir.....	2
Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi hakimlərinin təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Qərarı.....	3
Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi hakiminin təyin edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Qərarı.....	4
Ali Məhkəmənin Plenumu	5
“Məhkəmələr tərəfindən tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi təcrübəsi haqqında” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 08 noyabr 2012-ci il tarixli qərarı	7
“Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinə və Cinayət-Prosessual Məcəlləsinə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında Milli Məclisə təkliflər verilməsi” Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun 08 noyabr 2012-ci il tarixli qərarı.....	15

Cinayət və hərbi işlər üzrə məhkəmə təcrübəsindən

Cinayətlərin və ya hökmlərin məcmusu üzrə müxtəlif növ cəzaların toplanması zamanı müddətlər Azərbaycan Respublikası CM-nin 68-ci maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq müəyyən edilir.....	20
Şəxsin barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiqi edilməsi zamanı cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliyi normalarının tələblərinə əməl edilməsinə görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iş üzrə qəbul etdiyi qərar ləğv edilmişdir.....	24
Azərbaycan Respublikası CM-nin 10.4-cü maddəsinin tələbinə görə, nəinki əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) cinayət sayılmasını və həmin əmələ görə cəza müəyyən edən, yaxud da cəzayı ağırlaşdıran, həm də cinayət törətməmiş şəxsin vəziyyətini başqa cür ağırlaşdıran cinayət qanununun geriyə qüvvəsi yoxdur.....	27

Mülki və inzibati-iqtisadi işlər üzrə məhkəmə təcrübəsindən

Uşağın yetkinlik yaşına çatması ilə valideynlərin aliment öhdəlikləri xitam olunur. Valideynlər yetkinlik yaşına çatmış uşaqlarının saxlanılmasına və əlavə xərclərinin ödənilməsinə yalnız o halda cəlb edilir ki, uşaqlar əmək qabiliyyətinə malik olmasının və tələb olunan əlavə xərclər zəruri olur.....	31
Rəsmi reyestrə qeydə alınması tələb olunan daşınar əşyaların alqı-satqı müqaviləsi qanunvericiliyin daşınmaz əşyaların alqı-satqısına dair göstərişlərinə uyğun bağlanılmalıdır.....	33
İnzibati prosesdə məhkəmə sənədlərinin nümayəndəyə göndərilməsinin məcburiliyi.....	37

Məqalələr

Müzəffər Ağazadə: Cinayətlərin residivi ilə bağlı mülahizələrimiz.....	41
Нигяр Расулбекова: Реформы общего административного права в Азербайджанской Республике. Этапы пройденного пути.....	46
Quliyev Vüqar: Hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyəti ilə bağlı problemlər	51
Nəriman Hüseynov – 80.....	55
Beynəlxalq əlaqələr.....	57

ULU ÖNDƏRİN XATİRƏSİ ALI MƏHKƏMƏDƏ YAD EDİLMİŞDİR

2012-ci il dekabrın 11-də Ali Məhkəmədə ümummilli lider Heydər Əliyevin Xatirə gününə həsr olunmuş tədbir keçirilmişdir.

Tədbiri giriş sözü ilə açan Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev tarixə yenilməz şəxsiyyət, nadir istedadla malik dövlət xadimi və dahi siyasətçi kimi daxil olmuş ümummilli lider Heydər Əliyevin ömür yolundan danışmış, Azərbaycan tarixinin taleyüklü hadisələrlə dolu otuz ildən artıq bir dövrünün bu böyük şəxsiyyətin adı ilə bağlı olduğunu nəzərə çatdırmışdır.

Ali Məhkəmənin sədri bildirmişdir ki, Heydər Əliyev Azərbaycan tarixində fenomen şəxsiyyət olaraq Sovet İttifaqı kimi dövlətin siyasi rəhbərliyində təmsil olunmuş, dünyanın tanınmış dövlət və siyasi xadimləri sırasında ən görkəmli və böyük təsirə malik lider olduğunu əməli fəaliyyəti ilə göstərmişdir. Ulu öndər Heydər Əliyev Azərbaycan tarixinə müstəqilliyimizin memarı, dövlətçiliyimizin xilaskarı kimi düşmüşdür. Ümummilli lider Azərbaycançılıq ideyasının müasir dövrümüzdə yaradıcısı olmuş, Vətənin müstəqilliyi, inkişafı, xalqın milli-mənəvi tərəqqisi üçün möhtəşəm işlər həyata keçirmişdir. Bu gün Azərbaycanın neft strategiyasında qazandığı uğurların əsasını Ulu öndər Heydər Əliyev qoymuşdur. Ölkəmizdə iqtisadiyyatın, elmin, mədəniyyətin, incəsənətin, ədəbiyyatın, idmanın inkişafının təməli onun adı ilə bağlıdır. Ümumiyyətlə, Ulu öndər Heydər Əliyevin həyatı və fəaliyyəti Azərbaycançılıq məktəbidir. Hər yeni gələn nəsil bu böyük məktəbdən Vətənin, xalqın inkişafı naminə faydalanır və daim faydalanacaqdır.

Ali Məhkəmənin sədri ulu öndər Heydər Əliyevin amallarının xalqın gündəlik fəaliyyətində və düşüncəsində yaşadığını bildirərək bu amalların xalqımızı tərəqqi zirvəsinə doğru inamla apararı, ümummilli liderimizin siyasi kursunun layiqli davamçısı, Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyev tərəfindən uğurla gerçəkləşdirildiyini vurğulamışdır.

Tədbirdə çıxış edənlər müstəqil dövlətimizin banisi və qurucusu ulu öndər Heydər Əliyevlə bağlı xatirələrini söyləmiş, onun Azərbaycanda hüquqi, demokratik və dünyəvi dövlət quruculuğu sahəsindəki misilsiz xidmətlərini qeyd etmiş, irsinin daim yaşayacağını bildirmişlər.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi hakimlərinin təyin edilməsi haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MİLLİ MƏCLİSİNİN QƏRARI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 95-ci maddəsinin I hissəsinin 10-cu bəndinə, 131-ci maddəsinin II hissəsinə, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 94-cü maddəsinin ikinci hissəsinə və 96-cı maddəsinə, bu Qanunun Keçid müddələrinin 7-ci bəndinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdimatına əsasən Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi **qərara alır**:

1. 2013-cü il yanvarın 2-də səlahiyyət müddəti bitən aşağıdakı hakimlər Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimləri təyin edilsinlər:

Cəfərov İlham Məmməd oğlu,

Əliyev İslam Əli oğlu.

2. Bu qərar 2013-cü il yanvarın 2-dən qüvvəyə minir.

O.Əsədov,
Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin sədri

Bakı şəhəri, 21 dekabr 2012-ci il

Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsi hakiminin təyin edilməsi haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI MİLLİ MƏCLİSİNİN QƏRARI

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 95-ci maddəsinin I hissəsinin 10-cu bəndinə, 132-ci maddəsinin II hissəsinə, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 94-cü maddəsinin ikinci hissəsinə və 96-cı maddəsinə, bu Qanunun Keçid müddələrinin 7-ci bəndinə uyğun olaraq, Azərbaycan Respublikası Prezidentinin təqdimatına əsasən Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi **qərara alır**:

1. 2013-cü il yanvarın 2-də səlahiyyət müddəti bitən İlqar Məhərrəm oğlu Mirzəyev Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi təyin edilsin.
2. Bu qərar 2013-cü il yanvarın 2-dən qüvvəyə minir.

O.Əsədov,
Azərbaycan Respublikası
Milli Məclisinin sədri

Bakı şəhəri, 21 dekabr 2012-ci il

Ali Məhkəmənin Plenumu

8 noyabr 2012-ci ildə Ramiz Rzayevin sədrliyi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin növbəti Plenumu keçirilmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri Plenum iclasını açaraq bildirmişdir ki, insan hüquqlarının və azadlıqlarının təmin edilməsinin tərkib hissəsi kimi əhalinin sağlamlığının qorunmasına xüsusi önəm verilən Azərbaycan Respublikasında tibbi yardımın səviyyəsinin yaxşılaşdırılması istiqamətində məqsədyönlü tədbirlər həyata keçirilir, qanunvericilik bazası təkmilləşdirilir, dünya standartlarına uyğun qanunlar qəbul edilir.

Ali Məhkəmənin sədri qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 41-ci maddəsinə əsasən, hər kəsin sağlamlığını qorumaq və tibbi yardım almaq hüququ vardır. Bu hüquq “Ümumdünya insan hüquqları” Bəyannaməsinin 25-ci, “İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında” Beynəlxalq paktın 12-ci maddələrində təsbit edilmişdir. Azərbaycan 1997-ci ildən “Psixi pozuntulardan əziyyət çəkən şəxslərin məcburi müalicəsinin keçirilməsi üçün verilməsi haqqında” Beynəlxalq Konvensiyaya qoşulmuşdur.

Cinayət qanunvericiliyində cinayət əməlini anlaşıqz vəziyyətdə törətmiş, cinayət törətdikdən sonra cəzanın təyin edilməsini və ya onun icrasını istisna edən psixi xəstəliyə düşər olmuş, cinayət törətmiş və anlaşıqlığı istisna etməyən psixi pozuntu vəziyyətində olan və cinayət törətmiş, alkoqolizmdən və ya narkomaniyadan müalicəyə ehtiyacı olan şəxslərə məhkəmə tərəfindən tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin təyin edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. Həmçinin, həbs edilmiş vətəndaşların büdcə vəsaiti hesabına ambulatoriya və stasionar şəraitində tibbi yardım almaq hüquqları vardır.

Plenumda “Məhkəmələr tərəfindən tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi təcrübəsi haqqında” məsələ geniş müzakirə olunmuş, təhlillər aparılmışdır.

Müəyyən edilmişdir ki, məhkəmələr tərəfindən tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqində qanunvericilik normalarına əsasən əməl edilsə də, bəzi qanun pozuntularına da yol verilmişdir.

Plenum tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin məhkəmələr tərəfindən düzgün tətbiq olunmasını, vahid məhkəmə təcrübəsinin formalaşdırılmasını təmin etmək üçün müvafiq qərar

qəbul etmişdir.

Plenum “Məhkəmələr tərəfindən tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi təcrübəsi haqqında” məsələnin müzakirəsi zamanı şərh olunanlara əsasən Azərbaycan Respublikası Cinayət və Cinayət-Prosessual Məcəllələrinə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında Milli Məclisə təkliflər verilməsini də qərara almışdır.

Plenumda həmçinin konkret cinayət və mülki işlərə də baxılmışdır.

Plenumun işində Ədliyyə naziri, Məhkəmə Hüquq Şurasının sədri Fikrət Məmmədov, Baş prokuror Zakir Qaralov, Səhiyyə naziri Oqtay Şirəliyev iştirak etmişlər.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun

Q Ə R A R I

“08” noyabr 2012-ci il

№ 8

Bakı şəhəri

Məhkəmələr tərəfindən tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi təcrübəsi

H A Q Q I N D A

Azərbaycan dövləti müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra əhalinin sağlamlığının qorunması, tibbi yardımın səviyyəsinin yaxşılaşdırılması vətəndaşların hüquq və azadlıqlarının təmin edilməsinin tərkib hissəsi kimi müəyyən edilmiş, bu istiqamətdə bir çox məqsədyönlü işlər aparılmaqla yanaşı dünya standartlarına uyğun olan qanunlar qəbul edilmiş, Azərbaycan bir sıra beynəlxalq müqavilələrə qoşulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 41-ci maddəsinə əsasən, hər kəsin sağlamlığını qorumaq və tibbi yardım almaq hüququ vardır. Dövlət müxtəlif mülkiyyət növləri əsasında fəaliyyət göstərən səhiyyənin bütün növlərinin inkişafı üçün zəruri tədbirlər görür, sanitariya-epidemiologiya salamatlığına təminat verir, tibbi sığortanın müxtəlif növləri üçün imkanlar yaradır.

Hər kəsin sağlamlığının qorunması və tibbi yardım almaq hüququ “Ümumdünya insan hüquqları Bəyannaməsinin” 25-ci, “İqtisadi, sosial və mədəni hüquqlar haqqında” Beynəlxalq paktın 12-ci maddəsində təsbit edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası 28 mart 1997-ci il tarixdə Moskva şəhərində imzalanmış “Psixi pozuntulardan əziyyət çəkən şəxslərin məcburi müalicəsinin keçirilməsi üçün verilməsi haqqında” Beynəlxalq Konvensiyaya qoşulmuşdur.

Azərbaycan Respublikasının Cinayət qanunvericiliyi cinayət əməlini anlaşıq vəziyyətdə törətmiş, cinayət törətdikdən sonra cəzanın təyin edilməsini və ya onun icrasını istisna edən psixi xəstəliyə düçar olmuş, cinayət törətmiş və anlaşıqlığı istisna etməyən psixi pozuntu vəziyyətində olan və cinayət törətmiş, alkoqolizmdən və ya narkomaniyadan müalicəyə ehtiyacı olan şəxslərə məhkəmə tərəfindən tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin təyin edilməsini nəzərdə tutmuşdur. Məhkəmələr tərəfindən tətbiq edilən cinayət hüquqi xarakterli bu tədbirlərin tətbiqinin əsas məqsədi psixi pozuntuya tutulmuş şəxslərin müalicə edilməsi və ya psixi vəziyyətlərinin yaxşılaşdırılması, hüquq və maraqlarının qorunması, habelə onlar tərəfindən yeni cinayətlərin törədilməsinin qarşısının alınmasından ibarətdir. Belə tədbirlərin tətbiqi zamanı qeyd olunan hallarla yanaşı mütləq şəkildə şəxsin ətrafdakılar və ya özü üçün təhlükəli olması da nəzərə alınmalıdır.

Tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi ilə əlaqədar meydana çıxan bəzi münasibətlər “Psixiatriya yardımı haqqında”, “Azərbaycan Respublikasında dövlət məhkəmə-ekspertizası fəaliyyəti haqqında” və “Əhalinin sağlamlığının qorunması haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanunları ilə nizamlanır.

Tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin məhkəmələr tərəfindən tətbiqi təcrübəsinin ümumiləşdirilməsinin nəticələrinə əsaslanaraq, bu sahədə qanunvericiliyin tələblərinə ümumən əməl edilməsini qeyd edərək, aşkar edilmiş qanun pozuntularının aradan qaldırılması, tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin məhkəmələr tərəfindən tətbiqində vahid məhkəmə təcrübəsinin təmin edilməsi məqsədi ilə Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu Azərbaycan

Respublikası Konstitusiyasının 131-ci maddəsini, “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 79 və 80-ci maddələrini rəhbər tutaraq,

QƏRARA ALIR:

1. Məhkəmələrə izah edilsin ki, tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi üzrə icraat zamanı Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının, beynəlxalq müqavilələrin, cinayət, cinayət-prosessual və cəzaların icrası qanunvericiliyinin tələbləri, İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin təcrübəsi və Azərbaycan Respublikası Konstitusiya Məhkəməsinin şərtləri rəhbər tutulmalıdır.

“Hüquq pozucuları ilə davranış və cinayətkarlığa qarşı mübarizə” üzrə BMT-nin 30 avqust 1955-ci il tarixdə keçirilmiş Birinci Konqresində qəbul edilmiş “Məhkumlarla davranışın minimal standart qaydalarında” müəyyən edilir ki, psixi xəstə hesab edilənlər həbsxanaya salınmamalı və eyni zamanda onların psixi xəstələr üçün müəssisələrə tezliklə keçirilməsi üçün tədbir görülməlidir (82-ci qayda). Psixi xəstələrin müdafiəsi və psixiatrik yardımının yaxşılaşdırılması prinsipləri (BMT-nin Baş Assambleyasının 17 dekabr 1991-ci il tarixli qətnaməsi ilə təsdiq edilmişdir) nəzərdə tutur ki, cinayət qanunu ilə qadağan edilmiş əməl törətmiş şəxslərə münasibətdə, əgər onların psixi xəstəlikdən əziyyət çəkmələri ehtimal edilirsə və ya müəyyən edilmişdirsə, onların hüquqlarına xələl gətirmədən belə hallarda zəruri dəyişikliklər və məhdudiyətlər, ümumi müdafiə prinsipləri tam həcmdə tətbiq edilməlidir (20-ci prinsip).

“Psixi pozuntulardan əziyyət çəkən şəxslərin məcburi müalicəsinin keçirilməsi üçün verilməsi haqqında” Konvensiyaya əsasən Azərbaycan Respublikasına verilmiş şəxslərə münasibətdə tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqinin dəyişdirilməsi, uzadılması və ləğv edilməsi ilə əlaqədar məsələləri həll edərkən məhkəmələr həmin Konvensiyanın müddəalarını rəhbər tutmalıdırlar.

2. Tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqinin məhkəmə aidiyyəti Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM) 66-76-cı maddələri ilə müəyyən edilmiş cinayət işlərinin ümumi aidiyyət qaydalarına əsasən, həmin tədbirlərin tətbiqinin uzadılması, dəyişdirilməsi və ləğv edilməsi məsələlərinə həmin tədbirin tətbiq edildiyi yerin məhkəməsi tərəfindən baxılır. Tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiq edildiyi yer dedikdə məcburi müalicənin həyata keçirildiyi müalicə müəssisəsinin yerləşdiyi ərazi nəzərdə tutulur.

3. Şübhəli, təqsirləndirilən şəxsə və məhkuma əvvəllər psixi pozuntu diaqnozu qoyulması, psixiatrik kömək göstərilməsi, psixiatrik stasionarına yerləşdirilməsi, başqa cinayət işi üzrə anlaşıq hesab edilməsi, psixi vəziyyətinə görə hərbi xidmətə yararsız hesab edilməsi, psixi inkişafı zəif və məhdud olan şəxslər üçün məktəblərdə təhsil alması, əvvəllər kəllə-beyin travması alması, habelə mümkün psixi pozuntunun mövcudluğuna dəlalət edən hərəkətlərindəki və ifadələrindəki qəribəliklər, özünün psixi nigarançılığı barədə şəxsi mülahizələri və s. belə şübhələr olduqda CPM-nin 140.0.2-ci maddəsinə əsasən məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının təyin edilməsi və keçirilməsi vacibdir.

Məhkəmə-psixiatrik ekspertizası təyin edilərkən ekspertlər qarşısında elə suallar qoymaq lazımdır ki, onların həlli cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş ictimai təhlükəli əməli törədən zaman və sonra şəxsin öz hərəkətlərinin (hərəkətsizliyinin) faktiki xarakterini və ictimai təhlükəliliyini dərk etmək və ya onları idarə etmək iqtidarında olub-olmamasını, psixi pozuntunun dərəcəsini və xarakterini, şəxsin özünə və ətrafdakılara qarşı təhlükəliliyini, yaxud onun başqa əhəmiyyətli zərər vurmasının mümkünlüyünü, daimi və intensiv müşahidə tələb edib-etməməsini, xəstəliyin ehtimal edilən müalicə müddətini, psixi pozuntunun tranzitor (qısa müddətli), yaxud xroniki olub-olmamasını, tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin məhz hansı növünün tətbiqinin zəruriliyini və həmin şəxsin psixi pozuntusunun dərəcəsi və xarakteri nəzərə alınmaqla öz prosesual hüquqlarını şəxsən həyata keçirmək imkanında olmasını müəyyən etmək mümkün olsun.

Məhkəmələrə izah olunsun ki, məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının təyin olunması haqqında qərara əsasən psixiatriya sahəsində yüksək biliyə və təcrübəyə malik olan müxtəlif səhiyyə müəssisələrinin mütəxəssisləri ekspertizanın keçirilməsinə cəlb edilə bilərlər.

Ekspertizanın rəyində istifadə edilən metodlar göstərilməklə aparılmış tədqiqatın məzmunu və nəticələri, tədqiqatın nəticələrinin qiymətləndirilməsi, qoyulmuş suallar üzrə yekun nəticələrin əsaslandırılması konkret və dəqiq ifadə olunmalıdır.

4. Stasionar məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının keçirilməsi üçün şəxsin psixiatriya stasionarına yerləşdirilməsi cinayət təqibi orqanının müraciəti üzrə məhkəmənin qərarı əsasında 30 gündən çox olmayan müddətə (ekspertin təqdimatı əsasında məhkəmə bu müddəti daha 30 gün artıra bilər) təmin edilməlidir (CPM-nin 444.1.4-cü və 444.2.1-ci maddələri, “Dövlət məhkəmə ekspertizası fəaliyyəti haqqında” Qanunun 30-31-ci maddələri).

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 28-ci maddəsi ilə müəyyən edilmiş azadlıq hüququnun təmin edilməsinə dair müddəalara və CPM-nin 158.2.3-cü maddəsinin qaydalarına əsasən psixiatriya stasionarlarında məcburi müayinədə bir gün olma müddəti bir gün azadlıqdan məhrum edilmə hesabı ilə cəza müddətinə hesablanır.

5. Anlaqsız vəziyyətdə cinayət törətmiş şəxsin ekspertizanın rəyinə əsasən özü və ətrafdakılar üçün təhlükəli olması müəyyən edildikdə, eləcə də cinayət törətdikdən sonra psixi xəstəliyə tutulmuş şəxsin səhhətinin vəziyyəti qətimkan tədbiri seçilməsinə mane olduqda ekspertin rəyi alındığı vaxtdan həmin şəxsin haqqında müstətiqin əsaslandırılmış vəsatəti və ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun təqdimatı üzrə məhkəmənin qərarı ilə qətimkan tədbiri əvəzinə təhlükəsizlik tədbiri kimi psixiatriya stasionarına yerləşdirmə tətbiq edilə, barəsində əvvəllər seçilmiş qətimkan tədbiri təhlükəsizlik tədbirinə dəyişdirilə bilər. (CPM-nin 474.3, 483.2-ci maddələri).

Həmin şəxs özü və ətrafdakılar üçün təhlükəli hesab edilmədikdə, lakin xəstəliyin xarakterinə görə əsas həyatı tələbatını müstəqil təmin etmək qabiliyyətində olmadıqda, müstətiqin, ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun və ya məhkəmənin əsaslandırılmış qərarı ilə onun barəsində qətimkan tədbiri əvəzinə səhiyyə orqanlarına bildirilməklə qohumlarının, himayəçilərinin və qəyyumlarının himayəsinə vermə tətbiq edilə bilər (CPM-nin 474.2-ci maddəsi).

Şəxsin psixiatriya stasionarına yerləşdirilməsi, orada saxlanması müddətinin uzadılması barədə məhkəmənin qərarından məhkəmə nəzarəti qaydasında apellyasiya məhkəməsinə həmin şəxs, onun müdafiəçisi, qanuni nümayəndəsi tərəfindən apellyasiya şikayəti, ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror tərəfindən isə apellyasiya protesti verilə bilər.

6. Barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi üzrə icraat başlandıqı andan şəxsin qanuni nümayəndəsinin iştirakı məcburidir. Şəxsin qanuni nümayəndəsi kimi yaxın qohumları, tibb müəssisəsinin nümayəndəsi və CPM-nin 7.0.30-cü maddəsində göstərilən digər şəxslər ola bilər. Yaxın qohumlar olmadıqda və ya onlar işdə iştirak etməkdən imtina etdikdə qanuni nümayəndə kimi qəyyumluq və himayə orqanı çıxış edə bilər.

Məhkəmə qanuni nümayəndənin CPM-nin 101.5-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş prosesual hüquqlarını həyata keçirmək imkanını təmin etməlidir. Bundan başqa qanuni nümayəndəyə onun tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin dəyişdirilməsi və ya ləğv edilməsinə dair təşəbbüs hüququnun və CPM-nin 478 və 486-cı maddələrinə əsasən həmin təşəbbüsə baxılmasında iştirak etmək hüququnun olması izah edilməlidir.

Məhkəmə barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi üzrə icraat aparılan şəxsin qanuni nümayəndəsinin onun razılığı ilə şahid qismində dindirilməsi barədə qərar qəbul edə bilər və bu halda ona CPM-nin 95.6-cı maddəsində nəzərdə tutulmuş hüquqları izah olunur. Qanuni nümayəndənin dindirilməsi zamanı, o, yalnız bilə-bilə yalan ifadə verməyə görə cinayət məsuliyyəti barədə xəbərdar edilir.

Qanuni nümayəndə təmsil etdiyi şəxsin qanuni maraqlarına zidd hərəkət etdikdə məhkəmə onu işdə iştirakdan kənarlaşdırma bilər. Bu halda məhkəmə başqa şəxsi yuxarıda göstərilən qaydada qanuni nümayəndə qismində təyin edərək onun öz hüquqlarının həyata keçirilməsini təmin edir.

7. CPM-nin 469.2-ci və 480-cü maddələrinin mənasına görə müstəntiq və ya ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokuror, buna kifayət qədər əsaslar olduqda şəxsin barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi üzrə icraat başlanılması barədə qərar qəbul edir. Cinayət təqibi zamanı şəxsin psixi pozuntuya tutulması aşkar edildiyi andan müdafiəçisinin iştirakı məcburidir və barəsində icraat aparılan şəxsin müdafiəçidən imtinası qəbul olunmur (CPM-nin 92.3.3, 92.3.8, 92.3.12, 92.12-ci, 472.1-ci və 481-ci maddələri). Tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi üzrə icraat (ibtidai istintaq) zamanı göstərilən tələblərə əməl edilməməsi məhkəmə tərəfindən müəyyən edildikdə CPM-nin 303.3.1-ci maddəsinə əsasən cinayət işinin baxılmasına xitam verilir və iş ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora qaytarılır.

8. Tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqinə dair materialın məhkəməyə göndərilməsi barədə qərarın surəti zərər çəkmiş şəxsə, onun qanuni nümayəndəsinə, barəsində icraat aparılan şəxsə, onun qanuni nümayəndəsinə, müdafiəçisinə göndərməlidir.

9. Tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi barədə materialı aldıqdan sonra, hakim CPM-nin 299-cü maddəsinin qaydalarına əsasən hazırlıq iclasını keçirir və CPM-nin 299.3-cü maddəsində göstərilən başqa əsaslar olmadıqda materialı məhkəmə baxışına təyin edir.

Barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi üzrə icraat aparılan şəxs, onun qanuni nümayəndəsi və müdafiəçisi məhkəmə hazırlıq iclasının və məhkəmə baxışı iclasının tarixi, vaxtı və yeri barədə qabaqcadan xəbərdar edilməlidirlər. Barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi üzrə icraat aparılan şəxsin CPM-nin 299.9-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş hallar istisna edilməklə məhkəmə iclasında iştirak etmək hüququ təmin edilməlidir.

Məhkəmə iclasında iştirak edən barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi üzrə icraat aparılan şəxsə CPM-nin 91-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş prosessual hüquqları izah edilməli və bu hüquqları həyata keçirmək imkanı yaradılmalıdır.

Bu şəxsin məhkəmə iclasında iştirakının göstərilən əsaslar olmadan təmin edilməməsi CPM-nin 391.8.8-ci və 416.0.18-ci maddələrində nəzərdə tutulmuş kobud qanun pozuntuları kimi qiymətləndirilir və bu pozuntular məhkəmə qərarının ləğvinə səbəb olur.

10. Barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi üzrə icraat aparılan şəxsin ifadələri həmin şəxsin psixi vəziyyətinin, tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin növünün müəyyən edilməsində, eləcə də onun özünə və ya başqalarına qarşı təhlükəliliyi və ya onlara digər əhəmiyyətli zərər vurmasının mümkünlüyünün qiymətləndirilməsində nəzərə alınır.

11. Məhkəmə iclasında cinayət qanunu ilə qadağan edilmiş əməlin məhz həmin şəxs tərəfindən törədilməsi, onda psixi pozuntunun olması ilə əlaqədar özünə və ətrafdakılara qarşı təhlükəliliyi və ya onlara qarşı digər əhəmiyyətli zərər vurmasının mümkünlüyünə dəlalət edən hallar, özünə və ətrafdakılara qarşı zorakı hərəkətlər etməyə, digər ictimai təhlükəli əməl törətməyə meylliliyi (özgə əmlakını götürmək, yandırmaq, yaxud başqa üsulla zədələmək, məhv etmək və sair bu kimi hallar), məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının rəyi ilə təsdiq edilən ruhi pozuntunun xarakteri, eləcə də belə şəxsin ictimai təhlükəli niyyətlərinin həyata keçirilməsi imkanları, habelə CPM-nin 477.2-ci maddəsinə əsasən sübut edilməsi zəruri olan başqa hallar qanunla müəyyən edilmiş qaydada yoxlanılmalıdır. Anlaqsız vəziyyətdə cinayət törətmiş şəxs öz psixi vəziyyətinə görə təhlükəli hesab edilmədikdə məhkəmə iş üzrə icraata xitam verir və zəruri materialları bu şəxslərin sonrakı müalicə olunması, yaxud müvafiq psixiatriya müəssisələrinə göndərilməsi məsələsinin Azərbaycan Respublikası qanunvericiliyində nəzərdə tutulmuş qaydada həll edilməsi üçün şəxsin daimi yaşayış yeri üzrə səhiyyə orqanlarına göndərir (Azərbaycan Respublikası CM-nin (bundan sonra CM-nin) 93.4-cü maddəsi).

12. Məhkəməyə ittiham aktı və ya məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraatın nəticələrinə dair yekun protokolu ilə daxil olmuş işin məhkəmə araşdırması zamanı şəxsin ictimai təhlükəli əməl

törədərəkən anlaqsız vəziyyətdə olması və ya cinayət törətdikdən sonra onun öz hərəkətlərinin faktiki xarakterini və ictimai təhlükəliliyini dərk etmək və ya onları idarə etmək iqtidarından məhrum edən psixi xəstəliyə tutulması müəyyən edildikdə məhkəmə cinayət işini ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora qaytarmadan CPM-nin LV və LVI fəsilərində nəzərdə tutulmuş qaydada icraatı davam etdirir və icraatın nəticələrinə dair müvafiq qərar qəbul edir.

Tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi üzrə icraatın ibtidai istintaq şəklində aparılmaması birinci instansiya məhkəməsinin hazırlıq iclasında müəyyən edildikdə CPM-nin 303.3.9-cu maddəsi ilə müəyyən edilmiş əsasların olub-olmaması araşdırılmalıdır.

13. Tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin növünü müəyyən edərəkən məhkəmə qəbul etdiyi qərarı CM-nin 96-98-ci maddələrinin göstərişlərini rəhbər tutmaqla barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi nəzərdə tutulmuş şəxsin psixi vəziyyəti barədə məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının rəyini və iş üzrə toplanmış başqa sübutları müqayisəli şəkildə qiymətləndirməklə əsaslandırılmalıdır.

14. Cinayət qanununda nəzərdə tutulmuş əməlin şəxs tərəfindən anlaqsız vəziyyətdə törədilməsi sübuta yetirildikdə və tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi əsasları müəyyən edildikdə məhkəmə CM-nin 21.1-ci maddəsinə əsasən onun cinayət məsuliyyətindən azad edilməsi və barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiq edilməsi barədə qərar qəbul edir. Bu zaman qərarın təsviri hissəsində məhkəmə tərəfindən tədqiq edilmiş sübutlara əsasən müəyyən edilmiş şəxsin törətdiyi əməlin halları, əməllərinə hüquqi qiymət verilməsi və qəbul edilmiş qərarın motivləri, nəticə hissəsində isə şəxsin cinayət məsuliyyətindən azad edilməsi və ona tətbiq edilən tibbi xarakterli məcburi tədbirin növü, habelə maddi sübutların taleyinin həlli göstərilməlidir.

15. Cinayət işinə və ya məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat materiallarına və xüsusi ittiham qaydasında şikayət üzrə işə birinci instansiya məhkəməsində baxılarkən təqsirləndirilən şəxsin CM-nin 21.3-cü maddəsinin təsiri altına düşən xəstəliyə düşərək olması müəyyən edildikdə məhkəmə işə baxılmasını davam etdirməklə əməlin törədilib-törədilməməsi, həmin əməldə cinayət tərkibinin olub-olmaması, həmin əməlin təqsirləndirilən şəxs tərəfindən törədilib-törədilməməsi, şəxsin psixi xəstəliyə tutulub-tutulmaması, xəstəliyin xarakterini və xəstəlik vəziyyətinin baş verdiyi vaxtı, şəxsin barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiq edilməsinə ehtiyacın olub-olmaması və olduğu halda məhz hansı tədbirin tətbiq edilməsinə ehtiyacı olması kimi məsələləri yoxlamalı və araşdırılmış sübutlarla şəxsin ona ittiham olunmuş cinayət əməlini törətməsi, cinayət törətdikdən sonra psixi xəstəliyə tutulması və tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiqinə ehtiyacı olması təsdiq olunduqda, onun haqqında belə tədbirin tətbiq edilməsi, iş üzrə icraatın isə dayandırılması haqqında qərar çıxarılır.

Təqsirləndirilən şəxsin barəsində çıxarılmış ittiham hökmündən verilmiş apellyasiya şikayəti və apellyasiya protesti əsasında işə baxılarkən onun cinayət törətdikdən sonra psixi xəstəliyə tutulması və bunun nəticəsində öz əməlinin (hərəkət və hərəkətsizliyinin) faktiki xarakterini və ictimai təhlükəliliyini dərk etmək və ya həmin əməli idarə etmək imkanından məhrum olması müəyyən edildikdə apellyasiya instansiyası məhkəməsi bu bəndin birinci abzasında göstərilən halları yoxlamalı və həmin hallar sübuta yetirildikdə təqsirləndirilən şəxsin haqqında tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiq edilməsi, iş üzrə icraatın isə dayandırılması haqqında qərar çıxarılır. Bu halda təqsirləndirilən şəxsin barəsində CM-nin 78-ci maddəsi tətbiq olunmur.

Təqsirləndirilən şəxsə bəraət verilməsi əsasları apellyasiya baxışı mərhələsində müəyyən edildikdə, birinci instansiya məhkəməsinin hökmü ləğv edilməklə, bəraət hökmü çıxarılır və materiallar müalicə və ya psixiatrik yardıma ehtiyacı olan şəxsin psixiatriya dispanser müşahidəsi və psixiatriya stasionarında yerləşdirilməsi məsələlərinin həll edilməsi üçün onun yaşayış yeri üzrə səhiyyə orqanına göndərilir.

16. Məhkəmələrə izah edilsin ki, ibtidai araşdırma orqanı tərəfindən anlaqsız vəziyyətdə cinayət törətməsi və ya cinayət törətdikdən sonra psixi xəstəliyə tutulması hesab edilmiş şəxsin barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiq edilməsinə dair məsələyə birinci instansiya məhkəməsinin məhkəmə iclasında baxılarkən belə şəxsin həm cinayət törədərəkən, həm də bundan

sonra öz əməlinin (hərəkət və ya hərəkətsizliyini) faktiki xarakterini və ictimai təhlükəliliyini dərk etməsi və ya həmin əməli idarə edə bilməsi aşkar edildikdə, məhkəmə tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiq edilməsinə dair icraata xitam verilməsi haqqında qərar qəbul edir.

Bu bəndin birinci abzasında göstərilən hal şəxsin barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiq edilməsi haqqında qərardan verilmiş apellyasiya şikayətinə və ya apellyasiya protestinə baxılarkən müəyyən edildikdə apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən birinci instansiya məhkəməsinin qərarının ləğv edilməsi və tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiq edilməsinə dair icraata xitam verilməsi haqqında qərar qəbul edilir.

Hər iki halda məhkəmə həmçinin cinayət işinin materiallarını ibtidai araşdırmanın aparılması üçün göndərilməsi haqqında məsələni də həll edir.

17. Tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin uzadılması, dəyişdirilməsi və ləğv edilməsi barədə qərarların surəti bu tədbiri tətbiq etmiş məhkəməyə göndərilir. Şəxsin barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbir tətbiq etmiş məhkəmə, həmin tədbirlərin dəyişdirilməsi, müddətinin uzadılması və ləğv edilməsinə iş üzrə icraat təzələnməyə bənzər bütün müddət ərzində nəzarət edir.

18. Cinayət törətmiş bir neçə şəxs barəsində məhkəmədə işə baxılarkən, onlardan birinin cinayəti anlaşıq vəziyyətdə törətməsi müəyyən edildikdə məhkəmə belə şəxs barəsində işi ayrıca icraata ayırmaqla həmin şəxsin cinayət məsuliyyətindən azad edilməsi və barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiq edilməsi haqqında qərar qəbul edir.

İştirakçılıqla cinayət törətmiş şəxslərdən birinin cinayət törətdikdən sonra CM-nin 21.3-cü maddəsinin təsiri altına düşən psixi xəstəliyə tutulması müəyyən edildikdə məhkəmə həmin şəxs haqqında cinayət işini ayrıca icraata ayırmaqla, barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbir tətbiq edilməsi və ona dair cinayət işi üzrə icraatın dayandırılması barədə qərar qəbul edir.

19. CM-nin 22-ci maddəsinə əsasən anlaşıq vəziyyətdə olan, lakin cinayət törətdiyi zaman psixikanın pozulması nəticəsində öz əməlinin (hərəkət və ya hərəkətsizliyinin) faktiki xarakterini və ictimai təhlükəliliyini tam dərk etməyən və ya həmin əməli idarə edə bilməyən şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir. Anlaşıqlığı istisna etməyən psixi pozuntu məhkəmə tərəfindən cəza təyin edilərkən nəzərə alınır və bu Məcəllə ilə nəzərdə tutulmuş tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiq edilməsi üçün əsas ola bilər.

Müəyyən müddətə və ya ömürlük azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş şəxsin barəsində təyin edilmiş məcburi ambulatoriya müşahidəsi və psixiatr müalicəsi növündə tibbi xarakterli məcburi tədbirin icrası cəzanı icra edən müəssisə və ya orqanlar tərəfindən təmin edilir.

20. Anlaşıq vəziyyətdə cinayət törətmiş şəxs ictimai təhlükəli olmadıqda və onun tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqinə ehtiyacı olmadıqda, eləcə də məhkəmə baxışı zamanı sağaldıqda məhkəmə iş üzrə icraata xitam verilməsi haqqında qərar çıxarır (CPM-nin 39.1.10-cu, 477.4-cü maddələri).

CPM-nin 39-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş cinayət təqibinə xitam verilməsi əsasları müəyyən edildikdə şəxsin xəstəliyinin mövcudluğundan və xarakterindən asılı olmayaraq CPM-nin 43.3-cü maddəsinin göstərişi nəzərə alınmaqla məhkəmə cinayət işinə xitam verilməsi barədə qərar qəbul edir.

İbtidai araşdırma orqanı tərəfindən cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmiş, lakin birinci instansiya məhkəməsində anlaşıq vəziyyətdə cinayət törətməsi və ya cinayət törətdikdən sonra psixi xəstəliyə düçar olması hesab edilmiş şəxsin barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiq edilməsi haqqında qərardan verilmiş apellyasiya şikayətinə və ya apellyasiya protestinə baxılarkən həmin şəxsə bəraət verilməsi əsasları aşkar edildikdə apellyasiya instansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsinin qərarını ləğv etməklə onun barəsində bəraət hökmü çıxarır.

Psixi xəstəlikdən əzab çəkən şəxsin barəsində cinayət təqibinə bəraətverici əsaslarla xitam verildikdə və ya onun barəsində bəraət hökmü çıxarıldıqda və cinayət törətmiş şəxs müəyyən edilməmiş qaldıqda məhkəmə CPM-nin 350-ci maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq cinayət işini və ya sadələşdirilmiş icraat materiallarını ibtidai araşdırmaya prosesual rəhbərliyi həyata keçirən prokurora göndərir.

Bu bənddə göstərilən hallarda məhkəmənin hökmünün və ya qərarının surəti müalicə və ya psixiatriya yardımına ehtiyacı olan şəxsin psixiatriya dispanser müşahidəsi və ya psixiatriya stasionarına yerləşdirilməsi məsələsinin həll edilməsi üçün onun yaşayış yeri üzrə səhiyyə orqanına göndərilir. ("Psixiatriya yardımı haqqında" Azərbaycan Respublikası Qanununun 19.5, 21 və 22-ci maddələri).

21. Cinayət törətmiş, alkoqolizmdən və ya narkomaniyadan müalicəyə ehtiyacı olan şəxslərə tibbi xarakterli məcburi müalicə tədbiri CM-nin 93.1.4-cü maddəsinə əsasən məhkəmənin ittiham hökmü ilə təyin edilir və belə şəxslərin müalicəsi cəzanın icra edilməsi ilə eyni zamanda həyata keçirilir.

Alkoqolizmdən və ya narkomaniyadan məcburi müalicənin təyin olunması məsələsi həll olunarkən məhkəmə sübutları, o cümlədən məhkəmə-narkoloji ekspertizasının rəyini tədqiq etməklə məcburi müalicənin təyin olunmasına zərurət, eləcə də müalicəyə qarşı tibbi əks göstərişlərin olub-olmamasını araşdırmalı, məcburi müalicənin təyin edilməsi üçün əsaslar müəyyən edildikdə və müalicəyə qarşı əks göstərişlər olmadıqda müddətini göstərmədən alkoqolizmdən və ya narkomaniyadan məcburi müalicə tədbirini təyin edir.

Alkoqolizmdən və ya narkomaniyadan məcburi müalicə tədbirinin ləğv edilməsi üzrə müraciətlərə cəzanın çəkildiyi yer üzrə məhkəmədə hökmün və ya məhkəmənin digər yekun qərarının icrası qaydasında baxılır.

22. Tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi üzrə icraatla əlaqədar verilmiş mülki iddia baxılmamış saxlanır və bu sonradan mülki mühakimə icraatı qaydasında həmin iddiaya baxılmasını istisna etmir.

CPM-nin 193.2-cı, 193.4-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş hallarda barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiq edildiyi şəxslərdən müdafiəçiyə hüquqi yardım göstərməyə görə xərclər tutulmur və bu xərclər dövlət büdcəsi vəsaiti hesabına ödənilir.

23. Tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqinə dair məhkəmənin qəbul etdiyi qərar, barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi üzrə icraat aparılan şəxs, onun müdafiəçisi və qanuni nümayəndəsi, zərər çəkmiş şəxs və onun nümayəndəsi və prokuror tərəfindən apellyasiya və kassasiya qaydasında mübahisələndirilə bilər.

CPM-nin 419.2-ci maddəsinin mənasına görə barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi üzrə icraat aparılan şəxs, əgər qabaqcadan bu barədə vəsatət vermişsə kassasiya instansiyası məhkəməsinin iclasında bilavasitə iştirak etmək hüququna malikdir.

24. CM-nin 98-ci maddəsinin mənasına görə barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbir tətbiq edilmiş şəxs hər altı ayda bir dəfədən gec olmamaqla, bu tədbirin dəyişdirilməsi və ya ləğv edilməsi barədə məhkəməyə təqdimat verilməsi üçün əsasların mövcud olub-olmamasını müəyyən etmək üçün həkim-psixiatr komissiyası tərəfindən baxışdan keçirilir. CPM-nin 478.1-ci və 486.1-ci maddələrinə əsasən məhkəmə həkim-psixiatr komissiyasının tibbi rəyi ilə əsaslandırılmış psixiatriya stasionarının (müəssisənin) müdiriyyətinin təqdimatına əsasən, eləcə də barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbir tətbiq edilmiş şəxsin, onun müdafiəçisinin və qanuni nümayəndəsinin vəsatəti əsasında həmin şəxs barəsində bu tədbirin ləğv edilməsi, dəyişdirilməsi və ya növbəti müddətə uzadılması barədə qərar qəbul edir. Komissiyanın rəyi təqdimatda göstərilən tibbi xarakterli məcburi tədbirin dəyişdirilməsi və ya ləğv edilməsinə baxmaq üçün əsasdır, mahiyyəti üzrə qərar qəbul etmək üçün, məhkəmələr digər halları tədqiq etməklə yanaşı zəruri hallarda məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının keçirilməsini təmin etməlidirlər.

Tətbiq edilmiş və ya dəyişdirilmiş tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin altı aydan qısa müddət ərzində dəyişdirilməsi və ya ləğv edilməsi barədə məhkəməyə təqdimat verilməsinə qanuni əsasların olub-olmaması məhkəmə tərəfindən ciddi araşdırılmalı və bu halda məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının təyin edilməsinin zəruriliyi müzakirə edilməlidir.

25. Tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin müddətinin uzadılması, növünün dəyişdirilməsi və ya bu tədbirlərin ləğv edilməsi məsələlərinə baxarkən məhkəmələr CPM-nin 478 və 486-cı maddələrinə əsasən verilmiş təqdimatların xüsusiyyətlərini ciddi yoxlamalıdırlar. Bunun üçün

məhkəmələr aparılmış müalicənin nəticələrini araşdırmalı və bundan sonrakı tibbi müşahidənin və müalicənin zəruriliyi məsələsini həll etməlidirlər. Bu məqsədlə məhkəmə iclasına barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirin uzadılması, dəyişdirilməsi və ya ləğv edilməsi məsələsi həll ediləcək şəxsin müalicə edildiyi tibb müəssisəsinin nümayəndələri çağırılır və dindirilir. Məhkəmə iclasında barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi üzrə icraat aparılan şəxsin, onun müdafiəçisinin, qanuni nümayəndəsinin və prokurorun iştirakı məcburidir.

Şəxsin psixi vəziyyəti məhkəmə binasında keçiriləcək məhkəmə iclasında iştirakına imkan vermədikdə materiallara psixiatriya stasionarında baxıla bilər.

26. Məhkəmə tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiqini o halda ləğv edir və ya dəyişdirir ki, şəxsin psixi vəziyyəti əvvəllər tətbiq edilmiş tədbirin tətbiqinin zəruriliyini aradan qaldırır, yaxud başqa növ tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiqini zəruri edir (CPM-nin 478.1-ci və 486.1-ci maddələri).

Tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiqi müddətinin uzadılması bu barədə həkim-psixiatr komissiyasının tibbi rəyi ilə əsaslandırılmış psixiatriya müəssisəsinin müdiriyyətinin təqdimatı üzrə məhkəmənin qərarı əsasında təmin edilir.

27. CM-nin 98.4-cü maddəsinin mənasına görə, məhkəmə anlaşıq vəziyyətdə cinayət törətmiş şəxsin haqqında məcburi müalicənin tətbiqini ləğv etdikdə zəruri sənədləri onun gələcək müalicəsi və ya psixiatriya müəssisəsinə göndərilməsi məsələlərinin həlli üçün müvafiq səhiyyə orqanına göndərir.

28. Cinayət törətdikdən sonra psixi xəstəliyə tutulmuş şəxs barəsində tətbiq edilmiş tibbi xarakterli məcburi tədbir ləğv edildikdə məhkəmə CPM-nin 487-ci maddəsinə tələblərinə uyğun olaraq bu haqda qərarın surətini müvafiq istintaq orqanına, yaxud məcburi tədbirlərin tətbiqi barədə qərarı çıxarmış məhkəməyə məhkəmə baxışına göndərir.

29. Məhkəmə tərəfindən CM-nin 78.1-ci maddəsinə əsasən cinayət törətdikdən sonra psixi xəstəliyə tutulmuş və bunun nəticəsində öz əməlinin faktiki xarakterini və ictimai təhlükəliliyini dərk etmək və ya həmin əməli idarə etmək iqtidarından məhrum olmuş şəxsin cəzadan və ya cəzanın qalan hissəsini çəkməkdən azad olunması və barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlər tətbiq edilməsi barədə qərar qəbul edilərkən, həmin qərarla CM-nin 80-ci maddəsində müəyyən edilmiş müddətlər keçməmişdirsə cəzaya məruz qalması məsələsinin həll edilməli olması göstərilir.

Ali Məhkəmənin sədri

Ramiz Rzayev

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Plenumunun

Q Ə R A R I

“08” noyabr 2012-ci il

№ 9

Bakı şəhəri

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinə və Cinayət-Prosessual Məcəlləsinə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında Milli Məclisə təkliflər verilməsi

H A Q Q I N D A

Tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi üzrə məhkəmə təcrübəsinin ümumiləşdirilməsinin nəticələrinə əsasən Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu hesab edir ki, Cinayət Məcəlləsinə və Cinayət-Prosessual Məcəlləsinə dəyişikliklər və əlavələr edilməsi barədə qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında təkliflər verilməsinə ehtiyac vardır.

Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin (bundan sonra CM) 78.1 və 78.2-ci maddələrində cinayət törətdikdən sonra psixi xəstəliyə tutulmuş şəxslərin cəzadan və ya cəzanın qalan hissəsini çəkməkdən azad edilməsi nəzərdə tutulmuşdur. CM-nin 78.4-cü maddəsində isə təsbit edilmişdir ki, bu Məcəllənin 78.1 və 78.2-ci maddələrində göstərilən şəxslər sağaldıqları halda, bu Məcəllənin 75 və 80-ci maddələrində müəyyən edilmiş müddətlər keçməmişdirsə, cinayət məsuliyyətinə və cəzaya məruz qala bilərlər. CM-nin 75-ci maddəsində müddətin keçməsi ilə bağlı cinayət məsuliyyətindən azad etmə nəzərdə tutulmuşdur. Qanunun mənasına görə cinayət törətdikdən sonra psixi xəstəliyə tutulmuş şəxslər, bununla əlaqədar cəzadan və ya cəzanın qalan hissəsini çəkməkdən azad edilərkən cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmiş olurlar. Ona görə də belə şəxslər sağaldıqda onların yenidən cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmələri qanunun tələbinə ziddir. Eyni zamanda həmin şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmə müddətlərinin və bu müddətlərin keçməsinin nəticələrinin tətbiqi məntiqsizdir. Odur ki, Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 78.4-cü maddəsində müvafiq dəyişikliklər edilməli, yəni həmin maddədən “75 və”, “cinayət məsuliyyətindən və” sözləri çıxarılmalı, “maddələrində” sözü ”maddəsində” sözü ilə əvəz edilməlidir.

CM-nin 96-cı maddəsinə əsasən şəxsin stasionar psixiatriya müəssisələrində yerləşdirilməsinə zərurət olmadıqda həmin şəxsin məcburi ambulatoriya müşahidəsi altında olması və psixiatr tərəfindən müalicə edilməsi bu Məcəllənin 93.2-ci maddəsində nəzərdə tutulan əsaslar olduqda təyin edilir.

Məhkəmə təcrübəsinin öyrənilməsi nəticəsində məcburi ambulatoriya müşahidəsi və psixiatr müalicəsinə keçirilmiş şəxslərin yenidən ictimai təhlükəli əməl törətmələri halları aşkar edilmişdir.

Tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin şəxsin tibbi stasionarda yerləşdirilməsi qaydasında müəyyən edilmiş növləri üzrə şəxsin tibbi stasionarda saxlandığı müddət azadlıqdan məhrum etməyə bərabər tutulur. Cinayət törətdikdən sonra psixi xəstəliyə tutulmuş şəxslər cinayət məsuliyyətindən də azad edilmirlər. Bu şəxslərin barəsində məcburi ambulatoriya müşahidəsi və psixiatr müalicəsi təyin edilməklə onlar faktiki olaraq cəmiyyətdən təcrid edilmədən azadlıqda qalırlar.

İnsan Hüquqları üzrə Avropa Məhkəməsinin presedentlərinə görə psixi xəstəliyə tutulmuş şəxs sağalanadək müalicə müəssisəsində saxlanmalıdır. Məcburi ambulatoriya müşahidəsi və

psixiatr müalicəsi növündə tibbi xarakterli məcburi tədbir şəxsin müalicə müəssisəsində saxlanmasını nəzərdə tutmur.

Ona görə də anlaqsız vəziyyətdə ictimai təhlükəli əməl törətmiş və cinayət törətdikdən sonra, CM-nin 21.3-cü maddəsinin təsiri altına düşən psixi xəstəliyə tutulmuş şəxslərin bütün müalicə müddətində və tam sağalanadək stasionarda saxlanması daha məqsədmüvafiqdir. Barələrində icraat dayandırılmış şəxslər sağaldıqda isə hər bir halda qanunda nəzərdə tutulmuş müddətlər keçməmişdirsə dayandırılmış icraat bərpa edilərək cinayət təqibi davam etdirilməlidir. Nəzərə alaraq ki, CM-nin 22.2-ci maddəsinə əsasən anlaqlılığı istisna etməyən psixi pozuntu məhkəmə tərəfindən cəza təyin edilərkən nəzərə alınır, eyni zamanda həm bu, həm də alkoqolizmdən və ya narkomaniyadan məcburi müalicəyə ehtiyacı olan şəxslərə məcburi müalicə cəza ilə birlikdə təyin edilir, onda həmin şəxslərin məcburi müalicəsi cəzanın icrasına baxan orqanlar tərəfindən həyata keçirilməlidir. Göstərilənlərə əsasən Plenum hesab edir ki, CM-nin 95.0.1-ci və 96-cı maddələri ləğv edilməlidir.

CM-nin 98.3-cü maddəsinə əsasən şəxsin psixi vəziyyətinin yaxşılaşması səbəbindən onun barəsində əvvəllər təyin edilmiş tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin ləğv edilməsi zərurəti olduqda və ya tibbi xarakterli digər məcburi tədbirlərin tətbiqinə ehtiyacı olduqda, tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin dəyişdirilməsi və ya onların tətbiqinin ləğv edilməsi məhkəmə tərəfindən həyata keçirilir.

Bu məsələ ilə əlaqədar Plenum qeyd edir ki, təcrübədə bəzi hallarda məcburi müalicədə olan şəxsin daha ciddi müalicə növünə keçirilməsi zərurəti yaranır. Qüvvədə olan qanunvericilikdə şəxsin daha ciddi məcburi müalicə növünə keçirilməsi nəzərdə tutulmamışdır. Bununla əlaqədar CM-nin 98.3-cü maddəsinə və Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra CPM) 478-ci və 486-cı maddələrinə dəyişiklik edilməsi məqsədmüvafiqdir.

Bundan başqa CM-nin 98.4-cü maddəsinə əsasən tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiqi ləğv edildikdə məcburi müalicə edilən şəxs barəsindəki materialları məhkəmə səhiyyə orqanlarına göndərir.

Göründüyü kimi barələrində cinayət işinin icraatı dayandırılmış şəxslərin haqqında icraatın təzələnməsi məsələsinə baxılması üçün göndərilməsinə dair göstəriş yoxdur.

Bununla əlaqədar Plenum hesab edir ki, müvafiq əlavə qəbul edilməli və göstərilən şəxslərin barəsində cinayət təqibinin qanuna müvafiq olaraq davam etdirilməsi təmin edilməli, yəni CM-nin 98.4-cü maddəsinə “orqanlarına” sözündən sonra “yaxud cinayət işi üzrə icraatı dayandırmış ibtidai araşdırma orqanına və ya məhkəməyə” sözləri əlavə edilməlidir.

CPM-nin 91.2-ci maddəsinə əsasən anlaqsız vəziyyətdə cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməli törətməsi istinad edilən şəxs bu Məcəllənin müddəaları ilə nəzərdə tutulmuş əlavə və istisnalarla yanaşı, təqsirləndirilən şəxsin hüquqlarına malikdir və onun vəzifələrini daşıyır. Yəni şəxsin cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməli anlaqsız vəziyyətdə törətməsi müəyyən edildiyi andan o, təqsirləndirilən şəxsin hüquq və vəzifələrinə malik olsa da, belə şəxs artıq təqsirləndirilən şəxs qismində qala bilməz. Eləcə də həmin Məcəllənin 474.1-ci maddəsinə görə cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməli anlaqsız vəziyyətdə törətmiş və ətrafdakılar üçün təhlükəli olan şəxsin anlaqsız vəziyyətdə olması faktının müəyyən edildiyi andan, barəsində zəruri hallarda qətimkan tədbiri əvəzinə mühafizəsi mütləq təmin edilməklə, yalnız məhkəmənin əsaslandırılmış qərarı əsasında xüsusi tibb müəssisəsinə (psixiatriya stasionarına) yerləşdirilməsinə yol verilir. CPM-nin 483.2-ci maddəsində də belə tədbirin tətbiqi nəzərdə tutulmuşdur.

BMT-nin 30.08.1955-ci ildə keçirilən birinci konqresində qəbul edilmiş “Məhkumlarla davranışın minimal standart qaydaları”nda müəyyən edilmişdir ki, psixi xəstə hesab edilənlərin həbsxanaya deyil, psixi xəstələr üçün müəssisələrə tezliklə keçirilməsi üçün tədbir görülməlidir (82-ci qayda).

Ümumiləşdirmənin əhatə etdiyi dövr ərzində cinayət törətdiyinə görə barələrində həbs qətimkan tədbiri seçilmiş, istintaqın gedişində cinayəti anlaqsız vəziyyətdə törətməsi və ətrafdakılar üçün təhlükəli olması müəyyən edilmiş şəxslərin barəsində qətimkan tədbiri əvəzinə xüsusi tibb

müəssisəsinə yerləşdirilməsi prosessual məcburiyyət tədbiri demək olar ki, tətbiq edilməmişdir. Belə şəxslərin barəsində əsassız həbs qətimkan tədbirinin seçilməsi azadlıq və sağlamlıq hüquqlarının pozulması kimi qiymətləndirilə bilər.

Plenum hesab edir ki, CPM-nin 474.1-ci maddəsində belə tədbirin tətbiqinin “zəruri hallarda” ifadəsi ilə əlaqələndirilməsi “Normativ Hüquqi Aktlar” haqqında Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Qanununun 25.5-ci maddəsinin “normativ hüquqi aktların mətnində istifadə edilən termin və anlayışlar aydın və birmənalı olmalıdır” tələbinə uyğun olmadığından həmin ifadə maddədən xaric edilməlidir. Bu halda anlaşıq vəziyyətdə cinayət törətmiş psixi xəstəliyə tutulmuş şəxslərin həbsxanaya deyil, stasionara yerləşdirilməsi prosessual məcburiyyət tədbirinin tətbiqinə qanunun özündə nəzərdə tutulmuş maneə aradan qaldırılmış olardı.

Eyni zamanda Azərbaycan Respublikası CPM-nin 474.1.2-ci maddəsinə əsasən cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməli anlaşıq vəziyyətdə törətmiş şəxs barəsində zəruri hallarda qətimkan tədbiri əvəzinə təhlükəsizlik tədbirləri-xəstəni xüsusi tibb müəssisəsinə (psixiatrik stasionara) yerləşdirmək tətbiq edilə bilər. Lakin, CPM-nin 444-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş məhkəmənin qərarı əsasında tətbiq edilən prosessual məcburiyyət tədbirləri sırasında xüsusi tibb müəssisəsinə yerləşdirmə müstəqil tədbir kimi göstərilmədiyindən onun tətbiqi mexanizmi də qeyri-müəyyəndir. Ona görə də bu məsələnin nizamlanması üçün CPM-nin 444.1.4-cü maddəsində “məhkəmə-tibb ekspertizasının aparılması üçün” sözlərindən sonra “ yaxud qətimkan tədbiri əvəzinə təhlükəsizlik tədbiri kimi” sözlərinin əlavə edilməsi zəruridir.

CPM-nin 477.3-cü maddəsində şəxs tərəfindən cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməlin anlaşıq vəziyyətdə törədilməsini sübuta yetirilmiş hesab etdikdə, məhkəmə onun cinayət məsuliyyətindən və cəzadan azad edilməsi və barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiq edilməsi barədə qərar çıxarır. Bu normanın CM-nin 21.1-ci maddəsinə uyğunlaşdırılması üçün “və cəzadan” sözlərinin çıxarılması zəruridir.

Şərh olunanlara əsasən Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Plenumu Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 96-cı və “Məhkəmələr və hakimlər haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 79-cü maddəsinə rəhbər tutaraq

Q Ə R A R A   A L I R:

1. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinə və Cinayət-Prosessual Məcəlləsinə əlavələr və dəyişikliklər edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinə qanunvericilik təşəbbüsü qaydasında təkliflər verilsin.

2. Müvafiq qanun layihələri Milli Məclisə təqdim edilsin.

Ali Məhkəmənin sədri

Ramiz Rzayev

Layihə

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 17-ci bəndini rəhbər tutaraq qərara alır:

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikası Qanunvericilik Toplusu, 2000, № 4, II kitab, maddə 251, № 5, maddə 323, № 12, maddə 835; 2001, № 1, maddə 24, № 7, maddə 455; 2002, № 1, maddə 9, № 5, maddələr 236, 248, 258, № 6 maddə 326, № 8, maddə 465; 2003, № 6, maddələr 276, 279, № 8, maddələr 424, 425, № 12, I kitab, maddə 676; 2004, № 1, maddə 10, № 4, maddə 200, № 5, maddə 321, № 8, maddə 598, № 10, maddə 762, № 11, maddə 900; 2005, № 1, maddə 3, № 6, maddə 462, № 7, maddə 575, № 10, maddə 904, № 11, maddə 994; 2006, № 2, maddələr 71, 72, 75, № 5, maddə 390, № 12, maddələr 1008, 1020, 1028; 2007, № 2, maddə 68, № 5, maddə 398, № 6, maddələr 560, 562, 579, № 8, maddə 757, № 10, maddələr 937, 941, № 11, maddələr 1049, 1080, 1090, № 12, maddə 1221; 2008, № 6, maddələr 454, 461, № 7, maddə 602, № 10, maddə 884, № 12, maddələr 1047, 1049; 2009, № 5, maddə 315, № 7, maddə 517, № 12, maddə 953; 2010, № 2, maddə 70, № 3, maddələr 171, 178, № 4, maddələr 275, 276, № 7, maddə 591; 2011, № 4, maddə 253, № 6, maddə 472, № 7, maddələr 587, 601, 621, № 11, maddə 980, № 12, maddə 1093; 2012, № 2, maddə 45, № 3, maddələr 193, 196) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

- 1. 78.4-cü maddədən “75 və”, “cinayət məsuliyyətinə və” sözləri çıxarılsın, “maddələrində” sözü “maddəsində” sözü ilə əvəz edilsin.*
- 2. 95.0.1-ci və 96-cı maddələr ləğv edilsin;*
- 3. 98.3-cü maddədə “yaxşılaşması” sözü “dəyişməsi” sözü ilə əvəz edilsin;*
- 4. 98.4-cü maddədə “orqanlarına” sözündən sonra “yaxud cinayət işi üzrə icraatı dayandırmış ibtidai araşdırma orqanına və ya məhkəməyə” sözləri əlavə edilsin.*

İlham ƏLİYEV,

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri

“ _____ ” _____ 2012-ci il

Layihə**Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında****AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ QANUNU**

Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyasının 94-cü maddəsinin I hissəsinin 6-cı bəndini rəhbər tutaraq qərara alır:

Azərbaycan Respublikasının Cinayət-Prosessual Məcəlləsində (Azərbaycan Respublikası Qanunvericilik Topluğu, 2000, № 8, (II kitab), maddə 585; 2001, № 7, maddə 455; 2002, № 1, maddə 9, № 5, maddə 233, № 8 maddə 463; 2003, № 6, maddə 276; 2004, № 5, maddə 321, № 7, maddə 505, № 8, maddə 598, № 10, maddə 761, № 11, maddə 890; 2005, № 1, maddə 4, № 4, maddə 278, № 6, maddə 462, № 8, maddə 686, № 10, maddə 874, № 12, maddə 1079; 2006, № 1, maddə 3, № 2, maddə 64, № 5, maddə 390, № 10, maddə 847, № 11, maddə 929, № 12, maddə 1032; 2007, № 2, maddələr 65, 68, № 6, maddə 560, № 7, maddə 712, № 8, maddə 756, № 11, maddə 1049, № 12, maddə 1221; 2008, № 6, maddə 462, № 7, maddələr 606, 607 №12, maddələr 1045, 1049; 2009, № 5, maddə 315, № 7, maddə 517, № 12, maddə 966; 2010, № 3, maddələr 171, 173, 178, № 7, maddə 593, № 12, maddə 1058; 2011, № 6, maddə 480, № 7, maddələr 589, 599) aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 444.1.4-cü maddədə “məhkəmə-tibb ekspertizasının aparılması üçün” sözlərindən sonra “ yaxud qətimkan tədbiri əvəzinə təhlükəsizlik tədbiri kimi” sözləri əlavə edilsin.
2. 474.1-ci maddədə “zəruri hallarda” ifadəsi çıxarılsın.
3. 477.3-cü maddədə “və cəzadan” sözləri çıxarılsın.
4. 478.1-ci və 486.1-ci maddələrdə “yaxşılaşması” sözü “dəyişməsi” sözü ilə əvəz edilsin, “tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiq edilməsi zərurəti aradan qalxdıqda” sözlərindən sonra “yaxud digər tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiqinə ehtiyac olduqda” sözləri əlavə edilsin.

İlham ƏLİYEV,
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti

Bakı şəhəri

“ _____ ” _____ 2012-ci il

CİNAYƏT VƏ HƏRBİ İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN

Cinayətlərin və ya hökmlərin məcmusu üzrə müxtəlif növ cəzaların toplanması zamanı müddətlər Azərbaycan Respublikası CM-nin 68-ci maddəsinin tələblərinə müvafiq olaraq müəyyən edilir.

Sumqayıt şəhər məhkəməsinin 03 dekabr 2010-cu il tarixli hökmü ilə Əliyev İbadulla Valeh oğlu Azərbaycan Respublikası CM-nin 127.2.3 və 221.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinib, CM-nin 127.2.3-cü maddəsi ilə barəsində CM-nin 62-ci maddəsi tətbiq olunmaqla 1 (bir) il 6 (altı) ay müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına, CM-nin 221.1-ci maddəsi ilə 200 (iki yüz) saat ictimai işlər cəzasına, CM-nin 47.3-cü maddəsinə əsasən 200 (iki yüz) saat ictimai işlər cəzası 25 (iyirmi beş) gün müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzası ilə əvəz edilərək CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən cinayətlərin məcmusu üzrə qəti olaraq 1 (bir) il 6 (altı) ay 25 (iyirmi beş) gün müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına məhkum edilmişdir.

Hökmlə İ.V.Əliyev təqsirli bilinib məhkum edilmişdir ona görə ki, o, 04 iyun 2010-cu il tarixdə saat 19 radələrində Sumqayıt şəhəri 9-cu mikrorayonun ərazisində yerləşən “Ruslan” kommersiya mağazasının qarşısında ictimai qaydanı kobud surətdə pozaraq əsaslı səbəb olmadan Mahmudov İsfəndiyar Sadiq oğlu ilə mübahisəyə başlayaraq ünvanına ucadan söyüşlər söyməklə ona qarşı qəsdən fiziki zorakılıq hərəkətləri tətbiq edib İsfəndiyar Mahmudovu sifət nahiyəsindən yumruqla vuraraq yerə yıxmış, sonra isə bədəninə müxtəlif nahiyələrində yumruq və təpik zərbələri ilə vuraraq sonuncunun alt çənə sümüyünün sağ tac çıxıntısının oynaqdaxili sınığı, sol mil sümüyünün tipik yerinin qapalı sınığı, sağ dirsək, əl və dizin sıyrıqları ilə müşayiət olunan, sağlamlığının uzun müddətə pozulması ilə nəticələnən az ağır dərəcəli bədən xəsarətləri yetirmiş, ictimai qaydanın təxminən 15 dəqiqə müddətinə pozulması ilə nəticələnən, cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə edən və ətrafdan keçən şəxslərin narahatçılığına səbəb olan qərəzli hərəkətləri ilə xuliqanlıq əməlini törətmişdir.

Həmin hökmdən dövlət ittihamçısı apellyasiya protesti verərək İ.V.Əliyevin barəsində əsassız olaraq CM-nin 62-ci maddəsinin tətbiq edilməsini, buna görə düzgün olmayaraq ona təqsirli bilindiği CM-nin 127.2.3-cü maddəsi ilə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasının təyin edilməsini göstərərək bu hissədə hökmün dəyişdirilərək təqsirləndirilən şəxsə qeyd olunan maddə ilə həmin maddənin sanksiyası həddində və cinayət qanunu normalarının müddələrinə uyğun olaraq cəza təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Apellyasiya protestinə əsasən işə baxmış Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının kassasiya qaydasında mübahisələndirilən 09 oktyabr 2012-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya protesti təmin olunmuş və İ.V.Əliyevə CM-nin 127.2.3-cü maddəsinə əsasən 1 (bir) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edilmişdir. Bundan sonra apellyasiya instansiyası məhkəməsi CM-nin 47.3-cü maddəsinə istinad edərək İ.V.Əliyevə CM-nin 221.1-ci maddəsi ilə təyin edilmiş 200 (iki yüz) ictimai işlər cəzasının 12 (on iki) saatını azadlıqdan məhrum etmə cəzasının 1 (bir) gününə hesablamaqla ictimai işlər cəzasını 16 (on altı) gün müddətində azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə əvəz etmiş, daha sonra isə CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən cinayətlərin məcmusu üzrə bu cəzanı CM-nin 127.2.3-cü maddəsi ilə təyin edilmiş 1 (bir) il müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə tam toplamaqla onun qərarın qəbul edildiyi 09 oktyabr 2012-ci il tarixdən çəkməli olduğu azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddətini 1 (bir) il 16 (on altı) gün müəyyən etmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 09 oktyabr 2012-ci il tarixli qərarından dövlət ittihamçısı kassasiya protesti verərək həmin qərarın ləğv edilməsini və işin həmin məhkəmədə baxılmasının təyin olunmasını xahiş etmişdir.

Dövlət ittihamçısı kassasiya protestini belə əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi İ.V.Əliyevin barəsində cəzaların torlanması yolu ilə qəti cəza tədbiri seçərkən işdə olan sübutları araşdırmamış və cinayət qanunu normalarını düzgün tətbiq etməmişdir. Kassasiya protestinin müəllifi bununla əlaqədar qeyd etmişdir ki, İ.V.Əliyev ictimai işlər cəzasını çəkməkdən boyun qaçırmadığı halda məhkəmə həmin cəzanı CM-nin 47.3-cü maddəsinin tələblərinə istinad edərək azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə əvəz etmişdir. Halbuki, İ.V.Əliyevə təyin edilmiş ictimai işlər cəzasının azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə əvəz olunması zərurəti təyin olunmuş müxtəlif növ cəzaların toplanması zamanı yaranmışdır və belə olan halda CM-nin 47.3-cü maddəsi yox, cəzaların toplanması zamanı müddətlərin müəyyən edilməsi qaydalarını tənzimləyən CM-nin 68-ci maddəsi tətbiq edilməli idi. Dövlət ittihamçısı həmçinin onu da qeyd etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi İ.V.Əliyevin barəsində qəti cəza müddətini müəyyən edərkən onun bu işlə bağlı əvvəllər azadlığın məhdudlaşdırılması növündə çəkdiyi cəzanın müddətini nəzərə almamışdır. Kassatorun fikrincə, belə olan halda İ.V.Əliyevin barəsindəki apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 09 oktyabr 2012-ci il tarixli qərarı ləğv edilməli və iş yeni apellyasiya baxışına təyin olunmalıdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət Kollegiyası cinayət işinin materiallarını öyrənib kassasiya protestinin dəlillərini müzakirə edərək və apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qərarının ləğv edilərək işin yeni baxışa qaytarılması barədə dövlət ittihamçısının və zərərçəkmişin çıxışlarını dinləyərək belə nəticəyə gəlmişdir ki, aşağıdakı əsaslara görə kassasiya protesti təmin olunmalı və İ.V.Əliyevin barəsindəki Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının 09 oktyabr 2012-ci il tarixli qərarı ləğv edilməklə işə apellyasiya instansiyası məhkəməsində yenidən baxılması təyin edilməlidir.

İlk növbədə kassasiya kollegiyası qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası CPM-nin 419.1-ci maddəsinə əsasən kassasiya

instansiyası məhkəməsi kassasiya şikayətinə və ya kassasiya protestinə mahiyyəti üzrə baxaraq yalnız hüquq məsələləri üzrə cinayət qanununun və bu Məcəllənin normalarının tətbiqinin düzgünlüyünü yoxlayır.

Qeyd olunan maddədən göründüyü kimi, sübutların mahiyyəti üzrə araşdırılması, mötəbərliyi, kifayətliliyi, cinayət faktının müəyyən edilməsi kimi məsələlərin həlli qanunla kassasiya instansiyası məhkəməsinin deyil, birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələrinin səlahiyyətinə aid edilmişdir.

Bundan başqa, göstərilən normanın tələblərinə görə, kassasiya instansiyası məhkəməsi birinci və apellyasiya instansiyaları məhkəmələrindən fərqli olaraq hər-hansı bir faktın baş verib-verməməsini müəyyən etmir və yalnız həmin məhkəmələr tərəfindən müəyyən edilmiş hallara əsasən cinayət və cinayət-prosessual qanunları normalarının düzgün tətbiq edilib-edilməməsi məsələlərinə öz münasibətini bildirir.

Azərbaycan Respublikası CPM-nin 397.1-ci maddəsinin müddəələrindən görünür ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi birinci instansiya məhkəməsi tərəfindən işin faktiki hallarının müəyən edilməsinin, habelə cinayət qanununun və bu Məcəllənin normalarının tətbiq edilməsinin düzgünlüyünü yoxlayır. Qanunun tələblərinə görə, apellyasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya şikayətinin və ya apellyasiya protestinin baxışı nəticəsində CPM-nin 398.1.1-398.1.4-cü maddəsində göstərilən qərarlardan birini qəbul edir və məhkəmənin qərarı məhkəmə iclaslarında araşdırılmış sübutlara, habelə maddi və prosesual hüquq normalarına istinad edilməklə əsaslandırılmalıdır.

“Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 397.1 və 397.2-ci maddələrinin şərh edilməsinə dair” Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin Plenumunun 12 may 2009-cu il tarixli qərarında qeyd edilir ki, həqiqəti müəyyənləşdirmək imkanının inkar edilməsi ədalət mühakiməsini mənəvi məqsəd və məzmunundan məhrum etməklə istənilən ədalətsizliyə bəraət verilməsinə haqq qazandıra bilər. Həqiqətin müəyyənləşdirilməsi və bununla da işin ədalətli həlli məhz təqsirkarın

və yalnız təqsirlilik dərəcəsinə uyğun məhkum olunması, onun cinayət qanununun tələblərinə uyğun cəzalandırılması və nəticə etibarilə təqsirsizə şərtsiz bəraət verilməsi hakimin həm vəzifə, həm də mənəvi borcudur.

Qanunvericiliyin aşağıda göstərilən normalarına əsaslanaraq məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi həm İ.V.Əliyevə təyin olunmuş ictimai işlər cəzasını azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə əvəz edərkən, həm də cinayətlərin məcmusu üzrə qəti cəza müddətini müəyyən edərkən səhvə yol vermişdir.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası CM-nin 47.3-cü maddəsinə əsasən, ictimai işlər cəzasına məhkum olunmuş şəxs həmin işlərin yerinə yetirilməsindən qərəzli boyun qaçırdıqda, məhkəmə ictimai işlərin çəkilməmiş hissəsini müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza ilə əvəz edə bilər. Bu zaman müəyyən müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddəti müəyyən edilərkən məhkumun ictimai işləri yerinə yetirdiyi müddət nəzərə alınır və on iki saat ictimai işə bir gün azadlıqdan məhrum etmə hesabı ilə hesablanır.

Göründüyü kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin istinad etdiyi cinayət qanununun bu norması öz tələblərinə və məzmununa görə ictimai işlər cəzasına məhkum olunmuş və həmin cəzanı çəkməkdən qərəzli olaraq boyun qaçıran şəxslərin həmin cəzasının hökmün icrası qaydasında azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə əvəz edilməsi qaydalarını müəyyən edir. Cinayət işinin materialları ilə isə İ.V.Əliyevin ictimai işlər cəzasını çəkməkdən qərəzli olaraq boyun qaçırması müəyyən edilməmiş və buna görə həmin cəzanın bu əsasla azadlıqdan məhrum etmə cəzası ilə əvəz edilməsi zərurəti yaranmamışdır.

İşin hallarına görə, belə zərurət İ.V.Əliyevə təqsirli bilindiği CM-nin 127.2.3 və 221.1-ci maddələri ilə müxtəlif növ cəzaların təyin edilməsi və bu cəzaların cinayətlərin məcmusu üzrə toplanmalı olması səbəbindən yaranmışdır ki, təhlil edilən məsələ ilə bağlı qaydalar da CM-nin 47.3-cü maddəsində yox, həmin Məcəllənin 68.1.4-cü maddəsində nəzərdə tutulmuşdur.

Azərbaycan Respublikası CM-nin 68.1.4-cü maddəsinə əsasən, cinayətlərin məcmusu və hökmlərin məcmusu üzrə cəzalar qismən və ya tamamilə toplanılarkən azadlıqdan məhrum etmənin bir gününə ictimai işlərin səkkiz saati bərabər tutulur.

Qanunun bu tələbinə və onun mənasına görə, şəxsə təqsirli bilindiği CM-nin bir maddəsi ilə ictimai işlər cəzası, digər maddəsi ilə isə azadlıqdan məhrum etmə cəzası təyin edildikdə ilk növbədə ictimai işlər cəzasının 8 (səkkiz) saati azadlıqdan məhrum etmə cəzasının 1 (bir) gününə bərabər tutulmaqla hesablanır və belə hesablamadan sonra ictimai işlər cəzasının müddətinə uyğun olaraq müəyyənləşdirilmiş azadlıqdan məhrum etmə cəzası müvafiq maddə ilə təyin edilmiş bu növ cəza ilə CM-nin 66.2 və 66.3-cü maddələrinə əsasən tam və ya qismən toplamaq, yaxud da az ciddi cəzanı daha ciddi cəza ilə əhatə etmək yolu ilə şəxsə azadlıqdan məhrum etmə növündə qəti cəza təyin olunur.

Göründüyü kimi, cinayətlərin məcmusu üzrə tam və ya qismən toplamaq yolu ilə qəti cəzanın təyin edilməsi zamanı ictimai işlər cəzasının müddəti azadlıqdan məhrum etmə cəzasının 1 (bir) gün müddətinə, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin müəyyən etdiyi kimi, 12 (on iki) saat hesabı ilə yox, 8 (səkkiz) saat hesabı ilə hesablanmalıdır.

Bu baxımdan, məhkəmə kollegiyası belə qənaətə gəlmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tətbiq edilməli olan cinayət qanunu normasını tətbiq etməyərək İ.V.Əliyevə cinayətlərin məcmusu üzrə təyin olunmuş qəti cəzanın müddətini düzgün müəyyən etməmiş, bu da cinayət mühakimə icraatının əsas prinsiplərindən biri olan qanunculuq prinsipinin pozulması ilə nəticələnmişdir.

Həmin prinsip təsbit edilmiş Azərbaycan Respublikası CPM-nin 10.1-ci maddəsinə əsasən, məhkəmələr və cinayət prosesinin iştirakçıları Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının, bu Məcəllənin, Azərbaycan Respublikasının digər qanunlarının, habelə Azərbaycan Respublikasının tərəfdar çıxdığı beynəlxalq müqavilələrin müddəalarına ciddi əməl etməlidirlər.

Bununla yanaşı, məhkəmə kollegiyası onu da qeyd etmişdir ki, cinayət işinin materiallarına əsasən, Sumqayıt şəhər məhkəməsinin 03 dekabr 2010-cu il tarixli hökmü ilə Azərbaycan Respublikası CM-nin 127.2.3 və 221.1-ci maddələri ilə təqsirli bilinərək həmin Məcəllənin 66.3-cü maddəsinə əsasən cinayətlərin məcmusu üzrə qəti olaraq 1 (bir) il 6 (altı) ay 25 (iyirmi) beş gün müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasına məhkum olunmuş, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin 09 mart 2011-ci il tarixli qərarı cinayət əməli CM-nin 127.1-ci maddəsinə tövsif edilərək həmin maddə əsasında 1 (bir) il 6 (altı) ay müddətə azadlığın məhdudlaşdırılması cəzası təyin edilmiş İ.V.Əliyev 16 may 2011-ci il tarixdə Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar Xidmətin 05 sayılı xüsusi müəssisəsində qeydiyyata alınmış və 21 sentyabr 2011-ci il tarixədək həmin cəzanın bir hissəsini – 4 (dörd) ay 8 (səkkiz) gününü çəkmiş, bu tarixə çəkilməmiş cəzası 1 (bir) il 1 (bir) ay 22 (iyirmi iki) gün təşkil etmiş, 07 iyul 2011-ci il tarixdə isə məhkum onun barəsində “Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında” Azərbaycan Respublikasının 31 may 2011-ci il tarixli Qanunun tətbiq edilməsi, yəni ona təyin edilmiş azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasının cərimə, yaxud da islah işləri cəzası ilə əvəz edilməsi üçün Sumqayıt şəhər məhkəməsinə təqdim olunmuşdur.

Qeyd olunan hallar Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Penitensiar Xidmətin 05 sayılı xüsusi müəssisəsindən Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinə göndərilmiş 21 sentyabr 2011-ci il tarixli 17/61-718 sayılı məktubla təsdiq edilir.

Lakin, Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin cinayət kollegiyası özünün bu iş üzrə qəbul etdiyi 09 oktyabr 2012-ci il tarixli qərarı ilə İ.V.Əliyevə təyin olunmuş qəti cəzanın müddətini müəyyən edərkən nəinki bu halı nəzərə almamış, həm də onun haqqında yuxarıda göstərilən 31 may 2011-ci il tarixli Qanunun tətbiq edilərək ona çəkilməmiş qalan azadlığın məhdudlaşdırılması cəzasının cərimə və ya islah işləri cəzası ilə əvəz edilib-edilməməsinə, ümumilikdə isə qeyd olunan qərar qəbul edilənədək hansısa müddətdə

azadlıqdan məhrum etmə növündə olmayan, lakin yekun cəzanın müddətinin müəyyən edilməsinə təsir göstərə bilən cəza çəkməsinə dair hər hansı sübutun araşdırılmasını və belə sübutlara qiymət verilməsini təmin etməmişdir.

Azərbaycan Respublikası CPM-nin 145.1-ci maddəsinə əsasən, hər bir sübut mənsubiyyəti, mümkünlüyü, mötəbərliyi üzrə qiymətləndirilməlidir. Cinayət təqibi üzrə toplanmış bütün sübutların məcmusuna isə ittihamın həlli üçün onların kifayət etməsinə əsasən qiymət verilməlidir.

Məcəllənin 145.2-ci maddəsinin tələblərinə görə, təhqiqatçı, müstəntiq, prokuror, hakim və ya andlı iclasçılar qanunu və vicdanını rəhbər tutaraq sübutların məcmusunun hərtərəfli, tam və obyektiv baxılmasına əsaslanmaqla öz daxili inamına görə sübutları qiymətləndirirlər.

CPM-nin 146.1-ci maddəsinin tələblərindən görüldüyü kimi, cinayət təqibi üzrə toplanmış sübutların kifayət etməsi dedikdə, müəyyən edilməli hallar üzrə mümkün sübutların elə bir həcmi nəzərdə tutulur ki, onlar sübut etmə predmetinin müəyyən edilməsi üçün mötəbər və yekun nəticəyə gəlməyə imkan versin.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, qanunvericiliyin göstərilən tələbləri şəxsin barəsində cinayət təqibi həyata keçirilərkən və onun haqqında yekun məhkəmə aktı qəbul edilərkən bütün məsələlərin həlli zamanı rəhbər tutulmalı və bu tələblərə uyğun olaraq onun təqsirli olub-olmaması ilə yanaşı həm də cəzalandırılıb-cəzalandırılmamasına, habelə cəza növünün və müddətinin müəyyən edilməsinə dair lazımi sübutlar araşdırılaraq onlara məcmu qaydasında qiymət verilməlidir.

Göründüyü kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən İ.V.Əliyevə qəti cəza təyin olunarkən qanunun bu tələblərinə də əməl olunmamışdır.

Azərbaycan Respublikası CPM-nin 9.2-ci maddəsinə əsasən, bu Məcəllə ilə müəyyən edilmiş hallarda cinayət prosesi prinsiplərinin və ya şərtlərinin pozulması cinayət təqibi üzrə başa çatmış icraatın etibarsız sayılmasına, onun gedişində qəbul edilmiş qərarların ləğvinə, yaxud toplanmış materialların sübutedici

qüvvəsinin olmaması qənaətinə gəlməyə səbəb ola bilər.

CPM-nin 416.02-ci maddəsinin tələblərinə görə, məhkəmə bu Məcəllənin 143-146-cı maddələrinin tələblərinə müvafiq olaraq sübutları tədqiq etmədikdə kassasiya instansiyası məhkəməsi birinci və ya apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hökm və ya qərarını kassasiya qaydasında ləğv etmək və ya dəyişdirmək hüququna malikdir.

Beləliklə, kassasiya kollegiyası işin hallarına və cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliyinin tələblərinə əsaslanıb apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən İ.V.Əliyevə cinayətlərin məcmusu üzrə qəti

cəzanın təyin edilməsi zamanı tətbiq edilməli olmayan cinayət qanunu normasının tətbiq edilməsini, bu məsələyə dair sübutların araşdırılmamasını və onlara qiymət verilməməsini nəzərə alaraq və kassasiya protestinin dəlilləri ilə razılaşıaraq özünün 04 dekabr 2012-ci il tarixli qərarı ilə həmin protesti təmin etmiş, İ.V.Əliyevin barəsindəki Sumqayıt Apellyasiya Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının 09 oktyabr 2012-ci il tarixli qərarını isə məhkuma cinayətlərin məcmusu üzrə qəti cəzanın təyin edilməsi hissəsində ləğv edərək işə apellyasiya instansiyası məhkəməsində həmin hissədə yenidən baxılmasını təyin etmişdir.

Şəxsin barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiq edilməsi zamanı cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliyi normalarının tələblərinə əməl edilməməsinə görə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin iş üzrə qəbul etdiyi qərar ləğv edilmişdir.

Gədəbəy rayon Məhkəməsinin 15 sentyabr 2011-ci il tarixli hökmü ilə Hüseynov Araz Hüseyn oğlu Azərbaycan Respublikası CM-nin 127.2.3 və 221.3-cü maddələri ilə təqsirli bilinib CM-nin 66.3-cü maddəsinə əsasən cinayətlərin məcmusu üzrə təyin olunmuş cəzaları qismən toplama yolu ilə qəti olaraq cəzasını ümumi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə 03 (üç) il 04 (dörd) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir ona görə ki, o, 01 may 2011-ci il tarixdə saat 18 radələrində Gədəbəy rayonu Arıxdam kəndində sərxoş vəziyyətdə, təqsirləndirilən şəxs Y.N.Abdullayev ondan «burada nə gəzirsən?» soruşduqda sərxoş vəziyyətdə olan qohumu təqsirləndirilən şəxs R.F.Abuşov da Y.N.Abdullayevdən «ondan nə istəyirsən, adamı itirmisən?» deməsinə görə Y.N.Abdullayevin yaxasından tutmuş, sonuncu əli ilə onun əlini yaxasından aralamaq istədikdə R.F.Abuşov Y.N.Abdullayevin üzərinə hücum edərək onu döymüş, həmin vaxt təqsirləndirilən şəxs V.E.Məmmədov onun da Y.N.Abdullayevlə dalaşmaması üçün bir qədər kənara çəkmək istədikdə, sonuncu V.E.Məmmədovun ünvanına nalayiq söyüşlər

söymüş və silah qismində istifadə etdiyi audiomaqnitafonun səs gücləndiricisi ilə onu vuraraq burnunun şişkinliyi, burun sümüyünün sınığı, deformasiyası, burun tənəffüsünün pozulması, sağ gözün daxili bucağının qançırması kimi sağlamlığının uzun müddətə pozulmasına səbəb olan xəsarət yetirib, eləcə də Y.N.Abdullayevə məxsus «VAZ-21061» markalı 21-BA-299 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobilin arxa şüşəsini daşla vurub sındıraraq sonuncuya 50 (əlli manat) məbləğində maddi ziyan vurmaqla, ictimai qaydanı kobud surətdə pozan, cəmiyyətə açıqca hörmətsizlik ifadə edən, vətəndaşlar üzərində zor tətbiq olunması ilə müşayiət olunan bir qrup şəxslə qərəzli hərəkətlər etməklə və silah qismində istifadə edilən əşyanı tətbiq etməklə xuliqanlıq və xuliqanlıq niyyətilə qəsdən sağlamlığa az ağır zərər vurma cinayət əməllərini törətmişdir.

Hökmdən məhkumlar A.H.Hüseynov və R.F.Abuşov tərəfindən verilmiş apellyasiya şikayətlərinə əsasən işə baxan Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının 04 iyun 2012-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya şikayətləri təmin edilməmiş,

hökmlər R.F.Abuşov barəsində dəyişdirilərək ona CM-nin 221.2.1-ci maddəsi ilə təyin edilmiş azadlıqdan məhrum etmə cəzasının müddəti 9 (doqquz) ayadək endirilmiş, həmin hökm A.H.Hüseynov aid olan hissədə isə ləğv edilərək onun barəsində Azərbaycan Respublikası CM-nin 95.0.3-cü maddəsinə uyğun olaraq ixtisaslaşdırılmış psixiatriya stasionarında məcburi müalicə növündə tibbi xarakterli məcburi tədbir tətbiq edilmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin bu qərarından dövlət ittihamçısı kassasiya protesti verərək qərarın A.H.Hüseynov barəsində ləğv edilməsini və işin yeni apellyasiya baxışına təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya protestinin müəllifi həmin protesti onunla əsaslandırılmışdır ki, o, apellyasiya şikayətlərinə məhkəmə baxışı iclasında A.H.Hüseynovun «anlaqsız» hesab olunması barədə 07 may 2012-ci il tarixli, 109 sayılı rəyin nəzərə alınmaması və onun haqqında təkrar komission stasionar məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının keçirilməsinə dair vəsatət qaldıraraq sonda A.H.Hüseynovun barəsində hökmün dəyişdirilmədən saxlanılmasını təklif etsə də, məhkəmə vəsatəti rədd edərək göstərilən rəyi sübut kimi qəbul etmiş, halbuki cinayət işinin materiallarında A.H.Hüseynovun anlaqsız olması barədə rəyi şübhə altına alan sənədlər vardır. Bununla bağlı kassator qeyd etmişdir ki, Gədəbəy rayon polis şöbəsinə yazılmış 01.05.2011-ci il tarixli ərizədə, 12.05.2011-ci il tarixli izahatda, 17.05.2011-ci il tarixli şahidi dindirmə protokolunda, 12.07.2011-ci il tarixli təqsirləndirilən şəxsi dindirmə protokolunda və digər sənədlərdə A.H.Hüseynovun fikirləri məzmunca aydın olmuşdu ki, bu da onun anlaqsız olmasını istisna edir. Bundan başqa, Gədəbəy rayon Məhkəməsinin məhkəmə iclas protokolundan və 15 sentyabr 2011-ci il tarixli hökmündən də görünür ki, məhkəmə baxışında A.H.Hüseynov özünü normal apararaq, verilən sualları müstəqil olaraq aydınlıq gətirməklə cavablandırmış, ittihamında göstərilən hadisənin bütün detallarını söyləməklə ifadə vermişdir. Bununla da, qeyd olunan sənədlərlə stasionar məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının rəyi şübhə doğurur.

Bundan başqa Gəncə Apellyasiya Məhkəməsi tərəfindən A.H.Hüseynovun barəsində CM-nin 21.1-ci maddəsinə tətbiq edilməsi hətta əsaslı hesab edilsə idi belə, həmin qərarla cinayət qanununun norması düzgün tətbiq edilməmişdir.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası CM-nin 21.1-ci maddəsinə əsasən ictimai təhlükəli əməli (hərəkət və ya hərəkətsizliyi) törətdiyi zaman anlaqsız vəziyyətdə olmuş, yəni xroniki psixi xəstəlik, psixi fəaliyyətin müvəqqəti pozulması, kəmağıllıq və ya sair psixi xəstəlik nəticəsində öz əməlinin (hərəkət və ya hərəkətsizliyinin) faktiki xarakterini və ictimai təhlükəliliyini dərk etməyən və ya onu idarə edə bilməyən şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmir.

Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 04 iyun 2012-ci il tarixli qərarı ilə Gədəbəy rayon Məhkəməsinin 15 sentyabr 2011-ci il tarixli hökmü A.H.Hüseynova aid hissədə ləğv olunmuş və onun barəsində Azərbaycan Respublikası CM-nin 95.0.3-cü maddəsinə uyğun olaraq ixtisaslaşdırılmış psixiatriya stasionarında məcburi müalicə növündə tibbi xarakterli məcburi tədbirlər tətbiq edilsə də o, cinayət məsuliyyətindən azad edilməmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin Cinayət kollegiyası iş materiallarını öyrənib kassasiya protestinin dəlillərini müzakirə edərək, kassasiya protestinin təmin edilməsi barədə dövlət ittihamçısının, həmin protestin təmin edilməməsi barədə isə müdafiəçinin çıxışlarını dinləyib hesab etmişdir ki, aşağıdakı əsaslara görə kassasiya protesti təmin edilməli və Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının 04 iyun 2012-ci il tarixli qərarı A.H.Hüseynova aid olan hissədə ləğv edilməklə işə apellyasiya instansiyası məhkəməsində həmin hissədə yenidən baxılması təyin edilməlidir.

Belə ki, cinayət işinin materiallarından müəyyən edilir ki, stasionar məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının 07 may 2012-ci il tarixli rəyinə əsasən A.H.Hüseynov cinayət əməlini törədən vaxt “debillik dərəcəsinə kəmağıllıq” vəziyyətində psixi xəstəliyə tutulduğu üçün o, öz hərəkətlərinin faktiki

xarakterini və ictimai təhlükəliliyini dərk etmək və onları idarə etmək qabiliyyətinə malik olmamışdır. Onun əməli Azərbaycan Respublikası CM-nin 21.1-ci maddəsinin təsiri altına düşür, yəni o, anlaşıqz hesab olunmuş və buna görə ona CM-nin 95.0.3-cü maddəsində nəzərdə tutulmuş ixtisaslaşdırılmış tipli psixiatriya stasionarında məcburi müalicə növündə tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiq edilməsi məsləhət görülmüşdür. Rəyde həmçinin qeyd edilmişdir ki, hal-hazırda da A.H.Hüseynov öz hərəkətlərini idarə etmək və onlara rəhbərlik etmək iqtidarında deyil.

Stasionar məhkəmə-psixitarik ekspertizasının təyin edilməsi haqqında qərardan görünür ki, ekspertlər qarşısında A.H.Hüseynovun özü və ətrafdakılar üçün təhlükəli olub-olmaması barədə sual qoyulmamış və bununla əlaqədar ekspert rəyində heç bir tədqiqat aparılması və rəy verilməsi göstərilməmişdir. Bundan başqa, rəyde A.H.Hüseynovun məhz ixtisaslaşdırılmış tipli psixiatriya stasionarında məcburi müalicə növündə tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiq edilməsinin zəruriliyi əsaslandırılmamışdır.

Azərbaycan Respublikası CM-nin 97.1-ci maddəsinə əsasən, əgər psixi pozuntunun xarakteri müalicə şəraitinin, şəxsin saxlanması və onun üzərində müşahidənin yalnız psixiatriya stasionarlarında həyata keçirilməsini tələb edərsə, psixiatriya stasionarlarında məcburi müalicə olunma bu Məcəllənin 93.2-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş əsaslar olduqda təyin edilə bilər.

CM-nin 93.2-ci maddəsinin tələblərindən görüldüyü kimi, bu Məcəllənin 93.1.1-93.1.4-cü maddələrində nəzərdə tutulmuş şəxslərə tibbi xarakterli məcburi tədbirlər o halda təyin edilir ki, psixi pozuntu şəxsin özünə və ya başqa şəxslərə zərər yetirilməsi təhlükəsi yaradır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi göstərilən halı tədqiq etmədən A.H.Hüseynovun barəsində ixtisaslaşdırılmış tipli psixiatriya stasionarında məcburi müalicə növündə tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiq edilməsi barədə qərar qəbul etmişdir.

Daha sonra iş materialları ilə müəyyən edilmişdir ki, işə apellyasiya instansiya məhkəməsində baxılarkən dövlət ittihamçısı

şifahi vəsatət verərək təqsirləndirilən şəxsin barəsində təkrar komission məhkəmə-psixatrik ekspertizasının təyin edilməsini xahiş etmiş, lakin məhkəmə iclas protokoluna əsasən vəsatətin hansı dəlillərlə qaldırılmasını, iş üzrə hansı halların təkrar olaraq araşdırılmalı olmasını əsaslandırmamışdır.

Azərbaycan Respublikası CPM-nin 331.5-ci maddəsində ekspertiza barədə vəsatətin yazılı verilməsi nəzərdə tutulmuşdur.

İşdən görüldüyü kimi, məhkəmə kollegiyası dövlət ittihamçısı tərəfindən təkrar komission ekspertizanın təyin edilməsi haqqında vəsatətin yazılı verilməli olduğu halda şifahi verilməsinin səbəbini, hansı əsaslarla təkrar komission məhkəmə-psixiatriya ekspertizası keçirilməli olmasını araşdırmamışdır.

CPM-nin 331.4-cü maddəsinin göstərişinə görə məhkəmə öz təşəbbüsü ilə də ekspertiza təyin edə bilər və yuxarıda göstərilən çatışmazlığı aradan qaldıra bilər.

Bundan başqa, CPM-nin 321.2.4-cü maddəsinə əsasən ekspertizanın təyin edilməsi barədə qərarlar müşavirə otağında çıxarılmalıdır. Kassasiya kollegiyası hesab etmişdir ki, qanunun mənasına görə təkrar komission məhkəmə-psixiatriya ekspertizası keçirilməsi barədə dövlət ittihamçısının vəsatəti məhz müşavirə otağında müzakirə edilərək, ekspertizanın təyin edilib-edilməməsi barədə qərar qəbul edilə bilər. Apellyasiya instansiya məhkəməsi isə qanunun göstərilən tələbinə əməl etmədən yerində müşavirə etməklə belə qərar qəbul etmişdir.

Məhkəmə kollegiyası kassasiya protestinin dəlilləri ilə əlaqədar həmçinin onu da qeyd etmişdir ki, birinci instansiya məhkəməsinin məhkəmə iclasında dindirilərəkən A.N.Hüseynov törətdiyi əməlin halları barədə ətraflı ifadələr vermiş və cinayəti içkili vəziyyətdə törətdiyini, lakin bu vaxt özünü idarə etmək qabiliyyətində olduğunu göstərmişdir. Ekspertizanın rəyi alındıqdan sonra isə A.H.Hüseynov apellyasiya instansiyası məhkəməsinin məhkəmə iclasında anlaşıqz olduğu üçün özünün verdiyi apellyasiya şikayətinin dəlilləri barədə izahat verə bilməmişdir.

CPM-nin 472.2-ci maddəsinə əsasən barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiq edilməsinə dair icraat aparılan şəxslərin işləri üzrə işdə iştirak etmək üçün müstəntiqin, ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən prokurorun və ya məhkəmənin qərarı ilə qanuni nümayəndə qismində yaxın qohumları, həyat yoldaşı və göstərilən şəxsin olduğu müalicə müəssisəsinin nümayəndəsi cəlb edilə bilər.

İşdən göründüyü kimi, A.H.Hüseynovun anlaqsız olması barədə məhkəmə-psixiatrik ekspertizasının rəyi 22 may 2012-ci il tarixdə daxil olduqdan sonra apellyasiya instansiyası qanunda göstərilən şəxslərdən hər hansı birinin təqsirləndirilən şəxsin qanuni nümayəndəsi qismində təyin edilməsi məsələsini müzakirə etməmiş və bu haqda heç bir qərar qəbul etməmişdir. Məhkəmə iclasında iştirak edən A.H.Hüseynovun müdafiəçisi isə, təqsirləndirilən şəxsin barəsində ictimai təhlükəli əməli anlaqsız vəziyyətdə törətməsi barədə ekspertiza rəyinin olmasına və bu rəyin onun cinayət məsuliyyətindən azad edilməsi üçün əsas kimi çıxış etməsinə baxmayaraq öz çıxışında hüquqlarını müdafiə etdiyi şəxsə yüngül cəza təyin edilməsini xahiş etmişdir.

Bununla yanaşı, apellyasiya instansiya məhkəməsi Gədəbəy rayon Məhkəməsinin 15 sentyabr 2011-ci il tarixli hökmünün A.H.Hüseynova aid hissəsini ləğv edərək onun barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbir tətbiq etmiş, lakin onun barəsindəki cinayət işinin taleyini həll etməmişdir.

Azərbaycan Respublikası CM-nin 21.1-ci maddəsinə əsasən, ictimai təhlükəli əməli (hərəkət və ya hərəkətsizliyi) törətdiyi zaman

anlaqsız vəziyyətdə olmuş, yəni xroniki psixi xəstəlik, psixi fəaliyyətin müvəqqəti pozulması, kəmağıllıq və ya sair psixi xəstəlik nəticəsində öz əməlinin (hərəkət və ya hərəkətsizliyinin) faktiki xarakterini və ictimai təhlükəliliyini dərk etməyən və ya onu idarə edə bilməyən şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmir.

CPM-nin 477.3-cü maddəsinin tələblərinə görə, şəxs tərəfindən cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş əməlin anlaqsız vəziyyətdə törədilməsini sübuta yetirilmiş hesab etdikdə, məhkəmə onun cinayət məsuliyyətindən və cəzadan azad edilməsi və barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirlərin tətbiq edilməsi barədə qərar çıxarır.

Göründüyü kimi, məhkəmə göstərilən normaların tələblərinə də əməl etməmişdir.

Yuxarıda qeyd olunan çatışmazlıqların müəyyən edilməsini, apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən CPM-nin 416.0.2-ci maddəsinə əsasən həmin Məcəllənin 143-146-cı maddələrinin tələblərinə müvafiq olaraq sübutları tədqiq edilməməsini, digər tərəfdən isə A.H.Hüseynovun barəsində tibbi xarakterli məcburi tədbirin tətbiq edilməsi zamanı cinayət və cinayət-prosessual qanunvericiliyi normalarının tələblərinə əməl edilməməsini nəzərə alaraq Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin cinayət kollegiyası kassasiya protestinin dəlilləri ilə razılaşmış və iş üzrə qəbul etdiyi qərarla Gəncə Apellyasiya Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının 04 iyun 2012-ci il tarixli qərarını A.H.Hüseynova aid hissədə ləğv etməklə cinayət işini həmin hissədə yeni apellyasiya baxışına təyin etmişdir.

Azərbaycan Respublikası CM-nin 10.4-cü maddəsinin tələbinə görə, nəinki əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) cinayət sayılmasını və həmin əmələ görə cəza müəyyən edən, yaxud da cəzani ağırlaşdıran, həm də cinayət törətmiş şəxsin vəziyyətini başqa cür ağırlaşdıran cinayət qanununun geriyə qüvvəsi yoxdur.

Bakı şəhəri Binəqədi Rayon Məhkəməsinin 22 fevral 2010-cu il tarixli hökmü ilə Zeynalov Ceyhun Əziz oğlu Azərbaycan Respublikası CM-nin 234.1-ci

maddəsi ilə təqsirli bilinib cəzasını ciddi rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməklə 2 (iki) il 6 (altı) ay müddətə azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdir.

Bakı şəhəri Xəzər Rayon Məhkəməsinin 11 iyul 2011-ci il tarixli qərarı ilə məhkum C.Ə.Zeynalovun ərizəsi təmin edilməklə o, cəzasının çəkilməmiş qalan hissəsindən şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin cinayət kollegiyasının 07 fevral 2012-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya protesti təmin edilmiş, Xəzər Rayon Məhkəməsinin C.Ə.Zeynalovun cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad olunmasına dair 11 iyul 2011-ci il tarixli qərarı ləğv edilmiş və o, 17 sayılı cəzaçəkmə müəssisəsinə qaytarılmışdır.

Qərardan narazı qalan məhkum kassasiya şikayəti verərək həmin qərarın ləğv edilməsini və onun cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilməsi barədə ərizəsinin təmin olunmasına dair birinci instansiya məhkəməsinin qərarının qüvvədə saxlanılmasını xahiş etmişdir.

Məhkum kassasiya şikayətini belə əsaslandırılmışdır ki, birinci instansiya məhkəməsi onun peşmançılıq hissi keçirməsini, islah olunduğunu, qoca anasının xəstə olmasını, cəzasının az bir hissəsinin qalmasını, cəza çəkdiyi cəzaçəkmə müəssisəsinin rəhbərliyinin müsbət mülahizəsini əsas götürərək, həmçinin CM-nin 76-cı maddəsinə həmin Məcəllənin CM-nin 8 və 9-cu maddələrinin tələblərinə uyğun qaydada düzgün istinad edərək ərizəsinin təmin olunması barədə qərar qəbul etmişdir. Apellyasiya məhkəməsi isə o, cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad olunması barədə ərizə verərkən qüvvədə olmuş CM-nin 76-cı maddəsinin müddəalarını tətbiq etməkdən imtina edib, yeni normanı tətbiq etməklə həmin qərarın ləğv edilməsi barədə qərar qəbul etmiş və bununla da CM-nin 8 və 9-cu maddələrinin, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 12-ci maddəsinin və Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin 12 may 2009-cu il tarixli qərarının tələblərini pozmuşdur.

Kassasiya şikayətinin dəlilləri ilə bağlı məhkəmə kollegiyası ilk növbədə qeyd etmişdir ki, kassasiya instansiyası məhkəməsinin kassasiya müraciətlərinə baxılması üzrə səlahiyyətlərinin hüdudlarını Azərbaycan Respublikası CPM-nin 419-cu maddəsi müəyyən edir. Həmin maddəyə əsasən, kassasiya instansiyası məhkəməsi kassasiya

şikayətinə və ya kassasiya protestinə mahiyyəti üzrə baxaraq yalnız hüquq məsələləri üzrə cinayət qanununun və bu Məcəllənin normalarının tətbiqinin düzgünlüyünü yoxlayır.

Məhkum C.Ə.Zeynalov da cinayət-hüquq normasının tətbiqi üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin hüquqi mövqelərini mübahisələndirdiyindən, məhkəmə kollegiyası onun kassasiya şikayətini Azərbaycan Respublikası CPM-in 419-cu maddəsinin tələbləri baxımından səlahiyyətlərinə aid olan kassasiya müraciəti kimi görmüş və bu müraciətlə əlaqədar Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 07 fevral 2012-ci il tarixli qərarının qanuniliyini və əsaslılığını yoxlayıb, araşdırmanın nəticələri olaraq aşağıdakıları qeyd etmişdir.

Xəzər Rayon Məhkəməsinin 11 iyul 2011-ci il tarixli qərarı ilə Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının 07 fevral 2012-ci il tarixli qərarının müqayisəsindən görünür ki, mahiyyət üzrə fərqli qərarların qəbul edilməsinə (birinci instansiya məhkəməsinin məhkumun ərizəsini təmin etməsinə, apellyasiya məhkəməsinin isə təmin etməməsinə) müstəsna olaraq məhkəmələrin cinayət qanununun zamana görə qüvvəsi məsələsinə müxtəlif müvqelərdən yanaşması səbəb olmuşdur.

Birinci instansiya məhkəməsi hesab etmişdir ki, məhkum C.Ə.Zeynalov cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilməsi barədə ərizə verdiyi vaxt – 28 iyun 2011-ci il tarixdə qüvvədə olmuş Azərbaycan Respublikasının CM-nin 76-cı maddəsinin redaksiyası onun ərizəsinin təmin edilməsinə əsas verdiyinə, ərizənin təmin edilməsini istisna edən Azərbaycan Respublikasının 31 may 2011-ci il tarixli Qanunu ilə CM-nin 76-cı maddəsinə edilən dəyişiklər isə 2 iyul 2011-ci il tarixdə qüvvəyə mindiyinə görə məhkum cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilə bilər (məhkəmənin istinad etdiyi CM-nin 76.3.1-ci maddəsinə əsasən böyük ictimai təhlükə törətməyən və ya az ağır cinayət törətməyə görə təyin edilmiş cəza müddətinin ən azı yarısını real olaraq çəkmiş məhkumun cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad olunmasına yol verilir.) Ərizə verdiyi tarixə C.Zeynalov cəzasının yarısını həqiqətən də

çəkmişdir, CM-nin 76.3.3-cü maddəsi də CM-nin 76.3.1-ci maddəsinin onun barəsində tətbiqini istisna edən halı nəzərdə tutmurdu.

Apellyasiya məhkəməsi isə ona əsaslanmışdır ki, məhkumun ərizəsinə mahiyyəti üzrə baxılan tarixdə - 11 iyul 2011-ci ildə artıq onun ərizəsinin təmin edilməsinə yol verməyən CM-nin ərizə Məcəlləsinin 76.3.3-cü maddəsinin yeni redaksiyası qüvvəyə minmişdir və məhkumun ərizəsi məhz yeni normaya uyğun olaraq həll olunmalı idi (CM-nin 76.3.3-cü maddəsinin yeni redaksiyasına əsasən əvvəllər azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkmiş şəxs cinayətlərin residivinə görə yenidən azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum edilmişdirsə, təyin edilmiş cəza müddətinin ən azı dördə üç hissəsini həqiqətən çəkdikdən sonra onun barəsində cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə tətbiq edilə bilər). Məhkum C.Ə.Zeynalov isə əvvəllər azadlıqdan məhrum etmə növündə cəza çəkmiş, residivə görə yenidən azadlıqdan məhrum etmə cəzasına məhkum olunmuş və real olaraq çəkdiyi cəza müddəti təyin olunmuş cəzanın yarısından çox olsa da, cəzanın dördə üçündən az olmuşdur.

Apellyasiya məhkəməsinin qərarından aydın olur ki, məhkəmə onunla razılaşıb ki, CM-nin 76.3.3-cü maddəsinin yeni redaksiyası məhkumun vəziyyətini ağırlaşdırır və baxılan işdə bu cür qanunun geriyə qüvvəsinin şamil edilməli olub-olmaması məsələsi ortaya çıxır.

Bununla belə, məhkəmə hesab etmişdir ki, cinayət qanununun zamana görə qüvvəsi məsələlərini tənzimləyən Azərbaycan Respublikası CM-nin 10-cu maddəsində cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə ilə bağlı şəxsin vəziyyətini ağırlaşdıran normanın geriyə qüvvəsinin şamil edilməməsindən bəhs olunmur. Ona görə də, CM-nin 10-cu maddəsi C.Ə.Zeynalov haqqında CM-nin 76.3.3-cü maddəsinin yeni redaksiyasının tətbiq edilməsinə yol verməyən əsas kimi nəzərdən keçirilə bilməz.

CM-nin 10-cu maddəsinin sözügedən müddəsinin apellyasiya məhkəməsi tərəfindən verilmiş təfsiri həmin normanın təyinatına və həqiqi məzmununa uyğun olmadığından, kollegiya bu cür təfsirlə razılaşmamışdır.

Belə ki, CM-nin 10-cu maddəsində cinayət qanununun, yeni cinayət qanunu ilə nəzərdə tutulmuş istənilən normanın zamana görə qüvvəsi məsələləri tənzimlənilir (Cinayət Məcəlləsində 10-cu maddədən başqa bu məsələyə həsr olunmuş başqa norma yoxdur). CM-nin 76-cı maddəsinin, o cümlədən 76.3.3-cü maddəsinin yeni redaksiyası da cinayət qanunu normasıdır və həmin normanın zamana görə tətbiqi məsələlərinə CM-nin 10-cu maddəsinə aid edilməməsi həmin maddənin təyinatına zidd olan yanaşmadır.

Apellyasiya məhkəməsinin qərarında istinad olunmuş CM-nin 10.4-cü maddəsinin məzmunu da, artıq yuxarıda qeyd olunduğu kimi, həmin müddəanın cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə məsələsinə aidiyyəti olmayan qayda kimi təfsir olunmasına əsas vermir.

Belə ki, CM-nin 10.4-cü maddəsinə əsasən “əməlin (hərəkət və ya hərəkətsizliyin) cinayət sayılmasını və həmin əmələ görə cəza müəyyən edən, cəzanı ağırlaşdıran, yaxud cinayət törətmiş şəxsin vəziyyətini başqa cür ağırlaşdıran cinayət qanununun geriyə qüvvəsi yoxdur”.

Göründüyü kimi, bu normada konkret məsələlərə həsr olunmuş cinayət-hüquqi qaydalarla yanaşı, cinayət törətmiş şəxsin vəziyyətini başqa cür ağırlaşdıran, yəni o cümlədən, onun cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilməsinin daha ağır şərtlərini müəyyən edən cinayət-hüquqi qaydaların geriyə qüvvəsinin şamil edilməsinə qadağa qoyulur.

Apellyasiya məhkəməsinin sözügedən məsələyə yanaşması həm də ona görə yanlışdır ki, məhkəmə səhvən CM-nin 10-cu maddəsinə cəzadan şərti olaraq vaxtından azad edilmə barədə məsələyə aid olmayan qayda kimi qiymətləndirsə də, hər bir halda onu nəzərindən qaçırmamalı idi ki, şəxsin vəziyyətini ağırlaşdıran normanın geriyə qüvvəsinin şamil olunmasının qadağan edilməsi haqda tələb konstitusion tələbdir.

Belə ki, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 149-cü maddəsinin VII hissəsində təsbit olunmuşdur ki, “fiziki və hüquqi şəxslərin hüquqi vəziyyətini yaxşılaşdıran, hüquq məsuliyyətini aradan

qaldıran və ya yüngülləşdirən normativ hüquqi aktların qüvvəsi geriye şamil edilir. Başqa normativ hüquqi aktların qüvvəsi geriye şamil edilmir”.

Ona görə də heç bir normativ akt, qayda, o cümlədən apellyasiya məhkəməsinin qərarında istinad olunmuş Azərbaycan Respublikası Cəzaların İcrası Məcəlləsinin 5.2-ci maddəsi (həm maddənin həqiqi məzmununa, həm də qanunvericilik sistemində tutduğu yerə görə) Konstitusiyada təsbit olunmuş qadağanı ləğv edən əsas kimi nəzərdən keçirilə bilməz.

C.Ə.Zeynalov isə, apellyasiya məhkəməsi tərəfindən də etiraf olunduğu kimi, onun barəsində cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə institutunun tətbiqinin qarşısını alan CM-nin 76.3.3-cü maddəsinin yeni redaksiyası hələ dərc olunmadığı, qüvvəyə minmədiyi dövrdə - 28 iyun 2011-ci ildə cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad edilməsi barədə ərizə ilə cəzaçəkmə müəssisəsi vasitəsi ilə Xəzər Rayon Məhkəməsinə müraciət etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 149-cu maddəsinin III hissəsinə görə yalnız dərc edilmiş qanunların tətbiqi və icrası bütün vətəndaşlar, qanunvericilik, icra və məhkəmə hakimiyyəti, hüquqi şəxslər və bələdiyyələr üçün məcburidir.

Azərbaycan Respublikası Cinayət-Prosessual Məcəlləsinin 513.1-ci maddəsi yetkinlik yaşına çatmış məhkum barəsində cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmənin tətbiqi edilməsi məsələsinə baxılmasının əsası kimi məhkumun ərizəsini göstərir.

Yuxarıda qeyd olunan hal (ərizənin cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə institutunun məhkum C.Ə.Zeynalovun barəsində tətbiqi edilməsinə yol verdiyi dövrdə verilməsi) və istinad olunan normalar onu

göstərir ki, ərizə verilərkən məhkum üçün qanuna görə gözlənilən prosedur və nəticə ərizəsi əsasında müvafiq icraatın başlanılması və barəsində şərti olaraq vaxtından əvvəl cəzadan azad etmənin tətbiqi edilməsi idi.

Bu isə öz növbəsində ona dəlalət edir ki, apellyasiya məhkəməsi həqiqiyyətə də, (faktiki olaraq özü də bunu etiraf etdiyi kimi) C.Ə.Zeynalovun vəziyyətini ağırlaşdıran cinayət qanunu normasının qüvvəsini geriye şamil etmiş və bununla da Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 149-cu maddəsinin VII hissəsinin, habelə Cinayət Məcəlləsinin 10-cu, 76.3.1, 76.3.3-cü maddələrinin (28 iyun 2011-ci il tarixə olan redaksiyada) tələblərini pozmuşdur.

Odur ki, kassasiya kollegiyası apellyasiya instansiyası məhkəməsinin mübahisələndirilən qərarının ləğv edilməsi hissəsində kassasiya şikayətinin dəlillərini əsaslı hesab etmiş, məhkumun cəzadan şərti olaraq vaxtından əvvəl azad etmə məsələsinin birbaşa kassasiya instansiyası məhkəməsinin qərarında həll edilməsi hissəsində isə (bu cür qərarın qəbul edilməsi Ali Məhkəmənin Cinayət kollegiyasının səlahiyyətinə aid olmadığından) təmin edilməsinin mümkünsüzlüyü haqda nəticəyə gəlmişdir.

Beləliklə, məhkəmə kollegiyası kassasiya şikayətinin təmin edilməməsinə və apellyasiya məhkəməsinin mübahisələndirilən qərarının dəyişdirilmədən saxlanılmasına dair prokurorun çıxışını dinləyib, şərh edilən əsaslara görə hesab etmişdir ki, kassasiya şikayəti qismən təmin edilməli, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Cinayət kollegiyasının C.Ə.Zeynalov barəsində olan 7 fevral 2012-ci il tarixli qərarı ləğv edilməli, material yeni apellyasiya baxışına təyin edilməlidir.

MÜLKİ VƏ İNZİBATİ-İQTİSADI İŞLƏR ÜZRƏ MƏHKƏMƏ TƏCRÜBƏSİNDƏN**Uşağın yetkinlik yaşına çatması ilə valideynlərin aliment öhdəlikləri xitam olunur. Valideynlər yetkinlik yaşına çatmış uşaqlarının saxlanılmasına və əlavə xərclərinin ödənilməsinə yalnız o halda cəlb edilir ki, uşaqlar əmək qabiliyyətinə malik olmasının və tələb olunan əlavə xərclər zəruri olur.**

Bakı şəhəri Nəsimi rayon məhkəməsinin 9 fevral 2012-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı Məmmədova Lalə İlqar qızının cavabdeh Məmmədov İlqar Məmməd oğluna qarşı aliment tutulması barədə iddiası təmin edilərək cavabdehdən 9 fevral 2012-ci il tarixdən başlayaraq 22 mart 2016-cı il tarixə kimi hər ay sabit pul məbləğində 140 manat məbləğində alimentin tutulub 22 mart 1993-cü ildə anadan olmuş Məmmədova Lalə İlqar qızına verilməsi qətdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki kollegiyasının 7 iyun 2012-ci il tarixli qətnaməsi ilə Nəsimi rayon Məhkəməsinin 9 aprel 2012-ci il tarixli qətnaməsi dəyişdirilib, iddiaçı L.İ.Məmmədovaya 140 manat məbləğində alimentin ödənilməsi müddəti 11 yanvar 2012-ci il tarixdən başlayaraq 31 iyul 2012-ci il tarixədək müəyyən edilmişdir.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi Mülki kollegiyasının 16 oktyabr 2012-ci il tarixli qərarı ilə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 7 iyun 2012-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş və aşağıdakı əsaslara görə L.İ.Məmmədovanın iddiası təmin edilməmişdir.

İş materiallarından görünür ki, L.İ.Məmmədova İ.M.Məmmədova qarşı ona sabit pul məbləğində aliment ödənilməsi barədə iddia ərizəsi ilə Nəsimi rayon məhkəməsinə müraciət etmişdir.

L.İ.Məmmədova öz iddiasını onunla əsaslandırılmışdır ki, cavabdeh İ.M.Məmmədov onun atasıdır. İ.M.Məmmədov anası Ş.R.Qədimova ilə 29 dekabr 1992-ci il tarixdə rəsmi nigaha daxil olaraq ailə qurmuşlar. Bu nigahdan 22 mart 1993-cü il tarixdə o, anadan olmuşdur. 24 mart 1997-ci il tarixdə Nəsimi rayon Məhkəməsinin qətnaməsi ilə valideynlərinin nigahları pozulmuş və 01 aprel 1997-ci il tarixdən başlayaraq İ.M.Məmmədovun bütün növ qazancının 1/4

hissəsi miqdarında onun yetkinlik yaşına çatana kimi saxlanılması üçün aliment tutulması qətdir edilmişdir. 22 mart 2011-ci il tarixdə onun 18 yaşı tamam olmuş, buna görə alimentin ödənilməsi dayandırılmışdır. O, 2011-ci ilin sentyabr ayından Bakı Dövlət Universitetində təhsil alır, əyani oxuyur, anasının qazancı ilə çox çətinliklə dolanırlar. Ailələrinin gəliri onun normal oxumasına imkan vermir. Göstərilənləri nəzərə alaraq iddiaçı atası İ.M.Məmmədovdan təhsil aldığı müddətdə onun xeyrinə hər ay 300 manat məbləğində aliment tutulmasını xahiş etmişdir.

Birinci və apellyasiya instansiyası məhkəmələri tərəfindən iddia üzrə yuxarıda göstərilən məhkəmə aktları qəbul edilmişdir.

Cavabdeh İ.M.Məmmədov kassasiya şikayətində Bakı Apellyasiya Məhkəməsi MK-nın 7 iyun 2012-ci il tarixli qətnaməsinin ləğv edilməsini və işi yeni apellyasiya baxışına göndərmədən L.İ.Məmmədovun ona qarşı iddiasının təmin edilməməsi barədə qərar qəbul edilməsi xahiş etmişdir. O, kassasiya şikayətini Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin MK-da həmin işə baxıldıqda maddi və prosessual qanun pozuntularına yol verilməsi dəlilləri ilə əsaslandırılmışdır.

İ.K.Məmmədov kassasiya şikayətində bildirmişdir ki, Nəsimi rayon Məhkəməsinin 24 mart 1997-ci il tarixli qətnaməsi ilə onun iddiaçı L.İ.Məmmədovanın anası Ş.R.Məmmədova ilə nigahları pozulmuş, ondan L.İ.Məmmədovanın saxlanılması üçün anası Ş.R.Məmmədovanın xeyrinə aylıq qazancının 1/4 hissəsi miqdarında alimentin tutulması qətdir edilmişdir. Uşağın 18 yaşı tamam olduqda valideynlərin aliment öhdəlikləri xitam olunur. Valideynlər bundan sonra yalnız əmək qabiliyyəti olmayan və maddi yardıma ehtiyacı olan yetkinlik yaşına çatmış övladlarını saxlamaq vəzifəsi daşıyır. Lakin buna baxmayaraq Nəsimi rayon Məhkəməsi 18 yaşı

tamam olmuş və əmək qabiliyyəti olan iddiaçı L.İ.Məmmədovanın saxlanılması barədə ondan ali təhsil aldığı müddət üçün aliment tutmuşdur. Məhkəmə qətnaməsində Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 81-ci maddəsi səhv təfsir və tətbiq etmiş, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki kollegiyası həmin qətnaməni dəyişdirmədən saxlamışdır.

İş materiallarından görünür ki, L.İ.Məmmədova atası İ.M.Məmmədova qarşı məhkəmədə iddia qaldırıb, İ.M.Məmmədovdan onun xeyrinə ayda 300 manat məbləğində aliment tutulmasını xahiş etmişdir.

L.İ.Məmmədovanın iddiasını təmin edən Nəsimi rayon Məhkəməsi 9 fevral 2012-ci il tarixli qətnaməsini və həmin qətnamənin yalnız ödəmə tarixini dəyişdirib qalan hissəsini dəyişdirmədən saxlayan Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki kollegiyası 7 iyun 2012-ci il tarixli qətnaməsini iddiaçı L.İ.Məmmədovanın tələbə olması, onun təhsillə əlaqədar maddi yardıma ehtiyacı olması, cavabdeh İ.M.Məmmədovun ona qarşı iddianı qismən etiraf etməsi dəlilləri ilə əsaslandırmışlar.

Kassasiya kollegiyası qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 49.1-ci maddəsinə görə 18 yaşına çatmayan və tam fəaliyyət qabiliyyəti olmayan şəxslər uşaq hesab olunurlar.

Həmin Məcəllənin 75.1-ci maddəsinə əsasən valideynlər uşaqlarını saxlamağa borcludurlar.

Göstərilən Məcəllənin 80.1-ci maddəsinə əsasən valideynlər əmək qabiliyyəti olmayan və maddi yardıma ehtiyacı olan yetkinlik yaşına çatmış övladlarını saxlamaq vəzifəsi daşıyır.

Ailə Məcəlləsinin 80.2-ci maddəsinə görə aliment ödənilməsi barədə saziş olmadıqda, əmək qabiliyyəti olmayan yetkinlik yaşına çatmış övladların saxlanması üçün alimentin miqdarı tərəflərin ailə və maddi vəziyyəti, diqqətəlayiq olan digər maraqları nəzərə alınmaqla məhkəmə tərəfindən hər ay ödənilməli olan sabit pul məbləğində müəyyən edilir.

Məhkəmə kollegiyası hesab etmişdir ki, iddiaçı L.İ.Məmmədovanın 18 yaşına tamamilə çatdığına görə atası, cavabdeh İ.M.Məmmədovun onu saxlamaq vəzifəsi xitam

olunmuşdur. Valideynlərin yetkinlik yaşına çatmış uşaqlarını o hallarda saxlamaq vəzifəsi daşıyırlar ki, uşaqların əmək qabiliyyəti olmasın və maddi yardıma ehtiyacı olsun.

Məhkəmələrdə mübahisəsiz qaydada müəyyən olunmuşdur ki, iddiaçı L.İ.Məmmədovanın 18 yaşına tamamilə çatmış və o, tam əmək qabiliyyəti olan şəxsdir.

Ailə Məcəlləsinin 81.1-ci maddəsinə görə alimentin tutulması barədə saziş olmadıqda və ya sazişdə müstəsna hallarla (ağır xəstə, şikəst olan uşaqlara, habelə əmək qabiliyyəti olmayan və maddi yardıma ehtiyacı olan yetkinlik yaşına çatmış övladlara göstərilən kənar xidmətin haqqının ödənilməsi ilə əlaqədar və digər hallarda) yaranmış xərclərin ödənilməsi qaydası müəyyən edilməmişsə, valideynlərdən hər biri məhkəmə tərəfindən əlavə xərclərin ödənilməsinə cəlb oluna bilər.

İş materiallarından görünür ki, iddiaçı L.İ.Məmmədova Bakı Dövlət Universitetinin psixologiya fakültəsinin I kurs tələbəsidir.

Məhkəmə kollegiyası qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 81.1-ci maddəsinə görə valideynlərin uşaqlara görə əlavə xərclərdə iştirak etməsinin hüquqi əsasları konkret müəyyən olunmuşdur. Buraya müstəsna hallar: uşağın ağır xəstə və şikəst olması, habelə yetkinlik yaşına tamamilə çatmış və əmək qabiliyyətinin olmaması və maddi yardıma ehtiyacının olması halları daxildir.

Nəsimi rayon Məhkəməsi iddiaçı L.İ.Məmmədovanın tələbə olmasına əsaslanıb onun xərclərinin ödənilməsinə təmin etmək üçün atası İ.M.Məmmədovdan onun xeyrinə ayda 140 manat pul tutmuş, Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki kollegiyası Nəsimi rayon Məhkəməsinin qətnaməsini dəyişdirmədən saxlamışdır.

Qanunvericiliyin tələblərinə və işin hallarına əsaslanaraq məhkəmə kollegiyası belə nəticəyə gəlmişdir ki, Nəsimi rayon Məhkəməsi və Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki kollegiyası Azərbaycan Respublikası Ailə Məcəlləsinin 80 və 81-ci maddələrini səhv təfsir və tətbiq etmişlər. Buna görə, iddiaçı L.İ.Məmmədovanın iddiasının hüquqi əsası olmadığına görə Bakı Apellyasiya Məhkəməsi Mülki kollegiyasının 7 iyun 2012-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş və L.İ.Məmmədovanın iddiası təmin edilməmişdir.

Rəsmi reyestrlərdə qeydə alınması tələb olunan daşınar əşyaların alqı-satqı müqaviləsi qanunvericiliyin daşınmaz əşyaların alqı-satqısına dair göstərişlərinə uyğun bağlanılmalıdır.

Lənkəran rayon Məhkəməsinin 18 noyabr 2011-ci il tarixli qətnaməsi ilə iddiaçı E.C.Nuriyevin cavabdehlər S.M.İsazadəyə və «Bank Respublika» ASC-yə qarşı VAZ-2106 markalı 42-BL-282 dövlət nömrə nişanlı minik avtomobilinə mülkiyyət hüququnun tanınması və həmin avtomobilin geri alınması barədə, həmçinin “Bank Respublika” ASC-nin Lənkəran filialından 5000 (beş min) manat vurulmuş ziyanın alınıb verilməsi tələbinə dair iddiası qismən təmin olunaraq, 2006-cı il buraxılışlı, mühərrik № 8419355, Ban № XTK21060060134794 olan VAZ-2106 markalı 42-BL-282 dövlət qeydiyyat nişanlı minik avtomobilinə iddiaçı E.C.Nuriyevin mülkiyyət hüququnun tanınması və avtomobilin E.C.Nuriyevə qaytarılması, qətnamənin icrasının Lənkəran rayon İcra Şöbəsinin İcra Məmurlarına və Azərbaycan Respublikası DİN BDYPİ-nin Lənkəran 5 sayılı RQİB-nə həvalə edilməsi qət edilmiş, iddianın 5000 manat tələbinə dair hissəsi əsassız olduğundan təmin edilməmişdir.

Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 09 mart 2012-ci il tarixli qətnaməsi ilə cavabdeh “Bank Respublika” ASC-nin verdiyi apellyasiya şikayəti təmin edilməmiş, Lənkəran rayon Məhkəməsinin 18 noyabr 2011-ci il tarixli qətnaməsi dəyişdirilmədən saxlanılmışdır.

İddiaçı E.C.Nuriyev iddia ərizəsi ilə məhkəməyə müraciət edərək cavabdeh «Bank Respublika» ASC-dən VAZ-2106 markalı 42-BL-282 dövlət nömrə nişanlı avtomobilinin ona qaytarılması barədə qətnamə qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 53-cü maddəsinə uyğun olaraq E.C.Nuriyev iddia tələbinin həcmnin artırılması və əsasının dəyişdirilməsinə dair məhkəməyə ərizə təqdim edib VAZ-2106 markalı 42-BL-282 dövlət nömrə nişanlı minik avtomobilinə mülkiyyət hüququnun tanınaraq həmin avtomobilin geri alınması və cavabdeh «Bank Respublika» ASC-nin Lənkəran filialından 5000 manat vurulmuş

ziyanın alınıb ona verilməsi barədə qətnamə çıxarılmasını xahiş etmişdir.

İddiaçı E.C.Nuriyev məhkəmədə iddia tələbini müdafiə edərək izahatında ailəsi ilə birlikdə Astara şəhərində yaşadığını, 14 sentyabr 2009-cu il tarixdə 6000 ABŞ dollarına cavabdeh S.M.İsazadədən sonuncuya məxsus VAZ-2106 markalı 42-BL-282 dövlət nömrə nişanlı avtomobilini baş etibarnaməyə əsasən aldığı, həmin etibarnamə ilə adı çəkilən avtomobilin 30 il müddətinə onun sahibliyinə verildiyini, cavabdeh S.İsazadənin Lənkəran rayon sakini V.Nəsirovun “Bank Respublika” ASC-dən kredit götürməsi ilə əlaqədar sonuncuya zəmin durmasının ona 29 sentyabr 2011-ci il tarixdə məlum olduğunu, lakin avtomobilin 2009-cu ildən faktiki olaraq onun sahibliyində və istifadəsində olmasına baxmayaraq Lənkəran rayon Məhkəməsinin 2(049)-50/2010 sayılı 27 iyul 2010-cu il tarixli qətnaməsinə əsasən ondan alındığını, 15.11.2011-ci il tarixdə iş üzrə cavabdeh S.M.İsazadə tərəfindən VAZ-2106 markalı 42-BL-282 dövlət nömrə nişanlı avtomobilinin həqiqətən 6000 ABŞ dollarına ona satılmasını, həmin avtomobilin bank tərəfindən məcburi qaydada qanun pozuntusu ilə alınması nəticəsində ona 5000 manat ziyan dəydiyini bildirərək, iddianın təmin olunmasına dair qətnamə qəbul edilməsini məhkəmədən xahiş etmişdir.

Cavabdeh “Bank Respublika” ASC-nin Lənkəran filialının nümayəndəsi məhkəmə iclasında iddianı qəbul etməyərək izahatında cavabdeh S.M.İsazadə Lənkəran şəhər sakini V.R.Nəsirovun “Bank Respublika” ASC-nin Lənkəran filialından kredit götürməsi ilə əlaqədar sonuncuya zəmin durduğundan və götürdüləri krediti vaxtında banka ödəmədiklərindən Lənkəran rayon Məhkəməsinin 27 iyul 2010-cu il tarixli qətnaməsinə əsasən V.R.Nəsirov, N.R.Nəsirov və S.M.İsazadədən müştərək qaydada 3881 manat 05 qəpik pulun tutularaq “Bank Respublika” ASC-yə verilməli və həmin

məbləğin cavabdehlərin əmlakına yönəldilməli olduğunu, lakin bankın pulu ödənilmədiyindən tələbin həmin avtomasına yönəldildiyini bildirərək, iddianın rədd olunmasını məhkəmədən xahiş etmişdir.

İş üzrə yuxarıda göstərilən məhkəmə aktları qəbul edilmişdir.

Cavabdeh “Bank Respublika” ASC verdiyi kassasiya şikayətində Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının 30 mart 2011-ci il tarixli qətnaməsinin ləğv edilərək, işin yenidən baxılması üçün apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərilməsi barədə qərar qəbul edilməsini xahiş etmişdir.

Kassasiya şikayəti onunla əsaslandırılmışdır ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnaməsi maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması və düzgün tətbiq edilməməsi, o cümlədən Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəlləsinin 139.1, 152.8-ci maddələrinin tələblərinin pozulması ilə çıxarılmış, iş üzrə əhəmiyyət kəsb edən hallar nəzərə alınmamış, nəticədə əsassız və qanunsuz qətnamə qəbul edilmişdir.

İşin kassasiya baxışında cavabdeh “Bank Respublika” ASC-nin nümayəndəsi A.F. Quliyev və vəkili Ə.Y.Kərimli kassasiya şikayətinin məzmununa uyğun izahat verərək şikayətin təmin edilməsini xahiş etdilər.

Məhkəmə iclasının yeri və vaxtı barədə lazımı qaydada məlumatlandırılmalarına baxmayaraq iddiaçı E.C.Nuriyev, cavabdeh S.M.İsazadə heç bir üzrlü səbəb göstərmədən məhkəmə kollegiyasının iclasına gəlməmişlər.

Məhkəmə kollegiyası Azərbaycan Respublikası MPM-nin 415.3-cü maddəsinə əsasən onların iştirakı olmadan işə baxılmasını mümkün hesab etmişdir.

Azərbaycan Respublikası MPM-nin 416-cı maddəsinə əsasən kassasiya instansiyası məhkəməsi apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Qanunun tələbinə görə kassasiya instansiyası məhkəməsi işin faktiki hallarını araşdırmır, yalnız maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq olunub-olunmamasını yoxlayır. Kassasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən işin faktiki halları

yoxlanmasa da, apellyasiya instansiyası məhkəməsinin maddi və prosessual hüquq normalarını düzgün tətbiq edib-etməməsini yoxlayarkən, hüquqi məsələlərin düzgün qiymətləndirilməsi üçün işin faktiki hallarının nəzərə alınması və onlara istinad olunması vacibdir. Kassasiya instansiyası məhkəməsinin işin müəyyənləşdirilmiş faktiki hallarına istinad etməsi faktiki halların yoxlanılması və araşdırılması hesab olunmamalıdır. Qeyd etmək lazımdır ki, işin faktiki hallarının prosessual qanunvericiliyin tələblərinə riayət edilmədən müəyyən olunması ədalətli məhkəmə araşdırılması hüququnun pozulmasına dəlalət etməklə mübahisə ilə əlaqədar qəbul edilmiş hüquqi akta təsir göstərə bilər.

Birinci instansiya məhkəməsinin qətnaməsinə dəyişdirilmədən saxlayan Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinin Mülki Kollegiyası gəldiyi nəticəni Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 13, 29-cu maddələrinə, Mülki Məcəllənin 157.8, 163.1, 166.1, 181.1, 181.2-ci maddələrinə, Mülki Prosessual Məcəllənin 135.1-ci maddəsinə, Azərbaycan Respublikası Konstitusiyası Məhkəməsinin V.Q.Teryoxinin şikayəti ilə əlaqədar 15 yanvar 2010-cu il tarixli qərarına, Avropa Məhkəməsinin “The Traktor İsvaçə qarşı” iş üzrə qərarına və Konvensiyanın 1 sayılı Protokolunun 1-ci maddəsinə istinad etməklə onunla əsaslandırmışdır ki, iddiaçı E.Nuriyevin mübahisəli avtomobili satın almaqla onun mülkiyyətçisi olması həmin avtomobilin satın alınmasına görə 6000 ABŞ dolları ödəməsi barədə avtomobilin sahibi olan cavabdeh S.İsazadənin notariat qaydasında təsdiq olunmuş qəbzi və məhkəmə iclasında verdiyi izahatla, habelə iş materialları ilə avtomobilin iddiaçının qanuni istifadə və sahibliyinə verilməsi faktı ilə təsdiq olunur.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin gəldiyi nəticə ilə bağlı məhkəmə kollegiyası aşağıdakıların qeyd olunmasını zəruri hesab etmişdir.

İş materiallarında olan Lənkəran rayon Məhkəməsinin 27 iyul 2010-cu il tarixli qətnaməsinin surətindən görünür ki, həmin qətnamə ilə iddia təmin edilərək Nəsirov Vüsal Rəqib oğlu, Nəsirov Nurlan Rəqib oğlu və İsazadə Saleh Musa oğlundan müştərək qaydada 3881 manat 05 qəpik tutularaq “Bank

Respublika” ASC-yə verilməsi, həmin məbləğin tərəflərin əmlakına yönəldilməsi qət edilmişdir.

Lənkəran rayon Məhkəməsinin 15 oktyabr 2010-cu il tarixli qərarı ilə Lənkəran rayon Məhkəməsi tərəfindən verilmiş 2(049)-50/2009 sayılı 30 avqust 2010-cu il tarixli icra sənədinin icrası məqsədi ilə Lənkəran şəhərində yaşayan N.R.Nəsirovun mülkiyyətində olan Vaz-21074 markalı 42-BL-909 dövlət qeydiyyat nişanlı və borclu S.M.İsazadənin mülkiyyətində olan Vaz-2106 markalı 42-BL-282 dövlət qeydiyyat nişanlı avtomobillərin üzərinə həbs qoyulması və tələbin həmin əmlaklara yönəldilməsi qərara alınmışdır. Həmin qərardın ləğv edilməsi barədə isə iş materiallarında məlumat yoxdur.

İş materiallarında olan ƏN-II № 814089 sayılı etibarnamənin təsdiq olunmuş surətindən görünür ki, 14 sentyabr 2009-cu il tarixdə Lənkəran şəhərində yaşayan S.M.İsazadə 02.04.2008-ci il tarixdə verilmiş AB 221025 №-li qeydiyyat şəhadətnaməsi əsasında özünə məxsus VAZ-2106 markalı 42-BL-282 dövlət qeydiyyat nişanlı nəqliyyat vasitəsini sürücülük hüququ olduqda idarə etməyi, qeydiyyattan çıxarmağı, qeydiyyata salmağı, bağışlamağı, ipoteka qoymağı, onun üzərində sərəncam verməyi və bu tapşırığın yerinə yetirilməsilə əlaqədar adından ərizə verməyi və digər hərəkətlər etməyi 30 (otuz) il müddətinə-14.09.2039-cu il tarixədək Astara şəhərində yaşayan E.C.Nuriyevə etibar etmişdir. Lakin mülkiyyətçi S.M.İsazadə etibarnaməli şəxs olan E.C.Nuriyevə avtomasını öz adına keçirtməyi və ya öz xeyri naminə sahiblik və istifadə etmək səlahiyyətlərini verməmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Məcəllənin 152.8-ci maddəsinə əsasən mülkiyyətçi öz əmlakını başqa şəxsin etibarnaməli idarəçiliyinə (etibarnaməli idarəçi) verə bilər. Əmlakın etibarnaməli idarəçiliyə verilməsi mülkiyyət hüququnun etibarnaməli idarəçiyə keçməsinə səbəb olmur; o, əmlakı mülkiyyətçinin və ya mülkiyyətçinin göstərdiyi üçüncü şəxsin mənafeyi naminə idarə etməlidir.

Həmin Məcəllənin 139.1, 146.1, 146.2-ci maddələrinə əsasən mülkiyyət hüququ və daşınmaz əmlaka digər hüquqlar, bu hüquqların məhdudlaşdırılması, əmələ gəlməsi, başqasına

keçməsi və xitamı dövlət qeydiyyatına alınmalıdır. Mülkiyyət hüququ, istifadə hüququ, ipoteka, servitutlar, habelə daşınmaz əmlaka digər hüquqlar bu Məcəllədə və qanunvericilikdə nəzərdə tutulan hallarda qeydə alınmalıdır. Daşınmaz əmlaka sahiblik və istifadə hüququ onun barəsində əqdin notariat qaydasında təsdiq edildiyi andan əmələ gəlir (məhkəmə qərarı və ya digər qanuni qüvvəyə malik olan və barəsində şikayət verilə bilməyən qərar əsasında yaranan hüquq istisna olmaqla). Daşınmaz əmlak üzərində sərəncam vermək hüququ həmin əmlakın daşınmaz əmlakın dövlət reyestrində ərazilər üzrə qeydiyyatı tarixindən əmələ gəlir.

Qeyd olunan Məcəllənin 650-ci maddəsinə görə isə rəsmi reyestrlərdə qeydə alınması tələb edilən daşınar əşyalara daşınmaz əşyaların alqı-satqısı haqqında göstərişlər müvafiq surətdə tətbiq edilir.

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 11 aprel 2007-ci il tarixli 546 sayılı Fərmanı ilə təsdiq edilmiş "Daşınar əmlakın rəsmi reyestrlərində qeydiyyata alınan əmlak növlərinin və onların qeydiyyatını aparan icra hakimiyyəti orqanlarının Siyahısı"nın 2-ci bəndinə görə, hüquqi və fiziki şəxslərə məxsus olan (Azərbaycan Respublikası Silahlı Qüvvələrindən və digər birləşmələrdən başqa) və mühərrikinin işçi həcmi 50 kubsantimetr və daha çox, konstruktiv maksimal sürəti saatda 50 kilometrədən artıq olan bütün tipli, markalı, modelli mexaniki nəqliyyat vasitələri, onların qoşquları və yarımqoşquları Azərbaycan Respublikası Daxili İşlər Nazirliyində qeydiyyata alınır.

Həmin Fərmanın 1 sayılı əlavəsi olan "Daşınar əmlakın rəsmi reyestrləri, onların tərtib edilməsi və aparılması qaydaları"nın 1.2-ci bəndinə görə, reyestrlərin tərtib edilməsi və aparılması hər bir növ daşınar əmlak, onun əmələ gəlməsi (istehsalı), həmin əmlak üzərində mülkiyyət və digər əşya hüquqlarının əmələ gəlməsi, məhdudlaşdırılması (yüklənməsi), başqasına keçməsi və bu hüquqlara xitam verilməsi barəsində məlumatların reyestrlərə daxil edilməsindən, bu məlumatların təzələnməsindən və ya silinməsindən ibarətdir.

Qeyd edilən maddi hüquq normalarından görüldüyü kimi, mübahisə predmeti olan nəqliyyat vasitəsi rəsmi reyestrədə qeydə alınmalı olan daşınar əmlakdır, bu səbəbdən həmin əmlakla bağlı alqı-satqı və həmin nəqliyyat vasitəsi üzərində yaranmış mülkiyyət hüququ daşınar əmlakın rəsmi reyestrində qeydə alınmalıdır.

Mülki Məcəllənin 181.4-cü maddəsinə görə mülkiyyətçisi olan əmlaka mülkiyyət hüququ başqa şəxs tərəfindən alqı-satqı, dəyişdirmə, bağışlama müqaviləsi və ya bu əmlakın özgəninkiləşdirilməsinə dair digər əqd əsasında əldə edilə bilər.

Əqdin etibarlı olması üçün Mülki Məcəllə ilə müəyyənləşdirilmiş formaya riayət edilməsi zəruridir. Bu Məcəllədə göstərilmiş hallarda əqdlərin notariat qaydasında təsdiqlənməsi məcburidir.

İş materiallarından görüldüyü kimi iddiaçı mübahisəli avtomashını alqı-satqı yolu ilə əldə etdiyini bildirsə də, öz tələbinin əsası kimi istinad etdiyi halı məhkəmə araşdırması zamanı sübuta yetirməmişdir.

Azərbaycan Respublikası MPM-in 81-ci maddəsinə əsasən, qanuna və ya digər normativ hüquqi aktlara əsasən müəyyən sübutetmə vasitələri ilə təsdiq edilməli olan işin halları başqa sübutlarla təsdiq oluna bilməz.

Həmin Məcəllənin 77.1-ci maddəsinə görə hər bir tərəf öz tələb və etirazlarının əsası kimi istinad etdiyi halları sübut etməlidir.

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyaya Məhkəməsinin 22.03.2006-cı il tarixli qərarında (İ.Rəcəbovun şikayəti ilə əlaqədar) xüsusilə qeyd edilir ki, daşınmaz əşyaların alqı-satqısı haqqında müqaviləsinin etibarlı sayılması mütləq iki şərtin mövcudluğu ilə əlaqələndirilir: əqdin yazılı formada bağlanması və notariat qaydasında təsdiqlənməsi. Həmin şərtlərə əməl edilməməsi daşınmaz əşyaların alqı-satqısı müqaviləsinin etibarlılığını şübhə altına alır.

Həmin qərarla qeyd edilir ki, əqdi icra etmiş tərəfin tələbi ilə məhkəmənin əqdi etibarlı hesab edə bilməsi üçün aşağıdakı halların mövcudluğu tələb olunur: əqdin notarial təsdiqlənməsi qaydasına riayət edilməməsi əks tərəfin təqsiri ucbatından baş verməli; məhz əks tərəf əqdin notariat qaydasında təsdiqlənməsindən yayınmalı; əqdin özü

qanunazidd olmamalı və onun yazılı formada tərtib edilməsinə dair tələbə əməl edilmiş olmalıdır. Axırncı məqam qanunvericiliklə etibarlılığı birbaşa yazılı formada tərtib edilməsindən asılı hala gətirilmiş əqdlər üçün xüsusi əhəmiyyət daşıyır.

Daşınmaz əşyaların, o cümlədən rəsmi reyestrədə qeydə alınmalı olan daşınar əşyaların alqı-satqısı haqqında müqavilə də belə əqdlərdən biridir. Daşınmaz əşyaların alqı-satqısı haqqında müqavilə yazılı formada bağlandıqda və notariat qaydasında təsdiqləndikdə etibarlı sayılır. Görüldüyü kimi, daşınmaz əşyaların alqı-satqısı haqqında müqavilənin etibarlı sayılması mütləq iki şərtin mövcudluğu ilə - əqdin yazılı formada bağlanması və notariat qaydasında təsdiqlənməsi ilə əlaqələndirilir.

Yuxarıda qeyd edilən qanunvericilik normalarının tələblərindən görüldüyü kimi, belə əqdlərin bağlanmasının yazılı formasına riayət edilməməsi birbaşa onların etibarsızlığına səbəb olur. Lakin, iş materiallarından görüldüyü kimi avtomashının alqı-satqısına dair razılaşmanın yazılı formasına riayət edilməmişdir.

Mülki Məcəllənin 359.3-cü maddəsinə əsasən təmsilçi təmsil edilən adından şəxsən özü barəsində əqdlər bağlaya bilməz. O, həmçinin, kommersiya təmsilçiliyi halı və qiymətli kağızlar bazarında brokerlik halı istisna olmaqla, eyni zamanda təmsilçisi olduğu şəxs barəsində bu cür əqdlər bağlaya bilməz.

Daşınar əmlak olan avtomobilin alqı-satqısı haqqında müqavilədə daşınmaz əmlakın alqı-satqısı barədə qanunvericiliyin göstərişlərinə müvafiq qaydada bağlanılmalı olmasına baxmayaraq iş materiallarında iddiaçı E.C.Nuriyev ilə M.S.İsazadə arasında sonuncunun mülkiyyətində olan VAZ-2106 markalı 42-BL-282 dövlət nömrə nişanlı avtomobilin alqı-satqısı haqqında qanunun yuxarıda qeyd olan normalarının tələblərinə müvafiq qaydada müqavilə bağlanmasını təsdiq edən sübut yoxdur.

Buna baxmayaraq birinci instansiya məhkəməsi qeyd olunan avtomobilə iddiaçı E.C.Nuriyevin mülkiyyət hüququnu tanımaqla avtomobilin E.C.Nuriyevə qaytarılması, qətnamənin icrasının Lənkəran rayon İcra

şöbəsinin icra məmurlarına və Azərbaycan Respublikası DİN BDYPI-nin Lənkəran 5 sayılı RQİB-nə həvalə edilməsi barədə qətnamə qəbul etmişdir.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəllənin 372.1, 372.7-ci maddələrinə əsasən apellyasiya instansiyası məhkəməsi tam hüquqlu məhkəmə kimi işə, işdə olan və əlavə təqdim olunmuş sübutlar əsasında mahiyyəti üzrə baxır. Apellyasiya instansiyası məhkəməsi şikayətin dəlillərindən asılı olmayaraq, məhkəmənin maddi və prosessual hüquq normalarına riayət etməsini yoxlayır.

Həmin Məcəllənin 385.1, 385.1.1-ci maddələrinə görə maddi hüquq normalarının və ya prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq edilməməsi məhkəmə qətnaməsinin apellyasiya qaydasında ləğv edilməsi üçün əsasdır.

Qeyd olunan Məcəllənin 386-cı maddəsinə əsasən maddi hüquq normaları o halda pozulmuş və ya düzgün tətbiq olunmamış hesab edilir ki, birinci instansiya məhkəməsi hüququn tətbiq edilməsində səhv buraxsın, tətbiq edilməli olan qanunu və ya digər normativ hüquqi aktı tətbiq etməsin, yaxud qanunu səhv təfsir etsin.

Lakin apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən prosessual qanunun qeyd olunan normalarının tələbləri yerinə yetirilməmişdir. Belə ki, apellyasiya qaydasında işə baxan məhkəmə kollegiyası işin yuxarıda qeyd olunan hallarına hüquqi qiymət vermədən birinci instansiya məhkəməsinin

yuxarıda göstərilən maddi hüquq normalarının pozuntusu və düzgün tətbiq edilməməsi ilə çıxardığı qətnamənin dəyişdirilmədən saxlanması barədə qətnamə qəbul etmiş, bununla da Azərbaycan Respublikası MPM-nin yuxarıda qeyd olunan maddələrinin, eləcə də məhkəmənin sübutları obyektiv, qərəzsiz, hərtərəfli və tam baxdıqdan sonra həmin sübutlara tətbiq edilməli olan hüquq normalarına müvafiq olaraq qiymət verilməsini tələb edən 88-ci maddəsinin və məhkəmə qətnaməsinin qanuni və əsaslı, qətnamənin iş üzrə müəyyən edilmiş həqiqi hallara və tərəflərin qarşılıqlı münasibətlərinə uyğun olaraq yalnız məhkəmə iclasında tədqiq olunmuş sübutlarla əsaslandırılmasını tələb edən 217.1, 217.3, 217.4-cü maddələrinin tələblərini pozmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Mülki Prosessual Məcəllənin 418.1-ci maddəsinə əsasən maddi və prosessual hüquq normalarının pozulması və ya düzgün tətbiq olunmaması apellyasiya instansiyası məhkəməsinin qətnamə və qərarının ləğv edilməsi üçün əsasdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi hüquq normaları düzgün tətbiq edilmədiyinə və prosessual hüquq normalarının tələbləri pozulduğuna görə Azərbaycan Respublikası Mülki Kollegiyasının 24 iyul 2012-ci il tarixli qərarı ilə kassasiya şikayəti təmin olunmuş, Şirvan Apellyasiya Məhkəməsi Mülki Kollegiyasının yuxarıda göstərilən 09 mart 2012-ci il tarixli qətnaməsi ləğv edilmiş və iş yenidən baxılması üçün Şirvan Apellyasiya Məhkəməsinə göndərilmişdir.

İnzibati prosədə məhkəmə sənədlərinin nümayəndəyə göndərilməsinin məcburiliyi

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası, iddiaçı «Temirli Qrup» ASC-nin vəkili Ə.Bağirovun, cavabdeh Bakı şəhər Vergilər Departamentinin nümayəndəsi və cavabdehin vəkilinin iştirakı ilə,

İddiaçı «Temirli Qrup» Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 04 oktyabr 2011-ci il tarixli 2-1 inz (103)-57/11 nömrəli

qərarından verdiyi kassasiya şikayəti üzrə işə açıq məhkəmə iclasında baxaraq,

İddiaçı «Temirli Qrup» Açıq Səhmdar Cəmiyyəti cavabdeh Bakı şəhər Vergilər Departamentinə qarşı faiz borclarının silinməsi və hesablaşma hesablarının üzərinə qoyulmuş sərəncamların götürülməsi barədə iddia ərizəsi ilə 1 sayılı Bakı İnzibati-İqtisadi məhkəməsinə müraciət etmişdir.

İş üzrə üçüncü şəxs qismində "Ashtrom International Ltd." şirkəti cəlb edilmişdir.

Birinci instansiya məhkəməsinin 24 fevral 2011-ci il tarixli iş № 2 inz (81)-395/2011 qərarı ilə iddia tələbi təmin edilməmişdir.

Məhkəmənin qeyd olunan qərarından narazı qalan iddiaçı apellyasiya şikayəti verərək birinci instansiya məhkəməsinin 24 fevral 2011-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini, iddia tələblərinin isə təmin edilməsi barədə yeni qərar çıxarılmasını məhkəmə kollegiyasından xahiş etmişdir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının qərarı ilə birinci instansiya məhkəməsinin 24 fevral 2011-ci il tarixli qərarının dəyişiklik edilmədən saxlanması, apellyasiya şikayətinin təmin olunmaması qərara alınmışdır.

Məhkəmənin qeyd olunan qərarından narazı qalan iddiaçı kassasiya şikayəti verərək iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 07 iyul 2011-ci il tarixli qərarının ləğv edilməsini və iddianın təmin edilməsi barədə yeni qərarın çıxarılmasına Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasından xahiş etmişdir.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 04 oktyabr 2011-ci il tarixli iş № 2-1 inz (103)-57/11 qərardadı ilə iddiaçının apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 2-1 inz (103)-57/2011 sayılı 07 iyul 2011-ci il tarixli qərarından verdiyi kassasiya şikayətinin və ona əlavə edilmiş sənədlərin geri qaytarılması qərara alınmışdır.

İddiaçı vergi ödəyicisi kimi dövlət qeydiyyatına alınaraq fəaliyyət göstərir.

Cavabdeh dövlət orqanı olaraq qüvvədə olan vergi qanunvericiliyinə və təsdiq edilmiş əsasnaməsinə uyğun fəaliyyətini həyata keçirir.

İddiaçı iddia ərizəsində qeyd etmişdir ki, vergi orqanı tərəfindən faizlər hesablanarkən Azərbaycan Respublikası Vergi Məcəlləsinin 37.2 - 37.3-cü maddələrinin tələbləri pozulmuşdur. Azərbaycan Respublikasının Nəqliyyat Nazirliyi "Azəryolservis" ASC, "AŞTROM AZƏRBAYCAN LTD" MMC və iddiaçı tərəfindən Vergi Məcəlləsinin 85.6-cı maddəsinə uyğun olaraq vergi borcunun ödənilməsi müddətinin uzadılması ilə bağlı Bakı şəhər Vergilər Departamentinin 3 sayılı

filiyalına müraciətlər olursa da, bu müraciətlərin heç biri nəzərə alınmamışdır. Ümumiyyətlə, ödənilməli olan ƏDV məbləği Azərbaycan Respublikasının dövlət büdcəsindən ödənildiyindən həmin borca hesablanmış faiz silinməli və iddiaçının hesablaşma hesabları üzərinə qoyulmuş sərəncamlar götürülməlidir.

Bunlardan narazı qalan iddiaçı cavabdeh qarşı iddia tələbləri ilə birinci instansiya məhkəməsinə müraciət etmişdir.

İddiaçı kassasiya şikayətində qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin (bundan sonra mətndə AR İPM) 94.1-ci maddəsinə əsasən kassasiya şikayəti məhkəmə qərarının tam formada təqdim olunduğu gündən 1 ay müddətində verilir. AR İPM-nin 31.2-ci maddəsinə əsasən məhkəmə aktı nümayəndəyə də təqdim edilməlidir. Qanunun bu tələbindən görünür ki, məhkəmə inzibati işlər üzrə müddət tətbiq edərək məhkəmə aktının nümayəndəyə də çatıb-catmamasını, əgər çatıbsa, bir aylıq müddətin keçib-keçməməsini araşdırmalı, əgər nümayəndəyə məhkəmə aktı çatmayıbsa və ya çatsa da, bir aylıq müddət keçməyibsə, məhkəmə müddət məsələsini, konkret olaraq AR İPM-nin 94.1-ci maddəsinə tətbiq etməməlidir.

Məhkəmə iclasında iştirak edən iddiaçının vəkili Ə.Bağirov kassasiya şikayətində qeyd edilənlərə uyğun çıxış edərək bildirmişdir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi hazırkı işə baxarkən prosessual hüquq normalarının pozulmasına yol vermiş və bunun nəticəsində qanuna uyğun olmayan qərardad qəbul edilmişdir. Bu səbəbdən də o, kassasiya şikayətinin təmin edilməsini, iş üzrə apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 04 oktyabr 2011-ci il tarixli qərardadının ləğv edilməsini və iş üzrə verilmiş kassasiya şikayətinə baxılmasının təmin edilməsini Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasından xahiş etmişdir.

Azərbaycan Respublikası İPM-nin 91-ci maddəsinə əsasən Ali Məhkəmə mübahisə ilə bağlı işə şikayət həddində baxır və yalnız apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən maddi və prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilməsini yoxlayır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 04 oktyabr 2011-ci il tarixli qərardadı ilə

iddiaçının apellyasiya instansiyası məhkəməsinin 2-1 inz (103)-57/2011 sayılı 07 iyul 2011-ci il tarixli qərarından verdiyi kassasiya şikayətinin və ona əlavə edilmiş sənədlərin geri qaytarılması qərara alınmışdır.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası iddiaçının kassasiya şikayəti əsasında hazırkı mübahisə ilə bağlı apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən prosessual hüquq normalarının düzgün tətbiq edilib-edilməməsi ilə əlaqədar aşağıdakıları qeyd edir.

İddiaçı kassasiya şikayətində qeyd etmişdir ki, Azərbaycan Respublikası İnzibati-Prosessual Məcəlləsinin 94.1-ci maddəsinə əsasən kassasiya şikayəti məhkəmə qərarının tam formada təqdim olunduğu gündən 1 ay müddətində verilir. AR İPM-nin 31.2-ci maddəsinə əsasən məhkəmə aktı nümayəndəyə də təqdim edilməlidir. Qanunun bu tələbindən görünür ki, məhkəmə inzibati işlər üzrə müddət tətbiq edərkən məhkəmə aktının nümayəndəyə də çatıb-catmamasını, əgər çatıbsa, bir aylıq müddətin keçib-keçməməsini araşdırmalı, əgər nümayəndəyə məhkəmə aktı çatmayıbsa və ya çatsa da, bir aylıq müddət keçməyibsə, məhkəmə müddət məsələsini, konkret olaraq AR İPM-nin 94.1-ci maddəsinə tətbiq etməməlidir.

Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası kassasiya şikayətində qeyd olunan bu dəlili iş materiallarına əlavə olunmuş sübutlarla müqayisə edərək belə qənaətə gəlmişdir ki, kassasiya şikayətində qeyd olunan bu dəlil əsaslıdır.

Belə ki, Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası qeyd etməyi zəruri hesab edir ki, Azərbaycan Respublikası İPM inzibati hüquq münasibətləri ilə bağlı mübahisələrin (bundan sonra - inzibati mübahisələr) məhkəmə aidiyyətini, həmin mübahisələrə məhkəmədə baxılmasının və həll edilməsinin prosessual prinsiplərini və qaydalarını müəyyən edir (Azərbaycan Respublikası İPM-ci 1.1-ci maddəsi). İnzibati məhkəmə icraatında proses iştirakçılarının vəkillə və ya səlahiyyətli nümayəndə ilə təmsil olunmaq hüququ vardır (Azərbaycan Respublikası İPM-ci 31.1-ci maddəsi). Prosessual nümayəndə onun nümayəndəliyini təsdiq edən sənədi məhkəməyə təqdim etdiyi andan məhkəmə

icraatı ilə bağlı bütün məhkəmə aktları və sənədləri bu Məcəllə ilə müəyyən olunmuş qaydada ona təqdim olunur və həmin nümayəndə təmsil etdiyi şəxsin adından bütün prosessual hərəkətləri həyata keçirə bilər (Azərbaycan Respublikası İPM-ci 31.2-ci maddəsi).

Şikayət daxil olduqdan sonra inzibati-iqtisadi məhkəmə şikayətlə bağlı şikayətin apellyasiya şikayəti verən şəxs və onun səlahiyyətli nümayəndəsi tərəfindən imzalanmasının formal tələblərə apellyasiya şikayəti verən şəxs tərəfindən əməl olunmasını yoxlayır (Azərbaycan Respublikası İPM-ci 81.1.1-ci maddəsi).

Kassasiya şikayəti daxil olduqdan sonra, apellyasiya instansiyası məhkəməsi şikayətlə bağlı apellyasiya şikayəti verən şəxsin adının, soyadının, atasının adının və ünvanının göstərilməsini formal tələblərə kassasiya şikayəti verən şəxs tərəfindən əməl olunmasını yoxlayır (Azərbaycan Respublikası İPM-ci 95.1.1-ci maddəsi).

Qeyd olunmuş prosessual hüquq normaların məzmunundan görüldüyü kimi, məhkəmə tərəfindən proses iştirakçılarının inzibati hüquq münasibətləri ilə bağlı mübahisələrə baxılarkən məhkəmə icraatı ilə bağlı bütün məhkəmə aktları və sənədləri prosessual iştirakçı tərəfindən onu məhkəmədə təmsil etmək üçün verilmiş sənəd əsasında nümayəndəyə təqdim edir ki, həmin prosessual nümayəndə isə öz növbəsində ona verilmiş sənəd əsasında təmsil etdiyi şəxsin adından bütün prosessual hərəkətləri həyata keçirə bilər.

Beləliklə İnzibati-Prosessual Məcəllə məhkəmə tərəfindən inzibati icraat qaydasında işə baxılarkən məhkəmə icraatı ilə bağlı bütün məhkəmə aktlarının və sənədlərinin prosessual nümayəndəyə təqdim edilməli olduğunu xüsusi olaraq vurğulamışdır. Yəni, məhkəmə tərəfindən sözügedən aktların və sənədlərin prosessual nümayəndəyə təqdim edilməsi məhkəmənin hüququ deyil, bilavasitə vəzifəsidir ki, bu da inzibati mübahisələrin digər mübahisələrdən fərqli olduğundan irəli gəlir. Belə ki, məlum olduğu kimi, inzibati mübahisələr üzrə cavabdeh qismində yalnız inzibati orqanlar (inzibati orqan-Azərbaycan Respublikası müvafiq icra hakimiyyəti

orqanları, onların yerli (struktur) və digər qurumları, bələdiyyələr, habelə qanuna əsasən inzibati akt qəbul etmək səlahiyyəti verilmiş hər hansı fiziki və ya hüquqi şəxs (Azərbaycan Respublikası İPM-nin 2.0.1-ci maddə)), yəni öz sahələrində kifayət qədər biliyə malik olan və ixtisaslaşmış orqanlar çıxış edir və məhz buna görə qanunvericilik iddiaçı qismində iştirak edən fiziki və ya hüquqi şəxslərin mənafeələrinin tam olaraq təmin edilməsi məqsədi ilə prosesual nümayəndəlik institutunu yaradaraq, prosesual nümayəndəyə təmsil etdiyi şəxsin adından bütün prosesual hərəkətləri həyata keçirmək hüququnu vermişdir ki, bu da təsadüfi deyil. Belə ki, məhkəmə təcrübəsi göstərir ki, nümayəndə qismində bir qayda olaraq, hüquqşünaslar çıxış edir, onlar isə təmsil etdiyi şəxsin mənafeələrinin müdafiə edilməsi baxımından daha geniş imkanlara malikdirlər.

Lakin iş materiallardan göründüyü kimi, apellyasiya instansiyası məhkəməsi hazırkı iş üzrə qəbul edilmiş 07 iyul 2011-ci il tarixli qərarını iddiaçının nümayəndəsinə, yəni prosesual nümayəndənin ünvanına deyil, iddiaçının ünvanına göndərmişdir.

Bu baxımdan da Ali Məhkəmənin İnzibati-İqtisadi Kollegiyası hesab edir ki, apellyasiya instansiyası məhkəməsi AR İPM-ci 31.2-ci maddəsinin tələblərini pozaraq, iş üzrə qəbul edilmiş 07 iyul 2011-ci il tarixli qərarı (məhkəmə aktını) prosesual nümayəndə təqdim etməmiş, bunun nəticəsində də AR İPM-ci 94.1-ci maddəsinin müddəalarını iş materiallarına uyğun olmayaraq tətbiq etmişdir.

Azərbaycan Respublikası İPM-nin 96.5.1-ci maddəsinə əsasən şikayətin əsaslı olduğu hallarda Ali Məhkəmə, bir qayda olaraq, mübahisə ilə bağlı işə dair özü qərar qəbul edir. Mübahisə ilə bağlı iş üzrə araşdırmanın davam etdirilməsinin zəruri olduğu apellyasiya instansiyası məhkəməsində icraat zamanı yol verilmiş ciddi prosesual pozuntular səbəbindən əhəmiyyətli sayda və ya geniş həcmdə sübutların araşdırılması tələb olunduğu halda, Ali Məhkəmə mübahisə edilən qərarı ləğv etməyə və işi təkrar baxılması üçün müvafiq apellyasiya instansiyası məhkəməsinə göndərməyə haqlıdır.

Apellyasiya instansiyası məhkəməsi tərəfindən hazırkı iş üzrə qəbul edilmiş qərardan verilən kasasiya şikayətinə baxarkən yuxarıda qeyd olunan hallar hərtərəfli və tam araşdırılmalı, mübahisənin prosesual hüquqi əsası düzgün müəyyənləşdirilməli, işdəki sübutlar əlaqəli, məcmu halda qiymətləndirilməli, inzibati-prosesual qanunvericiliyin tələbləri düzgün tətbiq edilməlidir.

Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 04 oktyabr 2011-ci il tarixli 2-1 inz (103)-57/11 nömrəli qərarı ləğv edilsin.

İddiaçı «Temirli Qrup» Açıq Səhmdar Cəmiyyətinin Bakı Apellyasiya Məhkəməsinin İnzibati-İqtisadi Kollegiyasının 07 iyul 2011-ci il tarixli 2-1 inz (103)-57/11 nömrəli qərarından verilmiş kassasiya şikayəti Azərbaycan Respublikası İnzibati Prosesual Məcəlləsinə müvafiq baxılması üçün Bakı Apellyasiya Məhkəməsinə qaytarılsın.

MƏQALƏLƏR

Müzəffər Ağazadə
Azərbaycan Respublikasının
əməkdar hüquqşünası

Cinayətlərin residivi ilə bağlı mülahizələrimiz.

2000-ci ilin sentyabr ayından əvvəl qüvvədə olmuş cinayət qanunvericiliyindəki xüsusi təhlükəli residivist institutu ilə mövcud cinayət qanunvericiliyinin cinayətlərin residivi (təhlükəli residivi, xüsusi təhlükəli residivi) institutu zahirən bir-birinə bənzəsələr də mahiyyət üzrə fərqli institutlardır. “Xüsusi təhlükəli residivist” termini əsasən təqsirkarın şəxsiyyəti ilə bağlı cinayət hüquqi məsələləri, “cinayətlərin residivi” termini isə təqsirkarın törətdiyi əməllərin təkrarlığı və xarakteri ilə bağlıdır. Həm də birinci halda cəzayı ağırlaşdıran normalar təqsirkarın məhkəmə hökmü ilə “xüsusi təhlükəli residivist” hesab edilməsindən sonra işə düşürdüyə, hazırkı qanunvericilikdə bu normalar şəxsin əməlinin Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 18-ci maddəsinə uyğun olaraq cinayətlərin residivi kimi qəbul edilməsi anından işə düşür. Bu baxımdan belə nəticəyə gəlmək olur ki, yeni cinayət qanunvericiliyində qəsdən törədilən təkrar cinayətlərə münasibət ciddiləşdirilmişdir.

Cinayətlərin residivi Cinayət Məcəlləsinin 16-cı maddəsi ilə nəzərdə tutulan və cinayətlərin təkrar törədilməsindən bəhs edən normaya da oxşadığından bəziləri bu normaları az qala eyniləşdirirlər. Bu münasibət hər şeydən əvvəl hər iki normanın mahiyyət etibarlı ilə cinayətlərin təkrar törədilməsi, bu səbəbdən təqsirkarlara daha sərt cəzalar tətbiq edilməsinin nəzərdə tutulması ilə bağlıdır (CM-nin 18.1, 56.1, 56.2, 61.1.1 və 65-ci maddələri). Hətta bəziləri mövcud məhkəmə təcrübəsinə irad tuturlar ki, 18 yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilmiş cinayətlərə görə məhkumluqlar cinayətlərin residivi zamanı **nəzərə alınmadığı** halda, cinayətlərin təkrar törədilməsi hallarında **nəzərə alınır**. Onlar bunu məntiqə zidd hal hesab edirlər.

Məsələyə aydınlıq gətirmək üçün qeyd edirik ki, **cinayətlərin residivi** və **cinayətlərin təkrar törədilməsindən** bəhs edən normalarda oxşar elementlər olduğu kimi prinsipal fərqli cəhətlər də vardır. Belə ki, CM-nin 18-ci maddəsinə görə yalnız **qəsdən** cinayət törətmək üstündə əvvəllər məhkum olunmuş şəxs yenidən yalnız **qəsdən** cinayət törətdikdə cinayətlərin residivi yaranır. Deməli residivin yaranması üçün əsas şərt təqsirkarın törətdiyi cinayətlərin mütləq **qəsdən** törədilməsidir. Ehtiyatsızlıq üzündən törədilən cinayət əməllərinin (sayından aslı olmayaraq) cinayətlərin residivin yaranmasına heç bir aidiyyəti yoxdur. Həm də nəzərə alınmalıdır ki, cinayətlərin residivi zamanı qəsdən törədilən cinayətlərin CM-nin eyni maddəsi ilə, yaxud **müxtəlif maddələri** ilə nəzərdə tutulan əməl olması hər hansı əhəmiyyət kəsb etmir.

Cinayətin təkrar törədilməsi dedikdə isə təqsirkarın CM-nin **eyni maddəsi** ilə nəzərdə tutulan cinayəti iki dəfə və ya iki dəfədən çox törətməsi, yaxud da CM-nin Xüsusi hissəsində birbaşa göstərilən hallarda CM-nin **müxtəlif maddələri** ilə nəzərdə tutulmuş iki və ya daha çox cinayətin törədilməsi başa düşülür. Burada isə cinayətlərin qəsdən və ya ehtiyatsızlıq üzündən törədilməsinin heç bir əhəmiyyəti yoxdur. Hərçənd cinayət qanunvericiliyində ehtiyatsızlıq üzündən cinayətlərin təkrar törədilməsinin CM-nin daha ağır cəza nəzərdə tutan maddələri ilə tövsif edilməsi barədə də norma yoxdur.

Cinayətlərin residivindən fərqli olaraq cinayətlərin təkrar törədilməsi zamanı 18 yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilmiş cinayətlərə görə məhkumluğun nəzərə alınmasına gəldikdə isə bu, Qanunun özündən irəli gəlir. Belə ki, CM-nin 18.4-cü maddəsinə əsasən 18 yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilmiş cinayətə görə məhkumluqlar residivin müəyyən edilməsi zamanı nəzərə alınmır. Cinayətlərin təkrar törədilməsindən bəhs edən CM-nin 16-cı maddəsində isə belə göstəriş

yoxdur. Ona görə də hesab edirik ki, bu məsələdə mövcud məhkəmə təcrübəsinə irad tutmaq yersizdir.

Nəhayət, cinayətlərin residivi (təhlükəli, xüsusi təhlükəli residivi) azadlıqdan məhrumetmə cəzasına məhkum olunmuş şəxslər üçün cəzaçəkmə müəssisəsinin növünün müəyyən edilməsinə təsir etdiyi halda, cinayətin təkrar törədilməsi, daha doğrusu təkcə bu faktın özü bu məsələdə hər hansı rol oynamır. (CM-nin 56.1.3, 56.1.4, 56.2-ci maddələri)

İndiyə qədər qeyd etdiklərimiz adı çəkilən normalar arasındakı oxşarlıq və fərqlərin bir daha diqqətə çatdırılması məqsədini daşıyırdı. Hazırda isə oxucuların diqqətini cinayətlərin residivi ilə əlaqədar qanunvericiliyin bəzi aspektlərinə cəlb etmək istəyirik.

Hər şeydən əvvəl qeyd etmək lazımdır ki, cinayətlərin residivi və onun növlərindən bəhs edən Azərbaycan Respublikası CM-nin 18-ci maddəsi Rusiya Federasiyasının 01.01.1997-ci ildən qüvvədə olan Cinayət Məcəlləsinin (ilkın redaksiyada) hərfi tərcüməsidir. RF-nin CM-nin Ümumi hissəsinin tətbiqi ciddi çətinliklərlə, anlaşılmaqlarla qarşılaşdığından sonrakı illərdə bu hissəyə xeyli dəyişikliklər edilmişdir. Bu sıradan RF-nin CM-nin 18-ci maddəsi də rəşional dəyişikliyə məruz qalmışdır. Azərbaycan Respublikası CM-nin 18-ci maddəsinin ilkın mətni isə bu günə qədər də qüvvədədir. Yalnız 02.07.2001-ci il tarixli Qanunla mətindəki tərcümə xətalari aradan qaldırılmışdır.

Cinayət hüquq nəzəriyyəsinə görə cinayətlərin residivi təkrar cinayət törətmənin müstəqil növüdür və yalnız cinayətlərin qəsdən törədilməsi zamanı (CM-nin 18.4-cü maddəsində göstərilən hallar istisna olmaqla) mövcud olur. Əvvəllər qəsdən cinayət törətmək üstündə hər hansı cəzaya məhkum olunmuş şəxsin məhkumluğunun ödənilmədiyi və ya götürülmədiyi vaxtlarda yenidən qəsdən bir və ya bir neçə cinayət hadisəsi törətməsi, bu cinayətlərə görə təqsirkara hansı növ cəza verilməsindən əslı olmayaraq cinayətlərin residivini yaradır. Hesab edilir ki, təqsirkar əvvəlki cinayət əməlinə görə cəza almasına baxmayaraq məhkumluğunun ödənilmədiyi və ya götürülmədiyi dövrdə qəsdən yeni cinayət törədirsə, deməli o çətin islah olunandır, yaxud islah olunmaz şəxsdir. Bu səbəbdən də təqsirkarın törətdiyi əməl cinayətlərin residivini yaradır və deməli o daha ağır cəzaya məruz qalmalıdır. CM-nin 18.5-ci maddəsi də birbaşa müəyyən edir ki, cinayətlərin residivinə görə daha sərt cəza tətbiq edilməlidir.

Bu fikir CM-nin sonrakı normalari ilə, xüsusilə CM-nin 65-ci maddəsi ilə daha da möhkəmləndirilmişdir. Belə ki, CM-nin 65.2-ci maddəsinə əsasən residivə görə cəzaların müddəti törədilmiş cinayətə görə CM-nin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində müəyyən edilmiş daha ciddi cəza növünün **son həddinin yarısından**, təhlükəli residivə görə **üçdə ikisindən**, xüsusi təhlükəli residivə görə isə **dördüdə üçündən** az ola bilməz.

Həm də bu, imperativ normadır və təqsirkarın təqsirli bilindiği maddələrin sanksiyasında azadlıqdan məhrumetmə cəzasından daha yüngül növ cəzalar nəzərdə tutulsa da həmin cəza növlərindən heç biri təqsirkara tətbiq oluna bilməz. Yalnız CM-nin 62-ci maddəsi ilə müəyyən edilən **müstəsna hallar** mövcud olduqda bu qaydadan kənara çıxmaq olar. Lakin 62-ci maddədə də adı çəkilən “müstəsna hallar” anlayışı üçün konkret kriteriya yoxdur və bu anlayış barədə aşağı instansiya məhkəməsinin hakimləri ilə yuxarı instansiya məhkəməsinin hakimlərinin fikirləri üst-üstə düşməyə bilər. Belə hallarda hökmün məhz məhkuma təyin olunmuş cəzanın yüngüllüyünə görə ləğv olunması və ona əməlinin cinayətlərin residivini yaratması səbəbindən zərurət olmadan açıq-aşkar ədalətsiz cəza verilməsi labüd olur.

Bu fikri məhkəmə təcrübəsində tez-tez rastlaşdığımız misallarla əsaslandırmaq istərdik.

Məlum olduğu kimi gündəlik həyatımızda gəlin-qayınana, ər-arvad, gəlin-baldız münaqişələri, yaxud el arasında “qonşu davası” adlandırılan dalaşma hadisələri kifayət qədər tez-tez baş verir. Belə hadisələrdən yaranan cinayət işləri məhkəmələrdə baxılan cinayət işlərinin sayında xüsusi çəki təşkil edir. Bu xarakterli işlər üzrə zərərçəkmişin sağlamlığına qəsdən yüngül, yaxud az ağır zərər vurulması cinayətlərin residivini yaratdığı hallarda təqsirkara CM-nin 65-ci maddəsi ilə müəyyən edilən qaydalarda cəza təyin edilməsi zamanı müəyyən problemlər meydana çıxır.

Tutaq ki, gəlin-qaynana münaqişəsində qayınana (yaxud gəlin) CM-nin 128-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulan cinayəti törətmək üstündə təqsirli bilindiyinə görə həmin maddənin sanksiyası daxilində cərimə cəzasına məhkum edilmişdir. CM-nin 83.3.2-ci maddəsinə əsasən bu məhkumluq qayınananın (gəlinin) cərimə cəzasını çəkib qurtarmasından sonra bir il ərzində onun üzərində qalır. Deməli cərimənin ödənilməsindən sonrakı bir il ərzində məhkum yenidən eyni xarakterli əməl törətdikdə bu əməl cinayətin residivini yaratdığı üçün həmin şəxsə CM-nin 65.2-ci maddəsinə əsasən ən azı 6 ay müddətində azadlıqdan məhrumetmə cəzası verilməlidir. Eyni misal torpaq sahəsi, həyətyanı torpaq sahəsinə qonşunun mal-qarasının keçməsi və bu kimi məişət hadisələr ilə əlaqədar qonşular arasında yaranan münaqişələrə də aid etmək olar.

Qonşular arasında baş verən münaqişələr zamanı təqsirkar şəxslərə elə birinci hadisə üstündə azadlıqdan məhrumetmə növündə cəza verilməsi halları da vardır. Belə hallarda məhkumluq cəzanın çəkilib-qurtarmasından sonrakı 3 il ərzində davam edir. Deməli sonrakı 3 il müddətində qonşular arasında yeni dalaşma hadisəsi baş verməsi mütləq təqsirkara azadlıqdan məhrumetmə cəzası verilməsi ilə nəticələnə bilər.

Məlum olduğu kimi konkret hallarda cinayətlərin residivi zamanı təqsirkar həm də cəzasını daha ağır rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində çəkməlidir. (CM-nin 56-cı maddəsi) Əvvəlki qanunvericilikdən fərqli olaraq hər hansı səbəbdən məhkəmə cəzaçəkmə müəssisəsinin növünü dəyişdirmək, o cümlədən rejimi qanunda nəzərdə tutulduğuna nisbətən yüngülləşdirmək hüququna malik deyildir.

Bəzən təqsirkarın şəxsiyyəti, törətdiyi hadisənin səbəbi, motivi nəzərə alınmadan, yalnız cinayətin residivinin mövcudluğu səbəbindən ona CM-nin 65-ci maddəsi ilə müəyyən edilən qaydada azadlıqdan məhrumetmə növündə cəza verilməsi, yaxud cəzasını çəkmək üçün ağır rejimli cəzaçəkmə müəssisəsində yerləşdirməsi heç də ədalətli olmur və cəmiyyət üzvləri tərəfindən birmənalı qarşılanmır. Belə hallarda təqsirkarlara sərt cəzalar təyin olunması ailələrin dağılmasına, qonşu və qohumlar arasında münasibətin daha da gərginləşməsinə gətirib çıxara bilər.

Görünür bu səbəblərdən də Rusiya Federasiyası özünün CM-nin 18-ci maddəsi ilə müəyyən edilən normalarının bəzilərindən imtina etmişdir.

Rusiya Federasiyası CM-nin hazırda qüvvədə olan 18-ci maddəsinə görə residivin müəyyən edilməsi zamanı nəinki götürülmüş və ödənilmiş, habelə on səkkiz yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilən məhkumluqlar, habelə aşağıdakı məhkumluqlar da nəzərə alınmır:

- qəsdən törədilən böyük olmayan (maksimum iki ildən artıq olmayan müddətə azadlıqdan məhrumetmə cəzası nəzərdə tutulan cinayətlər) cinayətə görə məhkumluqlar;
- şərti məhkum edilmənin ləğv olunması halları istisna olmaqla təyin olunan cəzaların şərti olaraq tətbiq edilməsi ilə əlaqədar məhkumluqlar;
- hökmün icrasının təxirə alınması (təxirəsalmanın ləğv edilməsi və məhkumun cəzaçəkmə yerinə göndərilməsi halları istisna olmaqla) ilə bağlı məhkumluqlar.

Göründüyü kimi Rusiya Federasiyasının cinayət qanunvericiliyi cinayətin residiv hesab edilməsini istisna edən halların dairəsini xeyli genişləndirməklə öz qanunvericiliyini müəyyən dərəcədə humanistləşdirmişdir.

Cinayətlərin **təhlükəli residivi** və **xüsusi təhlükəli residivinin** yaranmasından bəhs edən normalarda da iki ölkənin qanunvericiliyində ciddi fərqlər vardır.

Məsələn, Azərbaycan Respublikası CM-nin 18.2.1-ci maddəsinə əsasən əvvəllər iki dəfə azadlıqdan məhrumetmə cəzasına məhkum edilmiş şəxs yenidən qəsdən cinayət törətməyə görə azadlıqdan məhrumetmə cəzasına məhkum edildikdə bu, cinayətlərin təhlükəli residivini yaradır. Bu zaman şəxsin əvvəllər təsnifatına görə qəsdən hansı cinayəti törətməyə görə məhkum edilməsinin əhəmiyyəti yoxdur. Yəni təqsirkarın əvvəllər böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayətə (məsələn CM-nin 128-ci maddəsi ilə) görə olan məhkumluğu da nəzərə alınır. Rusiya Federasiyası cinayət qanunvericiliyi isə təhlükəli residivin yaranmasını əvvəllər **azı iki dəfə orta dərəcəli** (bizim qanunvericiliyə görə **iki dəfə az ağır**) cinayət törətmək üstündə məhkumluğu olan şəxsin yenidən qəsdən **ağır** cinayət törətməsi və axırıncı cinayəti üzrə də mütləq azadlıqdan

məhrumətmə cəzasına məhkum edilməsi ilə şərtləndirir. Əvvəllər qəsdən bir dəfə orta dərəcəli (bizim qanunvericiliyə görə az ağır) cinayət törətmiş şəxsin yenidən ağır cinayət törətməsi isə cinayətlərin təhlükəli residivini yaratmır.

Nəhayət, cinayətin residivinə görə cəzanın təyin edilməsindən bəhs edən Rusiya Federasiyası CM-nin 68-ci maddəsi də sonradan ciddi dəyişikliyə məruz qalmışdır. Həmin maddəyə edilən dəyişikliyə əsasən residivə görə cəzanın müddəti (**residivin bütün növlərində**) törədilmiş cinayətə görə Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində müəyyən edilmiş daha ciddi cəza növünün son həddinin **üçdə birindən** az ola bilməz. Yuxarıda qeyd etdiyimiz kimi Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 65-ci maddəsinə əsasən residivə görə cəzanın müddəti isə residivin növündən aslı olaraq Xüsusi hissənin müvafiq maddəsində müəyyən edilmiş daha ciddi cəza növünün son həddinin müvafiq olaraq **yarısı, üçdə ikisi və ya dördü üçündən az ola bilməz**.

Müqayisələrdən görünür ki, ölkənin cinayət qanunvericiliyinin hazırlanmasında baza kimi istifadə etdiyimiz Rusiya Federasiyası Cinayət Məcəlləsinin cinayətlərin residivindən bəhs edən normaları xeyli dərəcədə humanistdir. İki ölkənin eyni məsələdən bəhs edən qanunvericiliyini tez-tez müqayisə etməyimiz o demək deyildir ki, bizim qanunlarla Rusiya Federasiyasının qanunları mütləq üst-üstə düşməlidir. Şübhəsiz ki, dövlətimiz müstəqil, suveren dövlət olduğu üçün fərqli qanunlar qəbul etmək hüququna malikdir.

Lakin dəfələrlə qeyd etdiyimiz kimi inkaredilməz faktıdır ki, ölkəmizdə Cinayət Məcəlləsi qəbul edilərkən Rusiya Federasiyasının Cinayət Məcəlləsindən istifadə edilmişdir. Cinayət qanunvericiliyi müəyyən edilərkən əsas götürülən konsepsiyalar da üst-üstə düşür. Hazırda istifadə etdiyimiz Cinayət Məcəlləsinin Ümumi hissəsi Rusiya Federasiyası Cinayət Məcəlləsinin ilkin redaksiyada Ümumi hissəsinin eyni olmuşdur. Məlum olduğu kimi cinayət tərkibindən və cinayətlər üçün cəzadan bəhs edən CM-nin Xüsusi hissəsi, xüsusilə də cəzanın təyin olunması, onun ədalətliliyi məhz Ümumi hissənin prinsip və normaları ilə tənzim edilir.

Qanunun faktiki müəllifləri olan Rusiya Federasiyasının qanunvericiləri onun bir sıra normalarının, o cümlədən cinayətlərin residivi ilə əlaqədar normalarının **qüsurlu olması səbəbindən** qanunvericilikdə dəyişikliklər edirsə, biz hansı əsasla “brak” olunmuş normaların saxlanması israr etməliyik? Axı özümüz də hiss edirik ki, mövcud norma cinayətin residivini bizim başa düşdüyümüz, yaxud başa düşməli olduğumuz mənada əks etdirmir.

Tarixi təcrübə göstərir ki, cinayət törətmiş şəxslərə qarşı cəzaların sərtləşdirilməsi heç vaxt cinayətlərin kökünün kəsilməsinə, yaxud cinayət hadisələrinin sayının azaldılmasına səbəb olmamışdır.

Qeyd etdiyimiz kimi cinayətlərin residivi dedikdə biz istər-istəməz islah olunmayan, yaxud islah olunmaq istəməyən əhali qrupunu, qatı cinayətkarları təsəvvür edirik. Bu qrup şəxsləri əvvəlki cinayət qanunvericiliyindəki xüsusi təhlükəli residivistlərlə eyniləşdirənlər də olur. Heç şübhəsiz ki, təkrar olaraq böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayət hadisələri törətmiş gəlinlər, qaynanalar, baldızları, el arasında “qonşu davası” adlandırılan münaqişə subyektlərini, habelə şərti məhkum edilmiş şəxsləri yenidən böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayətləri təkrar törətmək üstündə islah olunmaz, qatı cinayətkar şəxslər sırasına aid etmək, onları ağır cinayət törətmiş şəxslərlə eyni növ cəzaçəkmə müəssisəsində yerləşdirmək ədalətsizlik olardı.

Əmək fəaliyyətinin əksər hissəsini ədalət mühakiməsinə həyata keçirilməsinə həsr etmiş şəxs kimi hesab edirəm ki, cinayətlərin residivi məsələsində Rusiya Federasiyası cinayət qanunvericiliyinin mövqeyi daha məntiqi və ədalətlidir. Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin cinayətlərin residivi və onun növləri, residivə görə cəzanın təyin edilməsindən bəhs edən 18 və 65-ci maddələrinə dəyişikliklər edilməsinə ehtiyac vardır.

Öz tərəfimdən Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin 18.2.1, 18.3.1, 18.3.2, 18.4, 65.2, 65.3-cü maddələrinin aşağıdakı redaksiyada verilməsini təklif edirəm;

18.2.1 əvvəllər qəsdən az ağır cinayət törətməyə görə iki dəfədən az olmayaraq azadlıqdan məhrumətmə cəzasına məhkum olunmuş şəxs yenidən qəsdən ağır cinayət törətmək üstündə azadlıqdan məhrumətmə cəzasına məhkum olunduqda;

18.3.1 əvvəllər qəsdən ağır cinayət törətməyə görə azı iki dəfə azadlıqdan məhrumetmə cəzasına məhkum olunmuş şəxs yenidən ağır cinayət törətmək üstündə azadlıqdan məhrumetmə cəzasına məhkum olunduqda;

18.3.2 əvvəllər ağır cinayət törətməyə görə iki dəfə, yaxud xüsusilə ağır cinayət törətməyə görə azadlıqdan məhrumetmə cəzasına məhkum olunmuş şəxs yenidən xüsusilə ağır cinayət törətdikdə;

18.4 Aşağıdakı məhkumluqlar residivin müəyyən edilməsi zamanı nəzərə alınmır:

18.4.1 bu Məcəllənin 83-cü maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş qaydada götürülmüş və ya ödənilmiş məhkumluqlar;

18.4.2 qəsdən böyük ictimai təhlükə törətməyən cinayətlərə görə məhkumluqlar;

18.4.3 on səkkiz yaşına çatmayanlar tərəfindən törədilmiş cinayətlərə görə məhkumluqlar;

18.4.4 bu Məcəllənin 71-ci maddəsi ilə müəyyən olunan qaydada şərti məhkumluq ləğv edilməklə şəxsin azadlıqdan məhrumetmə yerlərinə göndərilməsi halları istisna olmaqla şərti məhkumluqlar.

Cinayət Məcəlləsinin 18-ci maddəsində bu məzmununda dəyişikliklər ediləcəyi halda CM-nin 18.3.3-cü maddəsinin saxlanılmasına ehtiyac qalmır.

Cinayət Məcəlləsinin 65.2 və 65.3-cü maddələrinin isə aşağıdakı məzmununda verilməsi təklif olunur.

65.2 Növündən aslı olmayaraq residivə görə cəzanın müddəti törədilmiş cinayətə görə bu Məcəllənin Xüsusi hissəsinin müvafiq maddəsində müəyyən edilmiş daha ciddi cəza növünün son həddinin yarısından az ola bilməz.

65.3 Cinayət törətmiş şəxsin məhkumluğu bu Məcəllənin Xüsusi hissəsinin maddəsində tövsifedici əlamət kimi göstərildikdə, habelə bu Məcəllənin 62-ci maddəsində nəzərdə tutulmuş müstəsna hallar olduqda residivə görə cəza bu Məcəllənin 65.2-ci maddəsində müəyyən edilmiş qaydalar nəzərə alınmadan təyin olunur.

Başqa variantların olması da istisna olunmur.

Məsələn, CM-nin 18.4-cü maddəsinə cəzanın çəkilməsinin təxirə salınması ilə əlaqədar (təxirə salınma ləğv edilmədiyi hallarda) müddəanı da əlavə etmək olar.

Нигяр Расулбекова
Судья Верховного суда
Азербайджанской Республики

Реформы общего административного права в Азербайджанской Республике. Этапы пройденного пути.

Выступление судьи Верховного Суда Азербайджана в Киеве на Международной научно-практической конференции «Роль и влияние практики административного судопроизводства на развитие публичного права» посвященной 10 летию создания Высшего Административного Суда Украины.

После восстановления государственной независимости Азербайджанской Республики, одним из задач стоящей перед молодым суверенным государством было поэтапное проведение правовых реформ. Принятая в 1995 году путем референдума новая Конституция, ускорила процесс реформирования и совершенствования национальной правовой системы.

Провозглашение Конституцией обеспечение прав и свобод человека высшей целью государства послужила поворотной точкой в современном и цивилизованном осмыслении отношений между государством и гражданином. Мысль о том, что не только гражданин должен служить государству, но и государство со своей стороны имеет определенные обязанности по отношению к гражданам, стала приобретать явные очертания и получила в сознании людей то значение, которое заслуживает. Принципы и основные положения, закрепленные в Конституции, в связи с переходом на новую политическую систему и рыночные отношения, формирование новых форм собственности, строительство правового и демократического государства, обуславливали внедрение прогрессивных способов и методов управления, создание адекватной системы административно-правовых и институциональных гарантии во всех сферах жизни общества. Со временем пришло осознание и понимание того, что формы и содержание административной деятельности должны соответствовать конституционным принципам, требованиям правового государства, а также учитывать законные интересы заинтересованных лиц. Отношения между носителем политической власти-государством и участником формирования и осуществления этой власти – гражданином должны основываться на принципах равенства и справедливости.

Благодаря проводимым в Азербайджанской Республике за последние годы судебно-правовым реформам, основа которых заложена общенациональным лидером Гейдаром Алиевым и которые успешно продолжают уважаемым Президентом Ильхамом Алиевым, создана совершенно новая современная судебная система, отвечающая международным стандартам, обеспечивающая более надежную защиту прав и свобод граждан.

Достижения в этой области и передовой опыт признаются ведущими государствами Европы, оказывающими значительную поддержку проведению данных реформ в нашей стране.

Основным правовым актом, регулирующим административное производство в Азербайджанской Республике является Закон «Об административном производстве», принятый Парламентом 21 октября 2005 года. Закон устанавливает правовые масштабы деятельности административных органов и тем самым обеспечивает эффективность административного производства по принятию административных решений в результате планомерных и упорядоченных действий. Целью вышеуказанного Закона является обеспечение соблюдения прав и свобод человека со стороны административных органов и

достижение верховенства закона в сфере публичного управления. Принятый закон заметно укрепил правовую позицию гражданина, общающегося с административными органами, но этого не было достаточным с точки зрения создания эффективной системы защиты прав и свобод гражданина. Притом, данная система должна была быть организована пропорционально правам и свободам человека и охватить, кроме прочего не только административное производство в органах управления, но и судебную-процессуальную форму разрешения споров, т.е. административную юстицию. Не совершая исторического экскурса в прошлое, хочу лишь отметить то, что существующая ранее форма юрисдикционного контроля не соответствовала принципу правового государства и современным правовым понятиям об административной юстиции. Данная проблема была успешно решена Административно-Процессуальным Кодексом Азербайджанской Республики.

Законом «О внесении изменений и дополнений в законы Азербайджанской Республики «О судах и судьях», «О Судебно-Правовом Совете», утвержденным указом Президента Азербайджанской Республики господина Ильхама Алиева от 22 июня 2010 года, на базе местных экономических судов сформированы административно-экономические суды, и с 1 января 2011 года на территории Республики вступил в силу Административно-Процессуальный Кодекс Азербайджанской Республики, принятый Законом Азербайджанской Республики «Об утверждении Административно-Процессуального Кодекса Азербайджанской Республики» от 30 июня 2009 года.

Формирование административно-экономических судов, позволяющих гибко решить споры, возникающие в отношениях гражданин-чиновник, в короткие сроки, и рассмотрение административных дел с 1 января 2011 года именно в этих вновь созданных судах, будучи совершенно новым событием для судебной системы Азербайджана, также служит обеспечению полного, всестороннего, объективного разбирательства споров административного характера специализированными судами первой инстанции, их справедливого рассмотрения в соответствии с буквой закона, и в целом, повышению эффективности правосудия.

Таким образом, начало функционирования административных судов впервые в стране можно характеризовать как важный шаг в направлении защиты прав и свобод человека. Формирование новой законодательной базы и деятельность административно-экономических судов является показателем того, что судебная-правовая сфера в Азербайджане находится на пути прогрессивного развития, и вступление в силу Закона «Об административном производстве», «Административно-Процессуального Кодекса» и начало функционирования административно-экономических судов, как логическое последствие проводимых в республике судебной-правовой реформ, будучи шагом, направленным на расширение обеспечений по защите прав и свобод граждан, также является новым этапом на пути надежной защиты прав и свобод человека.

Так, в 2011 году в административно-экономические суды физическими и юридическими лицами подано в целом 6.818 исковых заявлений к государственным административным органам по административным спорам, и исковые требования по подавляющему большинству рассмотренных исков, точнее, 82.1% дел признаны обоснованными и удовлетворены, тем самым, достигнуто восстановление прав юридических и физических лиц, нарушенных административными органами. Стоит особо отметить то обстоятельство, что из 2084 административных дел, по которым вынесены окончательные решения, лишь по 406 делам (всего 19,5%) решения судов первой инстанции и их заключения оспорены с подачей соответствующих жалоб в вышестоящие суды, что в свою очередь подтверждает бесспорное признание постановлений и заключений административно-экономических судов административными органами.

По результатам 1-го полугодия 2012 года было подано 6550 исков, что составило почти годовую норму 2011 года. Из 1969 рассмотренных исков 1655 судами были удовлетворены, что составило опять 84% из рассмотренных дел.

Указанное дает основание прийти к такому выводу, что суды, как первой, так и апелляционной инстанции, соблюдая фундаментальные принципы правосудия, не подпадая под влияние органов исполнительной власти, пользуясь широкими полномочиями, предоставленными им законом, демонстрируя в большинстве случаев независимость в прямом смысле слова, достигали принятия справедливых постановлений. Не случайно, что принятые постановления были признаны судами высшей инстанции законными и обоснованными, и оставлены без изменения. Тем самым, судами только за 2011 год обеспечено восстановление прав 1752 юридических и физических лиц, а за 1-ое полугодие 2012 года 1655 лиц, путем принятия справедливых постановлений по принципам рассмотрения дела беспристрастно, справедливо, соблюдая правовое равноправие сторон, на основе фактов и в соответствии с законом, закрепленным в статье 127 Конституции Азербайджанской Республики.

Необходимо особо отметить тот факт, что до формирования и начала функционирования административных судов, наряду с созданием законодательной базы, также осуществлен ряд мероприятий по усовершенствованию деятельности судей, которые были задействованы в этой сфере, для судей проведены международные конференции, семинары, лекции, тренинги в городе Баку и различных регионах Азербайджана с участием зарубежных специалистов, длительное время работавших в сфере административного судопроизводства, в некоторых случаях судьи были командированы в зарубежные страны для изучения сформировавшейся практики административных судов, проведены регулярные семинары по изучению принятых постановлений Европейского суда по правам человека.

За время действия административно-экономических судов, судами рассмотрены административные дела различной категории, которые в основном состояли из дел, связанных с исками об оспаривании административного акта, принятого административным органом относительно прав и обязанностей физических и юридических лиц (об оспаривании); исками о возложении на административный орган соответствующего обязательства по принятию административного акта, либо о защите от бездействия административного органа (иск о принуждении); исками о совершении административным органом определенных действий, не связанных с принятием административного акта (о выполнении обязательств); исками о защите от незаконного вмешательства административного органа, не связанного с принятием административного акта, и непосредственно нарушающего права и свободы лица (об удержании от совершения определенных действий), а также с исками о требовании уплатить компенсацию за ущерб, нанесенный в результате незаконных административных актов или действий (бездействия) административных органов.

Анализ рассмотренных исковых заявлений, выдвинутых в судах против государственных органов за 2011 год, дает основание сделать выводы, что во многих случаях эти органы отказываются рассмотреть и удовлетворить обращения физических или юридических лиц по каким-либо вопросам на основаниях, не предусмотренных в соответствующем законодательстве или положениях государственных органов, что справедливо оценивается судами как противоправные действия, так как является недопустимым.

Так, обращения физических или юридических лиц в государственные органы для решения каких-либо вопросов, наряду с рассмотрением в установленном законом порядке, также могут быть отклонены на основаниях, установленных только законом или положением государственных органов. Отказ в удовлетворении справедливого обращения гражданина с

выходом за рамки оснований, конкретно установленных законодательством, со ссылкой на какие-либо другие основания, недопустим.

В то же время, необходимо отметить такую положительную тенденцию, что в случае недовольства юридических и физических лиц действиями административных органов и принятыми ими решениями, обращаются не в исполнительные или другие органы, а непосредственно в судебные органы по подведомственности, и находят решение своих проблем в случае обоснованности исковых требований именно в этих судах.

Благодаря повышению доверия граждан к вновь начавшим функционировать административно-экономическим судам, растет число обращений в суды. В связи с этим необходимо отметить, что для формирования единой судебной практики по схожим делам также принимаются необходимые меры судами высшей инстанции, и с уверенностью можно сказать, что уже сформировалась единая судебная практика по некоторым категориям исков (в том числе, отказ в назначении пенсий, начисление необоснованных налогов и штрафов, регистрация прав собственности и т.д.). Несмотря на то, что по делам данной категории судами принимаются одинаковые решения, и данные решения оставляются в силе вышестоящими судами, при этом некоторые административные органы, не учитывая уже сформировавшуюся судебную практику, в аналогичных случаях продолжают повторно принимать акты, нарушающие права и свободы юридических и физических лиц, допускать незаконные действия или бездействие.

Согласно статье 11 Закона Азербайджанской Республики «О порядке рассмотрения обращений граждан», руководители органов государственной власти, учреждений, организаций и предприятий несут ответственность за организацию своевременного приема и рассмотрения предложений, заявлений и жалоб граждан. Должностные лица, виновные в нарушении порядка, установленного для рассмотрения предложений, заявлений и жалоб граждан, несут дисциплинарную, гражданско-правовую и уголовную ответственность в соответствии с законодательством.

Также необходимо отметить, что создание искусственных препятствий физическим или юридическим лицам в осуществлении прав и законных интересов считается правонарушением должностного лица, создающим условия для коррупции, согласно закону Азербайджанской Республики «О борьбе с коррупцией». Невыполнение государственным органом возложенных на него законом обязанностей, допущение волокиты вместо решения простого вопроса в рамках установленного законом порядка, в свою очередь, приводят к справедливому недовольству граждан, становится причиной их обращения в суды с соответствующими исковыми заявлениями.

В связи с важностью создания административных судов, Закона «Об административном производстве» и Административного Процессуального Кодекса, необходимо отметить, что создание эффективного механизма и институтов справедливой правовой защиты для защиты лица от незаконных административных актов и противоправных действий (бездействия) административных органов также имеет большое значение с точки зрения принципов, заявленных правовым государством, поставившим высшей целью обеспечение прав и свобод человека и гражданина, достойного уровня жизни граждан Азербайджанской Республики.

Так, целью принятия Закона «Об административном производстве» является приведение порядка производства административных органов в соответствие с принципами правового государства, и обеспечение их прозрачности, правомерности деятельности административных органов, а также предоставление гражданам и юридическим лицам права проверки законности решений, принятых административными органами в отношении их, в судебном порядке.

Административный Процессуальный Кодекс, предоставляя истцам более широкие возможности для защиты заинтересованного лица от административного акта и других форм

административной деятельности, с юридической точки зрения, пользования более эффективными и действенными правовыми средствами для защиты своих интересов, также возлагает на суды большую ответственность.

Согласно статьям 6 и 13 Европейской конвенции о защите прав человека и основных свобод, каждый в случае спора о его гражданских правах и обязанностях или при предъявлении ему любого уголовного обвинения имеет право на справедливое и публичное разбирательство дела в разумный срок независимым и беспристрастным судом, созданным на основании закона. Каждый, чьи права и свободы, признанные в настоящей Конвенции, нарушены, имеет право на эффективное средство правовой защиты в государственном органе, даже если это нарушение было совершено лицами, действовавшими в официальном качестве.

В конце своего выступления хочется особо отметить, что проведение реформ, принятия соответствующих законов, создания административной юстиции не являются самоцелью, а призваны поставить публичное управление на службу реализации законных интересов, прав и свобод граждан. Хочется надеяться, что отношения между государством и гражданином будут строиться на основе взаимного конструктивного сотрудничества. Удачи всем нам!

Quliyev Vüqar Şahbaz oğlu
Analitik və Qanunvericiliyin
Sistemləşdirilməsi şöbəsinin məsləhətçisi

Hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyəti ilə bağlı problemlər

Son illər alimlər tərəfindən ən çox müzakirə olunan problemlərdən biri hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması ilə bağlıdır. İnkişaf etmiş Qərb dövlətlərinin cinayət qanunvericiliyində bu məsələ artıq çoxdan öz əksini tapmışdır. Həmin dövlətlərin məhkəmə təcrübəsi də məsələnin problemsiz həllinin mövcudluğunu təsdiq edir. Lakin MDB dövlətlərinin hüquq ictimaiyyəti tərəfindən bu məsələ birmənalı qarşılanmır. Həmin dövlətlərin bir çoxunda, o cümlədən də Azərbaycan Respublikasında hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması məsələsi qanunvericilik qaydasında həll edilsə də problem ətrafında elmi müzakirələr davam edir.

Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsində dəyişikliklər edilməsi haqqında Azərbaycan Respublikasının 7 mart 2012-ci il tarixli qanunu ilə hüquqi şəxslərə cinayət-hüquqi tədbirlərin tətbiq olunmasının əsasları və şərtləri, hüquqi şəxslərə tətbiq edilən cinayət-hüquqi tədbirlərin növləri, hüquqi şəxsin cinayət-hüquqi tədbirlərin tətbiqindən azad edilməsinin şərtləri və digər əlaqəli məsələlər həll edilmişdir. Lakin bununla yanaşı, cinayət qanununun və cinayət məsuliyyətinin prinsipləri, eləcə də müəyyən nəzəri məsələlərlə uzlaşmayan bəzi problemlər qalır ki, onlara aydınlıq gətirilməsi və aradan qaldırılması zəruridir.

Azərbaycan Respublikasının cinayət qanunvericiliyinə uyğun olaraq subyekt dedikdə, cinayətin törədilməsi anıadək müəyyən yaş həddinə çatmış, anlaqlı fiziki şəxs başa düşülür. Deməli, qanun mövqeyindən cinayətin subyektini ancaq fiziki şəxs ola bilər. Hüquqi şəxsin cinayətin subyektini olması hər şeydən əvvəl ona görə sual doğurur ki, iradi aspekt baxımından əməl o zaman cinayət sayılır ki, şəxs xarici, yaxud daxili maneələrin (zorakılıq, məcburiyyət, ruhi xəstəlik) təsiri olmadan buna yol vermiş olsun.

Lakin bazar münasibətlərinə keçidlə bağlı olaraq ictimai münasibətlərin kökündən dəyişməsi, biznes aləmindəki sərt rəqabət qanunda nəzərdə tutulmuş ayrı-ayrı hallarda hüquqi şəxsin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmasının məqsədəuyğunluğundan danışmağa əsas verir. Zənnimizcə, bu ictimai təhlükəli nəticə konkret fiziki şəxslərin hüquqi şəxsin maraqları naminə və onun nümayəndələrinin bildiyi halda qəsdən törədilən əməl kimi, eləcə də ehtiyatsızlıqdan törədilən hərəkətlərə görə mümkün ola bilər.

Onu da nəzərə almaq lazımdır ki, hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyəti ictimai təhlükəli əməlin törədilməsi zamanı icraçı, yaxud hər hansı formada iştirakçısı olan fiziki şəxslərin məsuliyyətə cəlb olunmasını istisna etmir (Azərbaycan Respublikası CM-nin 99-4.2-ci maddəsi).

Son illər kompüter informasiyasına qanunsuz olaraq daxil olma kimi cinayət geniş yayılmışdır ki, bu da bir sıra hallarda ciddi nəticələrə səbəb olur. Bəzi hallarda isə qiymətli məlumatlara qəsd edilməsi müəssisənin müflisləşməsi ilə nəticələnir.

Hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyəti ilə bağlı 7 mart 2012-ci il tarixli Azərbaycan Respublikası qanunu qəbul edilənədək Azərbaycan Respublikası Cinayət Məcəlləsinin otuzuncu fəslində (Kibercinayətlər) nəzərdə tutulan cinayət əməllərinə görə ancaq həmin cinayətin bilavasitə icraçıları və iştirakçıları cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməsi mümkün olmuşdur.

Kompüter cinayətlərinin bilavasitə icraçısını tapmaq isə son dərəcə çətindir. Bu ilk növbədə onunla bağlıdır ki, Y.Y.Dementyevanın qeyd etdiyi kimi, iqtisadi cinayətlər bir anda törədilə bilər, aşkar edildiyi halda isə onu kompüterin səhvi kimi təqdim etmək mümkündür [5, s. 13].

Zənnimizcə, ancaq cinayətin icraçıları, yəni fiziki şəxslərin cəzalandırılması gələcəkdə müvafiq hüquqi şəxs tərəfindən başqa icraçıların köməyi ilə yenidən kompüter cinayətlərinin törədilməyəcəyinə zəmanət verə bilməz.

Bu misaldan görünür ki, hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyəti məqsədəuyğun və hətta zəruridir. Belə ki, müasir şəraitdə müəssisələr konkret icraçıları gizli saxlayaraq bəzi iqtisadi, ekoloji, eləcə də kompüter cinayətlərini törətmək imkanına malikdir.

Fransanın Cinayət Məcəlləsinə əsasən kompüter cinayətinin törədilməsinə görə hüquqi şəxsə aşağıdakı cəzalardan biri təyin oluna bilər:

- fiziki şəxslər üçün nəzərdə tutulan cərimənin beş mislinə bərabər cərimə;
- hüquqi şəxsin ləğv edilməsi;
- peşə fəaliyyətinin bir, yaxud bir neçə növünün dolayısı ilə və ya birbaşa olaraq həyata keçirilməsinin tamamilə və ya beş ilədək müddətə qadağan olunması;
- məhkəmə nəzarəti altına verilmə və s. [12, s. 138-139].

Hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmasının əleyhdarlarının əsas dəlillərindən biri də bunun təqsirə görə məsuliyyət prinsipi (Azərbaycan Respublikası CM-nin 7-ci maddəsi) ilə ziddiyyət təşkil etməsidir.

Təqsirə görə məsuliyyət prinsipi hələ XVIII əsrin sonunda Fransız inqilabının gedişində elan olunmuşdur. Bu prinsip istənilən təhlükəli və zərərli nəticəyə görə məsuliyyətlə bağlı mövcud təsəvvürü aradan qaldırdı.

Təqsirə görə məsuliyyət prinsipi müəyyən olunduqdan sonra hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyəti yolverilməz oldu. Lakin buna baxmayaraq, bəzi müstəsna hallarda hüquqi şəxslər cinayət məsuliyyətinə cəlb edilirdi. Məsələn, Rusiyanın 1885-ci il Cinayət Qanununu yəhudilər sırasından olan hərbi xidmətdən yayınan şəxslərin gizlədilməsinə görə yəhudi cəmiyyətinin cinayət məsuliyyətini (430-cu maddə) müəyyən edirdi [3, s. 44].

Fransanın 1810-cu il Cinayət Məcəlləsində hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinin nəzərdə tutulmamasına baxmayaraq, bəzi cinayət-hüquqi aktlarda dolayısı ilə də olsa belə məsuliyyət nəzərdə tutulurdu. Məsələn, müəssisəyə rəhbərlik edən fiziki şəxs hökmlə ona təyin olunmuş cəriməni ödəmədiyi halda müvafiq hüquqi şəxs ona görə məsuliyyət daşıyırdı [6, s. 50].

Bütünlükdə isə hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyəti rədd edilirdi. Hüquqi şəxsin göstərişi ilə ictimai təhlükəli əməl törədildikdə belə göstərişin verilməsinə görə təqsirli olan fiziki şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb olurdu.

Hüquqi şəxsin cinayət məsuliyyətinin subyektı sayılmasına qarşı irəli sürülən dəlillərdən biri də hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmasının təqsirə görə məsuliyyət və məsuliyyətin və cəzanın fərdiləşdirilməsi prinsipinə zidd olmasıdır. Məlumdur ki, təqsir şəxsin törədilmiş cinayətə olan psixi münasibəti, yəni əməlin ictimai təhlükəli olduğunun onun özü tərəfindən dərk edilməsi, yaxud dərk edilmə imkanı və qiymətləndirmə vəzifəsi kimi qəbul olunmuşdur. Hüquqi şəxs belə imkana malik deyil.

Cinayət qanununun və cinayət məsuliyyətinin prinsiplərinə uyğun olaraq cinayət məsuliyyətinin əsası özündə cinayət tərkibinin bütün əlamətlərini əks etdirən əməlin törədilməsidir. Öz növbəsində təqsir də cinayətin subyektiv tərəfinin məcburi əlamətidir. Buradan belə nəticəyə gəlmək olar ki, hüquqi şəxs cinayət məsuliyyətinə cəlb olduğu halda subyektiv cəhət mövcud olmayacaqdır ki, bu da cinayət qanununda cinayət məsuliyyətinin ikili prinsiplər sisteminin və əsasının yaranmasına səbəb olacaqdır [7].

Hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması zamanı yaranan nəzəri çətinliklərdən birinci olaraq Anqlo-Amerikan hüquq sistemi imtina etmişdir.

2 iyul 1890-cı ildə ABŞ-da Şerman Qanunu (rəsmi adı – Ticarətin və sənayenin qanunsuz məhdudiyətlərdən və inhisarlaşmadan müdafiə olunmasına yönəlmiş qanun) qəbul olundu. Bu günədək qüvvədə olan həmin normativ akt ticarəti məhdudlaşdıran istənilən müqavilə və assosiasiyaları qanunsuz elan edir. Eyni zamanda inhisarlaşma cinayət hesab olunur və təqsirkar şəxslərə tətbiq ediləcək cinayət hüquqi sanksiyalar müəyyən edilir [4, s. 195-196].

1947-ci ildə Yaponiyada korporasiyaların cinayət məsuliyyətini nəzərdə tutan antiinhisar qanunu qəbul olundu. Hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyəti 1976-cı ildə Hollandiyada, 1982-ci ildə Portuqaliyada, 1992-ci ildə Fransada, 1995-ci ildə Finlandiyada müəyyən edildi. 1988-ci ildə isə

sosialist ölkələrinin təcrübəsində ilk dəfə olaraq Çin Xalq Respublikasında “Korrupsiya ilə mübarizə haqqında” Qanun qəbul olundu və elə həmin qanunla da iqtisadi cinayətlərin törədilməsinə görə hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyəti müəyyən edildi [8, s. 69; 10, s. 87].

Birləşmiş Millətlər Təşkilatının “Korrupsiyaya qarşı” Konvensiyasının 18-ci maddəsində korrupsiya istiqamətli hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyəti nəzərdə tutulmuşdur. Həmin konvensiyaya görə hüquqi şəxs korporativ nəzarəti lazımı qaydada təşkil etmədikdə hüquqi şəxsin cinayət məsuliyyəti yaranır. Dünya praktikasında hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinin nizamlanmasının 3 əsas baza modelindən istifadə olunur ;

Birinci model hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinin ənənəvi konstruksiyasına istinad edir. Bu konstruksiyaya görə hüquqi şəxs də fiziki şəxslə yanaşı cinayətin sərbəst subyekt kimi baxılır. Bu model ümumi hüququn bir sıra ölkələrinə (ABŞ, İngiltərə, Şotlandiya, İrlandiya, Kanada, Avstraliya, həmçinin roman-german hüquq sistemində daxil olan ölkələr - Avstriya, Belçika, Hollandiya, Lüksemburq, Portuqaliya, Finlandiya, keçmiş SSRİ ölkələri olan Moldova, Estoniya, Gürcüstan) xarakterikdir. Bu modelin çatışmamazlığı ondan ibarətdir ki, cinayətkarın məsuliyyət doktrinasına (ənənəvi doktrinaya) uyğun gəlmir. Belə ki, hüquqi şəxs cinayətin subyektiv cəhətindən psixoloji fikirə malik olmadığından, subyektiv psixoloji münasibətdə uyğunsuzluq yaranır. Bu fikir bir sıra alimlərə hüquqi şəxsin ictimai məsuliyyət daşıya bilməməsi nəticəsinə gəlməyə əsas vermişdir.

İkinci model cinayətin subyektivi olan fiziki şəxsin hüquqi şəxsin xeyrinə etdiyi cinayətlə əlaqəsinə görə müəyyən edilmişdir. Bu model Türkiyə, İspaniya, Meksika və s. ölkələrdə tətbiq olunur.

Üçüncü model isə hüquqi şəxslərin cinayətdə iştirakçı olduğuna görə inzibati məsuliyyətini müəyyən edir. Bu model Almaniya, İtaliya və İsveçdə tətbiq edilir. Son vaxtlaradək Rusiya Federasiyasının qanunvericiliyində də bu modelə istinad edilirdi. Lakin Rusiya Federasiyasında inzibati məsuliyyətin belə əmələ görə yetərli olmadığı qənaətinə gəlinməklə hesab edilmişdir ki, hüquqi şəxsə inzibati məsuliyyətlə kifayətlənmək olmaz, bu halda hüquqi şəxsə cinayət məsuliyyəti müəyyən edilməlidir.

Hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinin başlıca problemi cinayət tərkibinin əlaməti olan subyektiv cəhətlə uzlaşmamasıdır. Hüquqi şəxs hüquqi qurum olmaqla heç bir psixikaya malik olmur. İngiltərədə bu hal “İdentifikasiya prinsipi” kimi qəbul edilmişdir. Bu identifikasiya (uyğunlaşma) onunla müəyyən edilir ki, hüquqi şəxsin səlahiyyətli və vəzifəli şəxsinin psixoloji vəziyyəti həmin hüquqi şəxsin psixoloji vəziyyəti kimi qəbul edilir. Bu halda əvəzedici məsuliyyət kimi fiziki şəxsin cinayət məsuliyyəti hüquqi şəxsin məsuliyyəti ilə eyniləşdirilir, hüquqi şəxsin vəzifəli şəxsi (fiziki şəxs) hüquqi şəxsin maraqları naminə cinayət törətdiyi halda hüquqi şəxs də cinayətdə birgə iştirakçı kimi məsuliyyət daşıyır. İngiltərədə hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmasının əsaslılığı kimi yuxarıda göstərilən qənaətə gəlinməsi anqlo-sakson hüquq sistemindən, cinayət qanununun analogiya üzrə tətbiqinə yol verilməsindən irəli gəlir. Azərbaycan Respublikasının Cinayət Məcəlləsinin 5-ci maddəsi isə cinayət qanununun analogiya üzrə tətbiqinə yol verilməsinin mümkünsüzlüyünü özündə ehtiva edir.

Hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmasının bir sıra əleyhdarları bunun təqsirə görə məsuliyyət prinsipinə zidd olduğunu da vurğulayırlar. Lakin hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinə cəlb olunması fiziki şəxsləri məsuliyyətdən azad etmir. Bəzi xarici dövlətlərin qanunvericilik təcrübəsi də bunu təsdiq edir. Məsələn, Hollandiyanın Cinayət Məcəlləsində göstərilir (§ 51 (2): "Əgər cinayət korporasiya tərəfindən törədilmişdirsə cinayət təqibi və müvafiq cəza, yaxud tədbirlər aşağıdakılara tətbiq oluna bilər: 1) korporasiyaya qarşı; 2) bu cinayətin törədilməsi haqqında sərəncam vermiş şəxsə və cinayətin törədilməsinə bilavasitə rəhbərlik etmiş şəxslərə qarşı; 3) hər ikisinə qarşı" [11, s. 53-54].

Göründüyü kimi, təqsirə görə məsuliyyət prinsipi istisna olunmur.

A.V.Naumovun qeyd etdiyi kimi, – *"Bu prinsip progress və demokratiyanın ciddi nailiyyətidir. Yeganə mümkün ola biləcəyi yerdə o, dəyişməz qalmalıdır. O yerdə ki, həyat özü*

digər prinsipin – hüquqi şəxslərin cinayət məsuliyyətinin tətbiq olunması imkanını irəli sürür, o, birinci ilə yanaşı qalmalı və onu tamamlamalıdır" [13, s. 137-138].

Zənnimizcə, məsuliyyətin və cəzanın fərdiləşdirilməsi prinsipi ilə bağlı problemin də aradan qaldırılması mümkündür.

Fransız hüquqşünaslarının, o cümlədən də L.Passın fikrincə cəzanın fərdiləşdirilməsi ancaq texniki xarakterli problemi, yəni cinayət məsuliyyətinin ağırlığının paylanması problemini ortaya qoyur. Odur ki, cinayət əməlinin aşkar edilməsi anında öz funksiyalarını icra edən rəhbər işçini ondan əvvəlki rəhbər işçinin etdiyi hərəkətlərə görə məsuliyyətə cəlb etmək düzgün olmaz. Zərərçəkmiş fiziki şəxsin maraqları baxımından da bu məqbul deyil. Belə ki, rəhbər işçilər heç də bütün hallarda vurulmuş zərəri ödəmək imkanına malik olmur, hüquqi şəxslər isə həmişə bunu edə bilərlər [3, s. 44; 9, s. 51-52].

Əlbəttə ki, hüquqi şəxs cinayət məsuliyyətinin subyekti hesab edildiyi üçün Cinayət Məcəlləsində müəyyən dəyişikliklər baş verəcəkdir. Lakin bundan çəkinmək lazım deyil. Dövlətimizin inkişafının bugünkü mərhələsində hüquqi şəxslərə cinayət-hüquqi sanksiyaların tətbiq edilməsinin mümkünlüyü və zəruriliyinin düzgün müəyyən edilməsi əsas məsələdir. Bu baxımdan hüquqi şəxsin hərəkətlərində təqsirin olması ilə bağlı problemin həlli əsas və mürəkkəb məsələlərdən biridir. Sözsüz ki, biz hüquqi şəxsə də fiziki şəxs kimi yanaşa və "təqsir" anlayışının ənənəvi şərhini baxımından onun təqsirinin formasını müəyyən edə bilmərik. Lakin buna baxmayaraq, hesab edirik ki, hüquqi şəxsin iradəsinin və müvafiq olaraq onun təqsirinin nədə və necə ifadə olunduğunun müəyyən edilməsi qaçılmazdır.

Zənnimizcə, hüquqi şəxsin adından, yaxud onun maraqları naminə həmin hüquqi şəxsin hüquq və vəzifələrinin həyata keçirilməsində iştirak edən fiziki şəxs, yaxud şəxslər tərəfindən törədilən ictimai təhlükəli əməl hüquqi şəxs tərəfindən törədilmiş cinayət hesab olunmalıdır. Belə yanaşma cinayət qanunvericiliyi ilə müəyyən olunmuş cinayət tərkibi modelinin qorunub saxlanılmasına imkan verir.

Nəriman Hüseynov – 80

Respublikamızın hüquq ictimaiyyətinin korifeylərindən biri olan Nəriman Məmməd oğlu Hüseynovun 80 yaşı tamam olmuşdur. Nəriman müəllimi yubileyi münasibətilə ölkənin hakimlər korpusu adından təbrik edirik.

Nəriman müəllim nəsilərə nümunə ola biləcək maraqlı həyat yolu keçmişdir. Onun ömür yolunun bir sıra məqamlarının nəzərə çatdırmaq istəyirik.

1932-ci ildə Gürcüstanın Qardabani şəhərində ziyalı ailəsində anadan olmuş Nəriman Hüseynov orta məktəbi bitirdikdən sonra bir müddət rayon komsomol komitəsində şöbə müdiri vəzifəsində çalışmış, 1954-cü ildə M.Lomonosov adına Moskva Dövlət Universitetinin hüquq fakültəsinə daxil olmuşdur. 1960-cı ildə bu məşhur təhsil müəssisəsini müvəffəqiyyətlə bitirdikdən sonra təyinatla o vaxtki Çeçen-İnquş Muxtar Respublikasına prokurorluq orqanlarında işə göndərilmişdir. O, 1960-1964-cü illər ərzində Qroznı şəhər prokurorluğunda müstəntiq, baş müstəntiq vəzifələrində işləmişdir.

1964-cü ildə iş yeri Azərbaycan Respublikasına dəyişdirildikdən sonra o, indiki Səbail rayon prokurorluğunda, Bakı şəhər prokurorluğunda, Respublika prokurorluğunda müxtəlif vəzifələrdə işləmişdir. 1971-1976-cı illərdə Bərdə rayon prokuroru vəzifəsində işləyən N. Hüseynov səlahiyyət müddətinin bitməsi ilə əlaqədar yenidən Respublika Prokurorluğunda işə keçirilmiş və sonrakı bir il ərzində prokurorluğun nəzarət-inspeksiya şöbəsinin prokuroru olmuşdur.

Prokurorluq orqanlarında işlədiyi 17 il ərzində özünü peşəkar, nümunəvi işçi kimi göstərən Nəriman Hüseynov prinsipliliyi ilə fərqlənmiş və bu səbəbdən də daima vəzifə pilləsində irəliləmişdir.

Nəriman müəllimin sonrakı əmək fəaliyyəti isə bütünlüklə məhkəmə orqanları ilə bağlıdır. O, 1977-ci ildən 2010-cu ilin iyul ayına kimi, yəni pensiyaya çıxana qədər Azərbaycan Respublikasının Ali Məhkəməsinin hakimi kimi ömrünü ədalət mühakiməsinin həyata keçirilməsinə həsr etmişdir. Ali Məhkəmədə işlədiyi dövrdə o, eyni zamanda 17 il ərzində (1983-2010-cu illərdə) bu qurumun Rəyasət Heyətinin üzvü olmuşdur.

Azərbaycan Respublikası müstəqillik əldə etdikdən sonra Nəriman müəllim Azərbaycan Respublikası Prezidenti yanında yaradılmış məhkəmə-hüquq islahatı komissiyasının üzvü olmuş, islahatla bağlı sənədlərin tərtib olunmasına özünün töhvəsini vermişdir.

Nəriman müəllimin məhkəmə orqanlarında hakim qismində 33 illik fəaliyyəti respublikamızın gənc hakimləri üçün nümunə ola bilər. O, bütün hallarda icraatında olan işləri əvvəlcədən dərinlən öyrənir, təhlil edir, qəbul etdiyi qərarların maddi və prosessual qanunvericiliyə cavab verməsini təmin edirdi. Təsədüfi deyildir ki, gənc hakimlər mürəkkəb məsələlərin həllində tez-tez ona müraciət edir, onun təcrübəsindən bəhrələndirilirdi. O, qanunların tətbiqi ilə bağlı məsələlərdə özünün bilik və təcrübəsini gənc hakimlərə ötürməkdən yorulmur, bunu özünün peşə borcu hesab edirdi. O, gənc hakimlərə belə bir həqiqəti təlqin edirdi ki, məhkəmə qərarları ədalətli olması ilə yanaşı həm də qanuni olmalıdır.

İxtisasca hüquqşünas olan Nəriman müəllimdə pedaqoji fəaliyyətə maraq da güclü olmuşdur. Təsədüfi deyildir ki, Ali Məhkəmədə işlədiyi müddət ərzində müntəzəm olaraq hakimlər üçün təşkil olunmuş kurslara, həmçinin Respublika Prokurorluğunun Tədris Mərkəzinin məşqələlərinə mühazirəçi kimi cəlb edilmişdir. Onun aydın, səlis şəkildə, tələsmədən söylədiyi mühazirələrdən dinləyicilər özləri üçün lazımı biliklər əxz etmişlər.

Nəriman müəllim özünün ömür yolu ilə fəxr edə bilər. O, daimi mütaliə sayəsində geniş dünyagörüşünə, ensiklopedik biliyə malik şəxsdir.

Məntiqi mühakimə qabiliyyətinə malik olduğundan ixtisasından asılı olmayaraq istənilən şəxslə diskussiya apara bilir. Maraqlı həmsöhbətdir. Azərbaycan və rus xalqlarının yüzlərlə atalar sözlərini bilir və onları yerində işlətməyi bacarır.

Tapşırılan işə məsuliyyətlə yanaşmaq Nəriman müəllimin həyat amalı olmuşdur. Məhz bunun sayəsində Nəriman müəllim hansı vəzifədə işləməsindən asılı olmayaraq nüfuz sahibi olmuşdur. O, Azərbaycanın məhkəmə tarixində iz qoymuş hakimlərdəndir.

Nəriman müəllimin xidmətləri dövlətimiz tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. Ölkə Prezidentinin Fərmanı ilə o, “Respublikanın əməkdar hüquqşünası” fəxri adına layiq görülmüş, “Tərəqqi” medalı ilə təltif edilmişdir.

Nəriman müəllim bütünlüklə ziyalılardan ibarət olan ailə üzvləri ilə də fəxr edə bilər. Onun həyat yoldaşı Zeynəb xanım və qızlarından Ülviyyə müəllimə, digər qızı Sevinc və oğlu Ceyhun isə həkim kimi xalqa xidmət edirlər.

Ömrünün müdriklik çağını yaşayan Nəriman müəllimi yubileyi münasibətilə bir daha təbrik edir, ona möhkəm can sağlığı və uzun ömür arzulayırıq.

BEYNƏLXALQ ƏLAQƏLƏR

ALİ MƏHKƏMƏDƏ GÖRÜŞ

2012-ci il noyabrın 6-da ölkəmizdə səfərdə olan Koreya Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi Li Sang Hun Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Görüşdə Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanla Koreya arasında müxtəlif sahələri əhatə edən əlaqələrin, o cümlədən məhkəmə hüquq sahəsində mövcud olan əməkdaşlığın uğurla inkişaf etdiyini bildirmişdir.

Ali Məhkəmənin sədri həmçinin Azərbaycanın məhkəmə sistemi, Ali Məhkəmənin strukturu və fəaliyyəti, respublikamızda elektron məhkəmələrin yaradılmasına hazırlıqla bağlı görülən işlər barədə qonağa ətraflı məlumat vermişdir.

Koreyalı hakim ölkəsinin məhkəmə sistemi haqqında danışmış, iki ölkə arasında qarşılıqlı əməkdaşlığın böyük əhəmiyyət daşıdığını vurğulamışdır.

Görüşdə məhkəmə hüquq sistemi ilə bağlı tərəfləri maraqlandıran məsələlər ətrafında fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Koreya Respublikası Ali Məhkəməsinin hakimi Li Sang Hun Ali Məhkəmənin yüksək statusuna uyğun inzibati binasını gəzmiş, hakimlərin iş şəraiti ilə tanış olmuş, məhkəmə tarixi muzeyinə baxmışdır.

Bolqarıstan Respublikası Ali Kassasiya Məhkəməsi sədrinin Azərbaycana işgüzar səfəri

Bolqarıstan Respublikası Ali Kassasiya Məhkəməsinin sədri Lazar Gruevin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti 2012-ci il noyabrın 11-ində axşam Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin sədri Ramiz Rzayevin dəvəti ilə Azərbaycana işgüzar səfərə gəlmişdir.

Noyabrın 12-sində səhər Bolqarıstan Respublikası Ali Kassasiya Məhkəməsi sədrinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətinin üzvləri əvvəlcə Fəxri xiyabana gələrək ulu öndər Heydər Əliyevin məzarını ziyarət etdilər, ümummillî liderin xatirəsini ehtiramla anaraq abidəsi önünə əklil qoydular. Görkəmli oftalmoloq alim, akademik Zərifə xanım Əliyevanın da məzarı üzərinə gül düzdülər.

Bolqarıstanlı qonaqlar Şəhidlər xiyabanında oldular. Azərbaycanın ərazi bütövlüyü və müstəqilliyi uğrunda canlarından keçmiş qəhrəman övladların xatirəsi ehtiramla yad edildi, onların məzarları üstünə gül-çiçək düzüldü. Qonaqlar “Əbədi məşəl” abidəsinin önünə əklil qoydular.

Bolqarıstan Respublikası Ali Kassasiya Məhkəməsi sədrinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətinin üzvləri Ali Məhkəmənin yüksək statusuna uyğun inzibati binasını gəzmiş, hakimlərin iş şəraiti ilə tanış olmuş, məhkəmə tarixi muzeyinə baxmışlar. Ali Kassasiya Məhkəməsinin sədri muzeyin fəxri qonaqlar kitabına öz ürək sözlərini yazmışdır.

Həmin gün Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsində Bolqarıstan Respublikası Ali Kassasiya Məhkəməsinin sədri Lazar Gruevin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti ilə görüş keçirilmişdir.

Görüşdə Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayev Bolqarıstan Respublikası Ali Kassasiya Məhkəməsinin sədri Lazar Gruevin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətini Azərbaycanda salamlamaqdan məmnun olduğunu bildirmiş, Azərbaycan və bolqar xalqları arasında vahid ideya birliyi və həmrəyliyi ilə bağlı çoxsaylı nümunələrin mövcud olduğunu qeyd etmişdir. Bolqarıstan

və Azərbaycan Prezidentlərinin qarçılıqlı səfərlərinin, iki ölkə arasında bağlanmış iqtisadi müqavilələrin, mədəni sazişlərin əməkdaşlıq əlaqələrinin daha da möhkəmlənməsi üçün böyük imkanlar açdığını diqqətə çatdırmışdır. Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanla dost Bolqarıstanın məhkəmə hüquq sistemləri arasında əlaqələrinin yeni mərhələyə qədəm qoyduğunu, bu əlaqələrin uğurla inkişaf edərək nəinki ikitərəfli, eyni zamanda beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində genişlənməyini vurğulamışdır.

Ali Məhkəmənin sədri respublikamızda məhkəmə hüquq sahəsində həyata keçirilən tədbirlərin səmərəliliyini diqqətə çatdıraraq bu işin Ali Məhkəmənin yeni strukturunda və fəaliyyətində öz əksini tapması barədə qonaqlara məlumat vermişdir. Ali Məhkəmənin sədri Bolqarıstan Respublikası Ali Kassasiya Məhkəməsi sədrinin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətinin Azərbaycana səfərinin məhkəmə orqanları arasında əməkdaşlığın daha da inkişaf etməsinə xidmət edəcəyini əminliyini ifadə etmişdir.

Bolqarıstan Respublikası Ali Kassasiya Məhkəməsi sədri Lazar Gruev Bolqarıstanda Ali Kassasiya Məhkəməsinin fəaliyyət dairəsi barədə danışıq, iki ölkə arasında qarşılıqlı əməkdaşlığın böyük əhəmiyyət daşıdığını bildirmişdir. Qeyd etmişdir ki, bu əməkdaşlıq bundan sonra da davam etdiriləcək.

Görüşdə hüquqi dövlət quruluşu sahəsində aparılan islahatlar və məhkəmə hüquq təcrübəsi ilə bağlı geniş fikir mübadiləsi aparılmışdır.

Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi və Bolqarıstan Respublikası Ali Kassasiya Məhkəməsi arasında Əməkdaşlıq haqqında Protokol imzalanmışdır.

Bolqarıstan Respublikası Ali Kassasiya Məhkəməsinin sədri Lazar Gruevin başçılıq etdiyi nümayəndə heyətinin Azərbaycana səfəri davam edir.

ALİ MƏHKƏMƏDƏ GÖRÜŞ

2012-ci il noyabrın 21-də Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsində ATƏT-in Bakı ofisinin rəhbəri səfir Koray Tarqay Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Görüşdə Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanın məhkəmə sistemi, Ali Məhkəmənin strukturu və fəaliyyəti haqqında məlumat vermiş, Ali Məhkəmədə beynəlxalq hüquqi aktlardan geniş istifadə olunduğunu, “İnsan hüquqlarının və əsas azadlıqlarının müdafiəsi haqqında” Avropa Konvensiyasının müddələrinin, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin presedent hüququnun öyrənildiyini və tətbiq olunduğunu diqqətə çatdırmışdır. Ali Məhkəmənin sədri bildirmişdir ki, məhkəmə prosesində ən yeni informasiya texnologiyalarında istifadə olunur. Hakim vəzifəsinə seçim prosedurları Avropa standartlarına uyğunlaşdırılmışdır.

Ali Məhkəmənin ATƏT-lə, xüsusilə Avropa İnsan Haqları məhkəməsi ilə işgüzar əlaqələrinin olduğunu qeyd edən Ali Məhkəmənin sədri hakimlər üçün kursların təşkilinin, monitorinqlərin keçirilməsinin əhəmiyyətindən danışmış, ixtisas məhkəmələrinin yaradılması, hakimlərin müstəqilliyi, vəkillərin sayının artırılması ilə bağlı fikirlərini bölüşmüşdür.

ATƏT-in Bakı ofisinin rəhbəri səfir Koray Tarqay Azərbaycanda məhkəmə sisteminin müasirləşdirilməsi istiqamətində həyata keçirilən tədbirləri yüksək qiymətləndirmiş, ATƏT-lə qarşılıqlı əlaqələrin bundan sonra da davam etdiriləcəyini vurğulamışdır.

Görüşdə hüquqi dövlət quruculuğu sahəsində həyata keçirilən tədbirlərlə və məhkəmə hüquq təcrübəsi ilə bağlı qarşılıqlı maraq doğuran məsələlər ətrafında geniş fikir mübadiləsi aparılmışdır.

ATƏT-in Bakı ofisinin rəhbəri Ali Məhkəmənin yüksək statusuna uyğun inzibati binasını gəzmiş, məhkəmə tarixi muzeyinə baxmış, hakimlərin iş şəraiti ilə tanış olmuşdur. Bu tanışlıqdan məmnun qaldığını bildirmişdir.

Görüşün sonunda Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanın məhkəmə orqanlarına xüsusi maraq və diqqət göstərdiyinə, həmçinin əhəmiyyətli görüşə görə ATƏT-in Bakı ofisinin rəhbərinə minnətdarlığını bildirmiş və gələcək işlərində uğurlar arzulamışdır.

Almaniyalı hakimlərin iştirakı ilə seminarlar keçirilmişdir

2012-ci il noyabrın 23-də Azərbaycanda “İnzibati icraat haqqında Qanunun və İnzibati Prosesual Məcəllənin tətbiqi ilə bağlı təşkil olunan seminarlarda iştirak etmək üçün ölkəmizdə səfərdə olan Almaniyanın Baden-Vürttemberg Yuxarı İnzibati Məhkəməsinin sədri Folker Ellenberqerin başçılıq etdiyi nümayəndə heyəti Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Ali Məhkəmənin sədri almaniyalı hakimləri Azərbaycanda salamlamaqdan məmnunluğunu ifadə etmiş, respublikamızda yaradılan inzibati məhkəmələrin fəaliyyətinin ictimaiyyət tərəfindən müsbət qarşılandığını bildirmişdir. Ali Məhkəmənin sədri inzibati məhkəmələrin yaradılmasından ötən iki il ərzində fəaliyyətləri barədə almaniyalı hakimlərə məlumat vermişdir. Bu sahədə almaniyalı həmkarlarımızla intensivləşən təcrübə mübadiləsindən Azərbaycan hakimlərinin bəhrələndiklərini vurğulamışdır.

Almaniyanın Baden-Vürttemberg Yuxarı İnzibati Məhkəməsinin sədri Folker Ellenberqer Robert Bosş fondunun maliyyə dəstəyi ilə keçirilən bu seminarların “İnzibati icraat haqqında Qanunun və İnzibati Prosesual Məcəllənin tətbiqi ilə əlaqədar qarşıya çıxan problemlərin aradan qaldırılmasına xidmət etdiyini qeyd etmişdir. Almaniyalı qonaq analoji seminarların Bakı və Sumqayıt Apellyasiya Məhkəmələrinin İnzibati İqtisad Kollegiyalarının, İnzibati İqtisad Məhkəmələrinin, habelə Şəki, Şirvan Apellyasiya Məhkəmələri hakimlərinin iştirakı ilə keçirildiyini bildirmişdir.

Almaniyalı hakimlər Bakı şəhər Yasamal Rayon Məhkəməsinin yeni binası ilə tanış olduqlarını və burada tətbiq edilən texnologiyanın müasir tələblərə cavab verdiyini vurğulamışlar.

Görüşün sonunda Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanın məhkəmə orqanlarına göstərdikləri xüsusi dəstəyə görə almaniyalı hakimlərə təşəkkürünü bildirmiş, gələcək fəaliyyətlərində uğurlar arzulamışdır.

Qonaqlar Ali Məhkəmənin inzibati binasını gəzmiş, hakimlərin iş şəraiti ilə tanış olmuş, məhkəmə tarixi muzeyinə baxmışlar.

Almaniyalı hakimlər Ali Məhkəmənin İnzibati İqtisad Kollegiyasının hakimlərinin iştirakı ilə seminar keçirmişlər.

AŞPA-nın Monitoring Komitəsinin həmsədrləri Ali Məhkəmədə olmuşlar

2012-ci il noyabrın 27-də ölkəmizdə səfərdə olan Avropa Şurası Parlament Assambleyasının (AŞPA) Avropa Şurasına Üzv Dövlətlər Tərəfindən Öhdəliklərin yerinə Yetirilməsi üzrə Monitoring Komitəsinin Azərbaycan üzrə həmməruzəçiləri Cozef Debono Qrex, Pedro Aqramunt Fond de Mora və Monitoring Komitəsi katibliyi rəhbərinin müavini xanım Aqnieska Naçilio Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşlər.

Görüşdə Ali Məhkəmənin sədri qeyd etmişdir ki, Azərbaycanın məhkəmə sistemi Avropa məhkəmə sistemi olaraq fəaliyyət göstərir. Hakimliyə seçkilər mütərəqqi qaydalarla aparılır. Ali Məhkəmədə Avropa Konvensiyasının müddəalarına riayət olunur. Əsas insan amilidir. “Azərbaycan Respublikasında insan hüquqlarının müdafiəsi üzrə Milli Fəaliyyət Planı”nin yerinə yetirilməsi ilə əlaqədar konkret tədbirlər görülür.

Görüşdə Monitoring Komitəsi həmməruzəçilərinin hazırladıqları hesabatla bağlı geniş fikir mübadiləsi aparılmış, onları maraqlandıran suallar cavablandırılmışdır.

Görüşün sonunda Ali Məhkəmənin sədri faydalı fikir mübadiləsinə görə Monitoring Komitəsinin həmməruzəçilərinə təşəkkürünü bildirmişdir.

TÜRKİYƏNİN AZƏRBAYCANDAKI SƏFİRİ ALİ MƏHKƏMƏNİN SƏDRİ İLƏ GÖRÜŞMÜŞDÜR.

2012-ci il dekabrın 14-də Türkiyə Respublikasının ölkəmizə yeni təyin olunmuş səfiri Alper Coşkun Ali Məhkəmənin sədri Ramiz Rzayevlə görüşmüşdür.

Görüşdə Türkiyə Respublikasının ölkəmizə yeni təyin olunmuş səfiri Alper Coşkunu Ali Məhkəmədə salamlamaqdan məmnunluğunu ifadə edən Ali Məhkəmənin sədri eyni dil, ənənə və dəyərlərlə bir-birinə yaxın olan Azərbaycan və türk xalqlarının vahid ideya birliyi və həmrəyliyi ilə bağlı çoxsaylı nümunələrin olduğunu qeyd etmişdir. Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanla qardaş Türkiyənin məhkəmə hüquq sistemləri arasında əlaqələrin uğurla inkişaf edərək nəinki ikitərəfli, eyni zamanda beynəlxalq təşkilatlar çərçivəsində genişləndiyini vurğulamışdır.

Türkiyə Respublikasının Azərbaycana yeni təyin olunmuş səfiri Alper Coşkun iki ölkə arasında qarşılıqlı əməkdaşlığın böyük əhəmiyyət daşıdığını vurğulamış, Azərbaycan haqqında təəssüratlarını bölüşmüşdür.

Türkiyənin səfiri Ali Məhkəmənin yüksək statusuna uyğun inzibati binası ilə tanış olmuşdur.

Görüşün sonunda Ali Məhkəmənin sədri Azərbaycanın məhkəmə orqanlarına xüsusi maraq və diqqət göstərdiyinə görə Türkiyənin Azərbaycandakı səfirinə təşəkkürünü bildirmiş, gələcək işlərində uğurlar arzulamışdır.

**Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsinin mətbəəsində yığılaraq
29 dekabr 2012-ci il tarixdə 64 səhifə həcmində çap olunmuşdur.**

Tirajı 1000 ədəd

**Ünvan: Bakı şəhəri, Xətai rayonu,
Yusif Səfərov küç.14, 1193-cü məhəllə
Tel: 497-17-17 (daxili nömrə 81-79)**